De Natura et Origine Animae (Latin)

Augustine of Hippo (AD 354–430)

SermonIndex.net / Church Fathers

Contents

Liber Primvs. Ad Renatvm **1**

Liber Secvndvs. Ad Petrvm Presbvtervm **19**

Liber Tertivs. Ad Vincentivm Victorem **33**

Liber Qvartvs. Ad Vincentivm Victorem **45**

Avgvstini Retractationvm Lib. Ii Cap. Lxxxii (Lvi) (Pag. 195,5 Ed. Knoell.) De Anima Et Eivs Origine Libri Iiii **67**

Liber Primvs. Ad Renatvm

Sinceritatem tuam erga nos, Renate frater carissime, et fraternam beniuolentiam ac mutuae dilectionis affectum probatum quidem et antea tenebamus, uerum nunc probatiorem nobis amica diligentia diligentia, quod mihi duos libros eius quidem hominis, quem penitus ignorabam. nec tamen ideo contemnendi, Vincentii Victoris — sic enim praenotatum ibi nomen eius inueni — proxime praeterita aestate misisti, quamuis mihi eo quod absens fuissem in autumni fine sint redditi. quomodo enim tu carissimus meus posses ucl deberes in meam non perferre notitiam, cum in manus tuas uenissent cuiuslibet hominis qualescumque litterae licet ad alium scribentis, ubi tamen nomen commemoraretur et legeretur meum, ita ut contradiceretur uerbis meis quae in quibusdam opusculis edidissem? hoc itaque fecisti, quod sincerissimus et dilectissimus amicus meus facere debuisti.

Sed hinc angor paululum, quod adhuc tuae sanctitati minus quam uellem cognitus sum, quando quidem putasti me sic accepturum, quasi tu mihi iniuriam feceris notum faciendo quod alius fecit. quantum autem hoc absit ab animo meo, uide, ut ne ab illo quidem me passum iniuriam conquerar. cum enim aliter quaedam quam ego saperet, numquidnam debuit reticere ? unde mihi gratum esse debet, quod ita non tacuit, ut id etiam legere possimus. debuisse quis dixerit eum scribere potius ad me quam ad alterum de me; sed quod mihi esset ignotus, non est ausus se mihi ingerere in meorum refutatione dictorum. nec consulendum me putauit, ubi sibi uidetur minime dubitandam, sed plane cognitam et certam tenere sententiam. obtemperauit autem amico suo, a quo se, ut scriberet, dicit esse conpulsum. et si quid inter disputandum, quod in meam contumeliam redundaret, expressit, non eum conuiciantis uoluntate crediderim, sed diuersa sentientis necessitate fecisse. ubi enim mihi animus erga me hominis ignotus est et incertus, melius arbitror meliora sentire quam inexplorata culpare. fortassis enim amore mei fecit sciens ad me peruenire posse quod scripsit, dum in eis rebus errare me non uult, in quibus se potius errare non putat. et ideo debeo etiam eius habere gratam beniuolentiam, cuius me necesse est inprobare sententiam. ac per hoc in eis quae non recte sapit adhuc leniter corrigendus mihi uidetur, non aspere detestandus, praesertim quia, sicut audio, nuper catholicus factus est, quod ei gratulandum est. caruit enim Donatistarum uel potius Rogatistarum diuisione et errore, quo antea tenebatur, si

tamen catholicam ueritatem sicut oportet intellegat, ut uere de illius conuersione gaudeamus.

I Habet enim eloquium, quo possit explicare quae sentit. unde cum illo agendum est eique optandum, ut recta sentiat. ne faciat esse delectabilia, quae sunt inutilia et quae diserta dixerit uera dixisse uideatur; quamuis et in ipso eloquio habeat multa emendanda et a nimia exundantia reprimenda, quod in illo tibi quoque ut uiro graui, sicut tua indicant scripta, displicuit. sed hoc uel facile corrigitur uel sine detrimento fidei a lenibus mentibus amatur, toleratur a granibus; habemus enim iam quosdam spumeos in sermone, sed in fide sanos. non itaque desperandum est etiam hoc in isto, quamuis sit tolerabile, si permanserit posse tamen expurgari et temperari atque ad integrum et solidum uel perduci uel reuocari modum. praesertim quia iuuenis esse perhibetur, ut quod minus habet peritia suppleat diligentia et quod cruditas loquacitatis eructat. aetatis maturitas deeoquat. illud molestum est et periculosum uel] perniciosum, si, cum laudatur eloquentia persuadeatur insipientia et in pretioso poculo bibatur pestifera potio.

Vt enim iam incipiam demonstrare, quae praecipue sint in eius disputatione uitanda, \'animam\' dicit \'a deo quidem factam nec dei esse partem sine naturam\', quod omnino uerum est. sed cum eam non uult ex nihilo factam fateri et aliam nullam creaturam unde sit facta commemorat atque ita illi dat auctorem deum, ut neque ex nullis exstantibus, id est ex nihilo, neque ex aliqua re, quae non est quod dens est. sed \'de se ipso eam fecisse\' credatur, nescit eo se reuolui, quod declinasse se putat, ut scilicet nihil aliud anima quam dei natura sit ac sic consequenter et de dei natura fiat aliquid ab eodem deo, cui faciendo materia, de qua facit, sit ipse qui facit, ac per hoc et dei sit natura mutabilis et mutata in deterius eiusdem ipsius dei ab eodem ipso deo natura damnetur. quod pro tua fideli intellegentia quam non sit opinandum et quam sit a corde catholico secludendum longcque fugiendum uides. ita quippe anima uel de flatu facta uel dei flatus factus est ipsa, ut non de ipso sit, sed ab ipso de nihilo creata sit. neque enim sicut homo, quando sufflat, non potest de nihilo flatum facere, sed quem de isto acre ducit, hunc reddit, ita deo putandum est auras aliquas circumfusas iam fuisse, quarum exiguam quandam particulam spirando traheret et respirando refunderet, quando in hominis faciem sufflauit eique illo modo animam fecit. quod et si ita esset, nec sic dc ipso, sed de subiacenti re aliqua flabili posset esse quod flauit. sed absit, ut negemus omnipotentem dc nihilo flatum uitae facere potuisse, quo fieret homo in animam uiuam. atque in eas contrudamur angustias, ut uel iam fuisse aliquid, quod ipse non esset, unde flatum faceret, opinemur uel quod mutabile factum uidemus dc se ipso eum fecisse credamus. quod enim de ipso est, necesse est ut eiusdem naturae sit, cuius ipse est, ac per hoc etiam inmutabile sit; anima uero, quod omnes fatentur, mutabilis est: non ergo de ipso, quia non est inmutabilis sicut ipse. si autem de nulla alia re facta est, de nihilo facta est procul dubio, sed ab ipso.

Quod uero \’eam non spiritum, sed corpus esse\’ contendit, quid aliud uult efficere quam nos non ex anima et corpore, sed ex duobus uel etiam tribus constare corporibus? cum enim \’spiritu, anima et corpore constare nos\’ dicit et \’omnia haec tria corpora esse\’ asserit, profecto ex tribus corporibus nos putat esse conpactos. in qua opinione quanta eum sequatur absurditas, illi potius quam tibi demonstrandum puto. uerum iste tolerabilis error est hominis, qui nondum cognouit esse aliquid, quod cum corpus non sit corporis tamen quandam similitudinem gerere possit.

Illud plane quis ferat, quod in secundo libro, cum quaestionem difficillimam soluere conaretur de originali peccato, quatenus ad corpus animamque pertineat, si anima non de parentibus trahitur, sed a deo noua insufflatur, hanc ergo tam molestam et tam profundam enitens enodare quaestionem: merito, inquit, per carnem priscam reparat habitudinem, quam uisa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci, per quam meruerat inquinari. cernis nempe hominem ausum suscipere quod uires eius excedit in tam immane praecipitium decidisse, ut diceret inquinari animam meruisse per carnem, cum dicere nullo modo possit, unde hoc meritum traxerit ante carnem. si enim a carne incipit meritum habere peccati, dicat, si potest, unde ante peccatum suum carne meruerit inquinari. nam hoc meritum, quo in carnem peceatricem missa est, ut inquinaretur ex illa, profecto aut ex semet ipsa habuit aut — quod a uero multo amplius abhorret — ex deo. ex carne quippe meritum non potuit habere ante carnem, quo merito inquinanda mitteretur in carnem. si ergo a semet ipsa hoc meritum habuit, quomodo habuit, quae ante carnem nihil mali fecit? si autem hoc meritum ex deo dicitur habuisse, quis hoc audiat, quis ferat, quis dici inpune permittat? non enim hoc loco quaeritur, quid meruerit, ut iudicaretur danmanda post carnem. sed quid meruerit ante carnem ita damnari, ut inquinanda mitteretur in carnem. explicet hoc, si potest, qui est ausus dicere inquinari animam meruisse per carnem.

Item alio loco, cum eandem, qua se ipse inplicuerat, uelut explicandam proponeret quaestionem, tamquam ex persona aduersariorum ait: cur, inquiunt, deus animam tam iniusta animaduersione multauit, ut in corpus eam peccati relegare uoluerit, cum consortio carnis peccatrix esse incipit, quae peccatrix esse non potuit? in huius quaestionis tamquam scopuloso gurgite debuit utique cauere naufragium nec eo se committere, unde se non erueret transeundo, sed forte redeundo, id est paenitendo. nam de praescientia dei se nititur liberare, sed frustra. praescientia quippe dei eos quos sanaturus est peccatores praenoscit, non facit. nam si eas animas liberat a peccato, quas innocentes et mundas inplicuit ipse peccato, uulnus sanat quod intulit nobis, non quod inuenit in nobis. auertat autem deus et omnino absit, ut dicamus, quando lauacro regenerationis deus mundat animas paruulorum, tunc eum mala sua corrigere, quae illis ipse fecit, cum eas nullum habentes peccatum peccatrici carni, cuius originali peccato contaminarentur, ammiscuit. quas tamen iste accusans dicit inquinari meruisse per carnem nec potest dicere, unde tantum mali meruerint ante carnem.

Hanc ergo quaestionem frustra se putans de praescientia dei posse dissoluere adhuc sese inuoluit et dicit: anima si peccatrix esse meruit, quae peccatrix esse non potuit, tamen neque in peccato remansit, quia in Christo praefigurata in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit. quid est quod dicit \'peccatrix esse non potuit\' uel \'in peccato esse non potuit\' nisi, credo, si non ueniret in carnem? neque enim potuit originali peccato esse peccatrix aut quoquo modo in originali peccato esse nisi per carnem, si de parente non trahitur. uidemus ergo cani per gratiam liberari a peccato, sed non uidemus unde meruerit haerere peccato. quid est ergo quod dicit: \'si peccatrix esse meruit, non tamen in peccato remansit\'? si enim ab illo quaeram, cur non in peccato remanserit, rectissime respondebit: \'quod cani Christi gratia liberauit. sicut ergo dicit. unde anima paruuli fuerit liberata peccatrix, sic etiam dicat, unde meruerit esse peccatrix.

Sed quid dicit, cui hoc quod praelocutus est contigit? namque, ut istam quaestionem sibi proponeret, ait: alia substruuntur obprobria querulis murmurationibus oblatrantum et excussi quasi quodam turbine identidem inter immania saxa conlidimur — hoc si ego de illo dicerem forsitan succenseret; uerba sunt eius—: quibus praemissis proposuit quaestionem, in qua ipsa saxa, quibus conlisus naufragauit, ostenderet. ad hoc enim perductus est et tam horrendis cautibus inlatus, inpulsus, infixus, ut eruere sc nisi emendando quod dixit omnino non possit non ualens ostendere, quo merito anima sit facta peccatrix, quam dicere non timuit ante omne suum peccatum meruisse fieri peccatricem. quis tam immane supplicium meretur sine peccato, ut in aliena iniquitate conceptus, antequam exeat de uisceribus matris, iam non sit sine peccato? de hac autem poena paruulorum animas, qui regenerantur in Christo, nullis eorum praecedentibus meritis gratuita liberat gratia; alioquin gratia iam non est gratia. proinde iste homo ualde intellegens, cui displicet in tanta profunditate etsi non docta, tamen cauta nostra cunetatio. dicat, si potest, in hanc poenam quo peruenerit anima merito, de qua poena liberat gratia sine merito; dicat, ut quod dixit aliqua, si ualucrit, ratione defendat. non enim hoc exigerem, nisi ipse dixisset. quod anima meruerit esse peccatrix. dicat meritum cius utrum bonum fuerit anne malum. si bonum, quo merito bono uenit in malum? si malum, unde aliquod malum meritum ante omne peccatum? item dico: si bonum, non ergo cani gratis, sed secundum debitum liberat gratia, cuius praecessit meritum bonum, ac sic gratia iam non erit gratia; si autem malum, quaero quod sit. an quod uenit in carnem, quo non uenisset, nisi apud quem non est iniquitas ipse misisset? numquam igitur nisi se in peiora praecipitans hanc suam sententiam molietur astruere, qua dixit, quod anima meruerit esse peccatrix. et de his quidem paruulis, quorum in baptismo diluitur originale peccatum, inuenit qualitercumque quod diceret, quoniam praescientia dei praedestinatis in uitam aeternam nihil obesse potuisset paulisper alieno inhaerere peccato. quod tolerabiliter diceretur, si non iste uerbis suis inplicaretur dicens quod meruerit anima esse peccatrix. unde se omnino non liberat, nisi hoc eum dixisse paeniteat.

De illis autem paruulis qui morte praeueniuntur, priusquam baptizentur in Christo, cum respondere uoluissct, ausus est \'cis promittere non solum paradisum, uerum etiam regnum caelorum\' non inueniens, qua exiret, ne deum animas innocentes dicere cogeretur aeterna morte damnare, quas nullo merito praecedente peccati carni inserit peccatrici. sed utcumque sentiens quid mali dixerit sine ulla Christi gratia redimi animas paruulorum in aeternam uitam regnumque caelorum et in eis posse solui originale peccatum sine Christi baptismo, in quo fit remissio peccatorum, uidens ergo, in quam se profunditatem naufragosi gurgitis iecerit: sane, inquit, pro eis oblationes assi- duas et offerenda iugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotum. ecce aliud, unde numquam exiturus est, nisi eum dixisse paeniteat. quis enim offerat corpus Christi nisi pro eis, qui membra sunt Christi? ex quo autem ab illo dictum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest intrare in regnum d e i, et alio loco: qui perdiderit animam suam propter m e, inueniet e a m, nemo fit membrum Christi nisi aut baptismate in Christo aut morte pro Cliristo.

Vnde et latro ille non ante crucem domini sectator, sed in cruce confessor, de quo nonnumquam praeiudicium captatur siue temptatur contra baptismatis sacramentum, a Cypriano sancto inter martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur, quod plerisque non baptizatis feruente persecutione prouenit. tanto namque pondere appensum est tantumque ualuit apud eum, qui haec nouit appendere, quod confessus est dominum crucifixum, quantum si fuisset pro domino crucifixus. tunc enim fides eius de ligno floruit, quando discipulorum marcuit, nisi, cuius mortis terrore marcuerat, eius resurrectione reuiresceret. illi enim desperauerunt de moriente, ille sperauit in commoriente; refugerunt illi auctorem uitae, rogauit ille consortem poenae; doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem; deseruerunt illi sponsorem salutis, honorauit ille socium crucis. inuenta est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt qui futuri erant martyres. et hoc quidem oculis domini clarum fuit, qui non baptizato tamquam niartj-rii sanguine abluto tantam felicitatem statim contulit. sed etiam nostrum quis non consideret, quanta fide, quanta spe, quanta caritate mortem pro Christo uiuente suscipere potuit, qui uitam in moriente quaesiuit? hue accedit, quia non incredibiliter dicitur latronem qui tunc credidit iuxta dominum crucifixum aqua illa, quae de unlnere lateris eius emicuit, tamquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum, ut omittam quod eum, antequam damnaretur, baptizatum non fuisse, quoniam nemo nostrum nouit, nemo conuincit. uerum haec ut uolet quisque accipiat, dum tamen de baptismo non praescribatur saluatoris praecepto huius latronis exemplo et non baptizatis parunlis nemo promittat inter damnationem regnumque caelorum quietis uel felicitatis cuiuslibet atque ubilibet quasi medium locum. hoc enim eis etiam heresis Pelagiana promisit, quia nec damnationem metuit paruulis, quos nullum putat habere originale peccatum, nec sperat eis regnum caelorum, si non perueniunt ad baptismatis sacramentum. iste autem cum confiteatur paruulos originali obstrictos esse peccato, eis etiam reg-

num caelorum non baptizatis ausus est polliceri, quod nec illi ausi sunt, qui eos asserunt sine ullo prorsus esse peccato. ecce qualibus se laqueis praesumptionis innectat, nisi eum talia scripsisse paeniteat!

De fratre autem sanctae Perpetuae Dinocrate nec scriptura ipsa canonica est nec illa sic scripsit uel quicumque illud scripsit, ut illum puerum, qui septennis mortuus fuit, sine baptismo diceret fuisse defunctum, pro quo illa imminente martyrio creditur exaudita, ut a poenis transferretur ad requiem. nam illius aetatis pueri et mentiri et uerum loqui et confiteri et negare iam possunt. et ideo cum baptizantur, iam et symbolum reddunt et ipsi pro se ad interrogata respondent. quis igitur scit, utrum puer ille post baptismum persecutionis tem-\' pore a patre impio per idololatriam fuerit alienatus a Christo, propter quod in damnationem mortuus ierit nec inde nisi pro Christo moriturae sororis precibus donatus exierit?

Sed etiamsi hoc isti concedatur, quod salua fide catholica et ecclesiastica regula nulla ratione conceditur. ut pro non baptizatis cuiuslibet aetatis hominibus offeratur sacrificium corporis et sanguinis Christi, tamquam per huiusmodi pietatem suorum ad regnum caelorum quo perueniant adiuuentur, quid responsurus est de tot milibus infantum, qui nascuntur ex impiis nec in manus piorum aliqua uel diuina uel humana miseratione perueniunt et de ista uita in illa tenerrima aetate sine lauacro regenerationis abscedunt? dicat, si potest, unde istae animae sic peccatrices fieri meruerunt, ut a peccato saltem nec postea liberentur. si enim quaeram, quare damnari mereantur, si non baptizantur, recte mihi respondetur: \'propter originale peccatum\'; item si quaeram, unde traxerint originale peccatum. iste respondebit: \'I\'X carne utique peccatrice\'. si ergo quaeram, unde damnari meruerint in peccatricem carnem, quae nihil mali fecerant ante carnem — hic inueniat quid respondeat , et sic damnari ad alienorum peccatorum subeunda contagia, ut nec baptisma regeneret male generatos nee sacrificia expient inquinatos —ibi enim et de talibus hii paruuli nati sunt siue adhuc usque nascuntur, ut, eis nullo tali possit adiutorio subueniri —, hic certe omnis argumentatio deficit. non enim quaerimus, unde animae damnari meruerint post carnis consortium peccatricis, sed qua. rimus, unde animae damnari meruerint ad subeundum carnis consortium peccatricis nullum peccatum habentes ante carnis consortium peccatricis. non est, ut dicatur: \'nihil eis offuit alieni peccati paulisper communicata contagio, quibus in dei praescientia fuerat parata redemptio\'. de\' his enim nunc loquimur, quibus ante baptismum de corpore exeuntibus redemptio nulla succurrit. non est, ut dicatur: \'eas, quas baptisma non abluit, sacrificia pro eis crebra mundabunt, quod praesciens deus paululum illas uoluit alienis haerere peccatis sine ullo exitio damnationis aeternae et cum spe felicitatis aeternae\'. de his enim nunc loquimur, quarum natiuitas apud impios et ex impiis nulla talia poterit inuenire praesidia. quae quidem si adhiberi possent, procul dubio non baptizatis prodesse non possent, sicut nec illa quae de libro Machabeorum commemorauit sacrificia facta pro peccatoribus mortuis eis aliquid profuissent, si circumcisi non fuissent.

Inueniat ergo, si potest, iste quid dicat, cum ab illo quaeritur, quid meruerit anima sine ullo peccato uel originali uel proprio sic ad subeundum alienum peccatum originale damnari, ut non ab illo ualeat liberari, et uideat quid eligat c duobus, utrum dicat etiam eas animas morientium paruulorum, quae hinc sine lauacro regenerationis abscedunt et pro quibus nullum sacrificium corporis dominici offertur, a nexu peccati originalis absolui, cum apostolus doceat ex uno ire omnes in condemnationem, quibus utique non subucnit gratia, ut per unum eruantur in redemptionem, an dicat animas non habentes ullum uel proprium uel originale peccatum et omni modo innocentes, simplices, puras a iusto deo, cum eas ipse non liberandas carni inserit peccatrici, aeterna damnatione puniri.

Ego nihil istorum duorum dicendum esse confirmo nec illud tertium alibi peccasse animas ante carnem, ut damnari mererentur in carnem — apostolus quippe apertissime definiuit nondum in carne natos nihil egisse boni seu mali; unde constat paruulos, ut remissione indigeant peccatorum. non nisi originale contraxisse peccatum — nec illud quartum eas animas paruulorum sine baptismate moriturorum a iusto deo in carnem peccatricem relegari atque damnari, quas praesciuit, si ad aetatem peruenissent. in qua libero uterentur arbitrio, male fuisse uicturas. hoc namque nec iste ausus est dicere in tantis angustiis constitutus, immo etiam contra istam uanitatem iam satis manifeste ac breuiter est locutus, ubi ait \'iniustum deum futurum fuisse, si non perfectis propriae uoluntatis operibus uellet hominem iudicare non natum\'. hoc enim respondit. cum tractaret quaestionem aduersus cos qui dicunt: \'cur deus hominem faciebat, quem utpote praescius sciebat futurum non bonum?\'non natum enim iudicaret, si propterea creare noluisset, quia non bonum futurum esse praescisset. et utique, sicut et huic uisum est, de perfectis eius operibus debuisset hominem indicare, non de praecognitis nec fieri aliquando permissis. nam si peccata, quae si homo uiueret commissurus esset. etiam non commissa damnantur in mortuo, nullum beneficium conlatum est illi, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, quando quidem iudicabitur secundum eam, quae in illo fuerat futura, malitiam, non secundum eam, quae in illo inuenta est, innocentiam et de nullo mortuo baptizato poterit esse securitas, quia et post baptismum non qualitercumque peccare, uerum etiam apostatare homines possunt. quid? si ergo qui baptizatus hinc raptus est, apostata erat futurus, si uiueret, nullumne illi beneficium putabimus esse conlatum, quod raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, et propter dei praescientiam non sicut fidele membrum Christi, sed sicut apostatam iudicandum esse censebimus? quanto enim melius, si peccata nondum facta, nondum cogitata, sed praecognita et futura puniuntur, proicerentur illi duo de paradiso ante peceatum, ne in loco tam sancto et beatifico peccaretur! quid quod ipsa exinanitur omnino praescientia, si quod praescitur non erit? quomodo enim recte dicitur praesciri futurum, quod non est futurum ? quomodo ergo puniuntur peccata, quae nulla sunt, id est quae nec uita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem nec morte praeueniente post carnem?

Hoc itaque medium, ex quo anima missa est in carnem, quo usque solueretur a carne, quoniam paruuli anima est nee liberi arbitrii gessit aetatem, non inuenit unde damnaretur non percepto baptismo nisi originale peccatum. cx hoc peccato iuste damnari animam non negamus, quia peccato supplicium lex iusta constituit; sed ad hoc peccatum subeundum cur damnata sit quaerimus, si non ex illa una trahitur, quae in generis humani primo patre peccauit. quamobrem si deus non damnat innocentes nec facit nocentes, quos perspicit innocentes, et si animas non liberat siue ab originalibus siue a propriis peccatis nisi in ecclesia Christi baptismus Christi et si animae ante carnem nullum habuerunt omnino peccatum et si peccata antequam committantur et multo magis quae numquam commissa sunt damnari iusta lege non possunt, nihil horum quattuor iste dicat et, si potest, explicet, parulorum animae, quae sine baptismo exeuntes in damnationem mittuntur, quo merito in carnem peccatricem, quae nihil peccanerunt, missae sunt, ut illic inucnirent peccatum, propter quod merito damnarentur. porro si quattuor ista deuitans, quae sana doctrina condemnat, id est si non audens dicere uel sine ullo peccato existentes a di\'o fieri animas peccatrices aut sine Christi sacramento in eis solui originale peccatum aut eas alicubi peccasse, antequam mitterentur in carnem, aut ea quae numquam habuerunt in eis peccata damnari, si haec nolens dicere, quoniam non sunt utique dicenda, dixerit paruulos non trahere originale peccatum nec habere unde damnentur, si non accepto sacramento regenerationis hinc exeant, in heresim Pelagianam sine dubitatione damnabilem damnandus incurret. quod ei ne contingat, quanto melius tenet de origine animae cunctationem meam ne audeat affirmare, quod nec humana ratione conprehendit nec diuina auctoritate defendit, ne cogatur insipientiam profiteri, dum ueretur ignorantiam confiteri!

Hic forte dicat sententiam suam diuina auctoritate defendi, quoniam sanctarum scripturarum testimoniis probare se existimat \'animas a deo non ex propagine fieri, sed nouas singulis insufflari\'. probet, si potest, et fatebor me didicisse ab illo quod magna intentione quaerebam. sed quaerat, aliane fortassis inueniat; nam hoc istis testimoniis, quae iam posuit. non probauit. omnia quippe quae hic adhibuit ad aliquid certa sunt; ad hoc uero, quod de animae origine quaeritur. demonstrantur ambigua. certum est enim deum dedisse hominibus flatum et spiritum dicente propheta: sic dicit d ominus, qui fecit caelum et fundauit terram et quae sunt inea, qui dat flatum populo super eam et spiritum calcantibus cam. hoc testimonium iste in eam sententiam uult accipi, quam defendit, ut, quod ait, \'dat flatum populo\', non ex propagine facere animas populo, sed nouas insufflare credatur. audeat ergo dicere non ipsum nobis dedisse carnem, quia de parentibus origo carnis adtracta est, et, ulli ait apostolus de frumenti grano: deus illi dat corpus quomodo uoluerit, neget, si audet, de tritico triticum nasci et herbam eius ex semine secundum genus. quod si negare non audet, unde igitur scit quomodo dictum sit \'dat flatum populo\', utrum eum trahens de parentibus an insufflans nouum?

Vnde etiam scit, utrum \'repetitio sententiae sit: qui dat flatum populo super eam et spiritum calcantibus eam\', ut de una re utrumque dictum intellegatur et non animam uel spiritum quo natura uiuit humana, sed spiritum sanctum significare uoluerit? si enim flatu non posset significari spiritus sanctus, non dominus post resurrectionem insufflasset discipulis et dixisset: accipite spiritum sanctum, neque scriptum esset in Actibus apostolorum: factus est subito de caelo sonus, quasi ferretur flatus uehemens, et uisae sunt illis linguae diuisae sicut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum, et inpleti sunt omnes spiritu sancto. quid si hoc propheta praenuntiauit dicens: quidat flatum populo super eam et tamquam exponens quid dixerit flatum repetiuit atque ait: et spiritum calcantibus eam ? tunc enim euidentissime factum est, quando inpleti sunt omnes spiritu sancto. aut si nondum dicendus est populus centum uiginti homines, qui tunc in loco uno aderant, certe quando simul quattuor uel quinque milia crediderunt et baptizati acceperunt spiritum sanctum, quis dubitauerit simul populum accepisse spiritum sanctum et multitudinem quae ambulabat in terra, id est homines calcantes terram? nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, siue ex propagine detur siue nouus insufletur — quorum nihil affirmandum esse dico, donec alterutrum sine ulla dubitatione clarescat —, non datur calcantibus terram, sed adhuc materno utero inclusis. dedit ergo flatum populo super terram et spiritum calcantibus eam, quando multi simul credentes repleti sunt spiritu sancto. et ipse dat eum populo suo, etsi non simul omnibus, suo cuique tempore, donec discedendo de hac uita et succedendo in hanc uitam uniuersus eiusdem populi numerus compleatur, ut hoc sanctae scripturae loco non aliud sit flatus, aliud spiritus, sed eiusdem sententiae repetitio. sicut non alius est \'qui habitat in caelis\' et alius \'dominus\' nec aliud est \'inridere\' et aliud \'subsannare\', sed eadem sententia repetita est, ubi legitur: qui habitat in caelis, inridebit eos et dominus subsannabit eos, uel, cum dictum est: dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam fines terrae non utique aliud dixit \'hereditatem\', aliud \'possessionem\' nec aliud \'gentes\', aliud \'fines terrae\', sed eiusdem sententiae repetitio est. et innumerabiles inueniet huiusmodi locutiones diuinorum eloquiorum. si aduertat quod legit.

Quod autem graecus dicit πνοὴν hoc latini uarie interpretati sunt: aliquando \'flatum\', aliquando \'spiritum\', aliquando \'inspirationem\'. nam hoc uerbum habent codices graeci in isto prophetico testimonio, de quo nunc agimus. ubi dictum est: qui dat flatum populo super eam, hoc est πνοὴν ipsum uerbum est et ubi homo animatus est: et insufflauit deus in faciem eius flatum uitae. sed ipsum uerbum est et in psalmo, ubi canitur: omnis spiritus laudet dominum; ipsum est et in libro Iob, ubi scriptum est: aspiratio autem omnipotentis est, quae docet. noluit dicere flatus, sed \'aspiratio\', cum in graeco sit πνοή. quod etiam in illis uerbis est prophetae, de quibus nunc disputamus. et certe hoc loco nescio utrum debeat dubitari spiritum sanetum esse significatum. agebatur enim de sapientia, unde sit in hominibus: quia non ex numero annorum, sed spiritus, inquit, est in hominibus,

aspiratio autem omnipotentis, quae docet, ut intellegeretur ista repetitione non se de spiritu hominis dixisse, quod ait: spiritus est in hominibus. uolebat enim ostendere, unde habeant sapientiam, quia non a se ipsis, et repetendo id exposuit dicens: aspiratio omnipotentis est, quae docet. item alio loco in eodem libro: intellectus, inquit, labiorum meorum pura intellegit. spiritus diuinus qui fecit me, inspiratio autem omnipotentis, quae docet m c. et hic quod ait \'inspiratio\' uel \'aspiratio\', in graeco est πνοὴ qui in illis prophetae uerbis interpretatus est \'flatus\'. quamobrem cum temere negetur de anima hominis uel de spiritu hominis esse dictum: qui dat flatum populo super eam e t spiritum calcantibus eam, quamuis ibi et spiritus sanctus multo credibilius possit intellegi, qua tandem ratione audebit aliquis definire animam uel spiritum. quo natura nostra uinit, loco illo uoluisse significare prophetam? cum profecto si apertissime diceret \'qui dat animam populo super terram\', adhue quaerendum esset, utrum esset deus ex origine praecedentis generis det, sicut ex origine praecedentis generis ipse tamen dat corpus non solum homini aut pecori. sed etiam semini tritici aut alicuius ceterorum quomodo uoluerit, an uero nouam, sicut homo primus accepit, insufflet.

Sunt etiam, qui haec uerba prophetica sic intellegant. ut quod ait : dedit flatum populos cam, id est super terram, non nisi animam uelint accipi flatum; quod uero adiunxit: et spiritum calcantibus eam, spiritum sanctum significatum arbitrantur, illo scilicet ordine, quo et apostolus dicit: non primum quod spiritale est, sed quod animae, postea spiritale. nam ex hac prophetica sententia etiam elegans ille sensus exsculpitur, quod ita dixerit \'calcantibus eam\', ut uellet intellegi \'contemnentibus eam\'. qui enim accipiunt spiritum sanctum, amore caelestium terrena contemnunt. hae omnes sententiae non sunt contra fidem, siue utrumque, id est et flatum et spiritum qui pertinet ad humanam naturam. quisque intellegat siue utrumque dictum accipiat de spiritu sancto siue flatum ad animam, spiritum uero ad spiritum sanctum referat. sed si anima et spiritus hominis et hic intellegendus est, sicut non dubitandum est quod eum deus det, ita quaerendum est adhuc unde det, utrum ex propagine, sicut ipse quidem dat, sed tamen ex propagine dat corporis membra, an uero nouum neque propagatum singulis insufflando distribuat; quod non ambigua, sicut iste facit, sed aliqua certissima uolumus diuinorum eloquiorum auctoritate defendi.

Eadem ratione etiam quod dicit deus: spiritus enim a me exiet et omnem flatum ego feci, de spiritu quidem sancto accipiendum est quod ait: spiritus a me exiet, de quo et saluator ait: a patre procedit, sed quod dictum est: omnem flatum ego feci, de omni anima dictum negari non potest. sed omne etiam corpus ipse facit; quod autem ex propagine corpus humanum faciat, nullus ambigit. ac per huc de anima, cum eam constet ab illo fieri, unde eam faciat, utrum ex propagine sicut corpus an insufflando sicut primam fecit, adhuc utique requirendum est.

Adiecit etiam tertium testimonium, quia scriptum est: qui fingit spiritum hominis in ipso. quasi hoc negetur; sed unde eum fingat, hoc quaeritur. nam et corporalem hominis oculum quis nisi deus fingit? et puto quod non extra, sed in ipso et tamen, ut certum est, ex propagine. cum ergo et spiritum hominis in ipso fingat, quaerendum est, utrum noua insufflatione an tractum ex propagine.

Nouimus etiam Machabeorum iuuenum matrem fecundiorem uirtutibus, quando filii passi sunt, quam fetibus, quando nati sunt, eos sic fuisse adhortatam, ut diceret: filii, nescio quomodo paruistis in uentrem meum. neque enim ego spiritum et animam donaui uobis nec singulis uobis uultus et membra formaui; sed deus, qui fecit mundum et omnia quae in es o sunt fecitque hominum genus et omnium inquirit actum, ipse uobis spiritum et animam reddet cum magna misericordia. nouimus haec quidem, sed huic quomodo suffragentur ad id quod asserit non uidemus. quis enim Christianorum neget deum donare hominibus animam et spiritum ? sed eodem modo existimo istum negare non posse deum donare hominibus aurem, linguam, manum, pedem omnesque corporis sensus et omnium formam naturamque membrorum. quomodo enim haec dei dona esse negaturus est, nisi se obliuiscatur esse Christianum ? sed sicut constat ex propagine ab illo haec fieri atque donari, ita quaerendum est etiam, spiritus et anima hominis unde ab illo efficiatur, a quo efficiente donatur, utrum ex parentibus an ex nihilo an — quod iste affirmat, sed omni modo cauendum est — ex aliqua flatus eius exsistente natura, non de nihilo creata, sed de ipso.

Cum igitur scripturarum testimonia, quae commemorat, nequaquam doceant id quod persuadere conatur quod enim ad hanc quaestionem attinet, omnino non exprimunt —, quid est quod dicit: animam ex flatu dei constanter asserimus, non ex traduce. quia ex deo datur? quasi corpus ex alio detur quam ex illo, a quo creatur, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quamuis non ex eius natura, sed ex eius opificio. neque ex nihilo, inquit, quia ex deo proficiscitur. hoc plane non adhuc quaerendum monemus utrum ita sit; sed prorsus uerum non esse quod dicit, id est quod anima nec ex traduce sit nec ex nihilo, hoc, inquam, uerum non esse sine dubitatione firmamus. unum est enim e duobus: si ex traduce non est, ex nihilo est, ne ita sit ex deo, ut naturae sit dei, quod omnino sacrilegum est credere. sed adhuc utrum non sit ex traduce, certa testimonia flagitamus aut quaerimus, non qualia iste posuit, quibus hoc quod quaerimus non ostenditur.

Qui utinam in tanta profunditate quaestionis. quamdiu quid dicat ignorat, imitaretur Machabeorum matrem ! quae cum sciret de uiro se filios concepisse et a creatore omnium siue secundum corpus sine secundum animam et spiritum sibi creatos esse, ait tamen: nescio quomodo paruistis in uentrem meum. uellem iste diceret, quid ista nesciebat. haec enim, quae dixi, utique sciebat, quomodo secundum corpus in eius uterum uenerint, quia de uiro eos se concepisse dubitare non poterat. confitebatur etiam, quia et hoc utique sciebat, quod deus illis animam et

spiritum dederit, quod ipse illis uultus et membra formauerit. quid ergo nesciebat ? an forte quod nescimus et nos, utrum animam et spiritum, quem deus. illis sine dubio dedit, de parentibus traxerit an nouum sicut homini primo insufflauerit? sed sine hoc siue aliud aliquid de naturae humanae institutione nesciebat, nescire se dicebat, non quod nesciebat temere defendebat. nec tamen iste huic diceret. quod nobis dicere non erubuit: homo in honore positus non intellexit: comparatus est pecoribus insensatis e t s i mil is f actus est e i s. ecce ista mulier dixit de filiis suis: neseio quomodo paruistis in uentrem meum, nec tamen comparatur pecoribus insensatis. nescio, dixit; et quasi quaererent ab ea cur nesciret adiunxit: neque enim ego spiritum et animam donaui uobis ille ergo qui donauit scit, unde fecerit quod donauit, utrum ex propagine adtraxerit an nouum insufflauerit, \'quod ego\', inquit, \'nescio nec singulis uobis uultus et membra formaui; ille scit qui formauit, utrum simul cum anima formauerit an uero iam formatis animam dederit. quo ergo modo, utrum illo an isto, in eius uentrem uenerint filii, nesciebat; et illud tamen sciebat totum quod dedit redditurum esse qui dedit. sed eligat iste in naturae humanae tam profundo abditoque secreto quid mulier ista nescierit; tantum non iudicet mentientem nec pecoribus insensatis comparet nescientem. quicquid erat quod illa nesciebat, profecto ad naturam hominis pertinebat; quod tamen sine culpa homo nesciebat. quapropter dico etiam ego de anima mea: nescio, quomodo uenerit in corpus meum — neque enim ego illam mihi donaui —; scit ille qui donauit, utrum illam de patre meo traxerit an sicut homini primo nouam creauerit. sciam etiam ego, si ipse docuerit, quandocumque uoluerit; nunc autem nescio nec me pudet ut istum fateri nescire quod nescio.

Disce, inquit, ecce apostolus docet. discam plane, si apostolus docet — non enim nisi deus per apostolum docet —, sed quid est tandem quod docet apostolus? ecce, inquit, cum Atheniensibus loqueretur, hoc constanter exposuit dicens: cum ipse det omnibus uitam et spiritum. quis enim hoc negat? sed intellege, inquit, quod ait apostolus. \'det\', inquit, non dedit ad infinitum et iuge tempus reuocans, non de praeterito et perfecto pronuntians. et quod sine cessatione dat. semper dat, sicut semper est ipse qui dat. uerba eius posui, sicut in eorum quos misisti secundo libro eius inueni. ubi primum uide quo progressus fuerit, dum nititur affirmare quod nescit. ausus est enim dicere deum non nunc solum atque in isto tantummodo saeculo, sed per infinitum tempus sine cessatione atque omnino semper animas nascentibus dare. semper. inquit, dat, sicut semper est ipse qui dat. quid apostolus dixerit, quia satis apertum est, me intellegere absit ut negem; quod autem iste dicit, debet etiam ipse intellegere contra fidem esse christianam atque ulterius cauere ne dicat. cum enim mortui resurrexerint, iam nemo nascetur; atque ideo tunc non dabit nascentibus animas, sed eas quas dat in isto saeculo cum corporibus iudicabit. non ergo semper dat, quamuis semper ipse sit qui nunc dat. nec tamen quoniam beatus apostolus non dixit \'dedit\', sed \'det\', inde conficitur quod uult isto conficere non eum ex propagine animas dare. ipse quippe dat, etiam si de

propagine dat, quia et corporis membra et corporis sensus et corporis formam et corporis omnino substantiam ipse hominibus dat, quamuis ex propagine det. neque enim quia dominus ait: si faenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, nec ait \'uestiuit\', sicut primum quando instituit, sed ait \'uestit\', quod et nunc facit, ideo negabimus lilia de origine sui generis procreari. quid si ergo sic etiam anima et spiri\';us hominis et a deo datur, quamdiu datur, et tamen ex propagine sui generis datur? quod ego nec defendo nec refello. sed si defendendum est uel refellendum, perspicuis, non ambiguis testimoniis id agendum esse commoneo. nec propterea sum pecoiibus insensatis comparandus, quia hoc me nondum scire pronuntio, sed potius cautis hominibus, quia non audeo docere quod nescio. istum autem non ego uicissim quasi rependens maledictum pro maledicto pecoribus comparo, sed tamquam filium moneo, ut quod nescit se nescire fateatur neque id quod nondum didicit docere moliatur, ne comparetur non pecoribus, sed illis hominibus, quos dicit apostolus uolentes esse legis doctores non intellegentes? neque quae quuntur neque de quibus affirmant.

Nam unde est, quod ita scripturas. de quibus loquitur, non curat aduertere, ut cum legerit homines esse ex deo. non eos etiam secundum corpus, sed \'tantum secundum animam et spiritum ex deo esse\' contendat? quod enim ait apostolus: ex ipso sumus, non uult iste ad corpus, sed tantum ad animam et spLitum esse referendum. si ergo ex deo non sunt corpora, falsum est quod scriptum est: ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. deinde ubi dicit idem apostolus: sicut enim mulie - ex uiro ita et uir per mulierem, exponat nobis iste quam propaginem significare noluerit, animae an corporis an utriusque; sed non uult \'esse animas ex propagine\': restat ergo, ut secundum ipsum atque omnes, qui animarum propaginem destruunt. corpus tantum masculinum et femininum significarit apostolus dicens: sicut enim mulier ex uiro ita et uir per mu lierem. quia mulier ex uiro facta est, ut etiam uir per mulierem postea nasceretur. si ergo haec apostolus dicens non etiam animas et spiritus, sed tantum corpora utriusque sexus uolebat intellegi, cur continuo subiunxit: omnia autem ex deo. nisi quia et corpora ex deo? ita quippe ait: sicut enim mulier ex uiro ita et uir per mulierem. omnia autem ex deo. eligat ergo iste unde sit dictum. si do corporibus. profecto et corpora ex deo sunt. quid est ergo. quod ubicumque iste in scripturis legit \'ex deo\', quando de hominibus agitur, non et corpora, sed tantum animas et spiritus uult intellegi? si uero quod dictum est: omnia autem ex deo, et de corpore utriusque sexus et de anima ac spiritu dictum est, ergo secundum omnia est mulier ex niro; mulier enim ex niro, uir per mulierem, omnia ex deo. quae \'omnia\' nisi de quibus loquebatur, id est et ille uir, ex quo mulier, et illa mulier, quae ex uiro, et ille uir. qui per mulierem ? neque enim ille uir per mulierem, ex quo uiro mulier. sed uir. qui natus est postea ex uiro per mulierem. quemadmodum hodieque nascuntur. ac per hoc si, cum ista diceret apostolus, de corporibus loquebatur, procul dubio corpora utriusque sexus ex deo. porro si non uult ex deo esse hominum nisi an-

imas et spiritus, profecto etiam secundum animam et spiritum mulier ex uiro et nihil iam relinquetur eis qui contra animarum propaginem disputant. si autem ita diuidit, ut dicat mulierem ex uiro esse secundum corpus, ex deo autem secundum animam et spiritum, quomodo erit uerum quod ait apostolus: omnia autem ex deo, si mulieris corpus ita est ex uiro. ut non sit ex deo? quapropter ut apostolus potius uerum loquatur, quam iste apostolo praeferatur, mulier ex uiro est siue secundum solum corpus siue secundum totum. quo constat humana natura — nihil enim horum tamquam certum affirmamus, sed quid horum uerum sit adhuc quaerimus — et uir per mulierem, siue ex patre tota hominis natura ducatur, quae per mulierem nascitur, siue sola caro, unde adhuc quaestio est, omnia tamen ex deo, unde nulla quaestio est, id est et corpus et anima et spiritus et uiri et mulieris. etsi enim non ex deo nata uel tracta sunt uel manarunt, ita ut eius naturae sint, tamen ex deo sunt. a quo enim creata, condita, facta sunt, ab illo habent ut sint.

Sed dicendo, inquit, apostolus: et ipse det omnibus uitam et spiritum, deinde addendo: fecitque ex uno sanguine omne genus hominum, animam et spiritum originaliter retulit ad auctorem, corpus ad traducem. immo uero qui non uult temere animarum negare propaginem, antequam liquido clareat utrum ita an non ita sit, habet quod in istis uerbis apostoli intellegat \'ex uno\' cum \'sanguine\' dixisse \'ex uno homine\' a parte totum significante locutionis modo. si enim ipsi licet intellegere a parte totum quod scriptum est: et f actus est homo in animam uiuam, ut illic intellegatur et spiritus, de quo scriptura ibi tacuit, cur aliis non liceat sic accipere quod dictum est: ex uno sanguine, ut illic et anima et spiritus possit intellegi, quoniam homo significatus nomine sanguinis non solo constat ex corpore, uerum etiam ex anima et spiritu? sicut enim qui propaginem defendit animarum non hinc istum debet opprimere, quia de primo homine scriptum est: in quo omnes peccauerunt — non enim dictum est: \'in quo omnium caro peccauit\', sed \'omnes\' dictum est, id est omnes homines, cum homo non sola sit caro —. sicut ergo hinc iste non debet opprimi, quia forte ita dictum est \'omnes homines\', ut secundum solam carnem intellegerentur, sic iste non hinc debet premere defensores propaginis animarum, quia dictum est: omne genus hominum ex uno sanguine, tamquam propterea sola caro pertineat ad propaginem. si enim hoc est uerum, quod isti asserunt, ut non sit anima ex anima, sed caro ex carne sit tantum, ita dictum est e x uno sanguine, ut non totus homo significaretur a parte, sed tantum unius hominis caro; illud nero quod dictum est: in quo omnes peccauerunt, sola omnium hominum caro intellegenda est, quae inde transfusa est, a toto partem significante scriptura. si autem illud est uerum, quod totus homo ex toto homine propagatur, id est corpus, anima et spiritus, ibi proprie dictum est \'in quo omnes homines peccauerunt\', hic autem tropice \'ex uno sanguine\' totum significatur a parte, id est totus homo. qui ex anima constat et carne, uel potius, ut iste amat loqui, ex anima et spiritu et carne. nam et ex parte totum et ex toto partem diuina eloquia significare consuerunt. ex parte enim totum significatum est, ubi legitur: ad te omnis caro ueniet, quia ex

carne intellegitur totus homo; ex toto autem pars, cum dicitur Christus sepultus, cum sola eius caro sepulta sit. iam Llud quod in hoc apostoli testimonio positum est, quia ipse dat omnibus uitam et spiritum, secundum superiorem disputationem puto quod neminem moueat; ipse enim dat. sed adhuc quaerimus unde det, utrum ex noua insufflationc an ex propagine. ipse quippe dare etiam carnis substantiam rectissime dicitur, quam tamen dare ex propagine non negatur.

Nunc uideamus illud de Genesi testimonium, ubi facta mulier de latere uiri adducta est ad eum et dixit: hoc nunc os ex ossibus meis is et caro de carne m ea. hoc quippe iste putat, \'quod dicere debuerit Adam: "anima ex anima mea" uel: "spiritus de spiritu meo", si etiam hoc de illo tractum esset\'. sed illi qui propaginem asserunt animarum, hinc se putant inuictius suam munire sententiam, quia, cum scriptum sit detraxisse deum costam de latere uiri eamque aedificasse in mulierem, non est additum, quod in eius faciem sufflauerit flatum uitae; ideo, inquiunt, quia iam de uiro fuerat animata. nam si non fuisset, nequaquam nos, inquiunt, sancta scriptura huius rei cognitione fraudasset. ad illud uero quod ait Adam: hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea nec ait: \'spiritus\' uel \'anima de spiritu meo\' uel \'de anima mea\', sic ab cis responderi potest. quemadmodum superius demonstratum est, ut a parte totum intellegatur hoc dictum \'os et caro mea\', sed quae animata fuerint detracta, non mortua. neque enim hoc omnipotentem facere potuisse ideo negandum est, quia nullus hominum potest aliquid cum anima de humana carne praecidere. nam quod Adam secutus adiunxit: haec uocabitur mulier, quia d e u i r o s u o s u m p t a c s t, cur non ait potius, unde opinio confirmaretur istorum: \'quoniam de uiro suo caro eius sumpta est\'? hic itaque illi qui contra sentiunt possunt diccre, quia non scriptum est carnem mulieris, sed mulierem de uiro suo sumptam. totam debere accipi cum anima et spiritu. nam etsi anima sexu caret, non tamen quando appellantur mulieres excepta anima eas necesse est intellegi. alioquin non ita se ammonerentur ornare: non in tortis crinibus aut auro uel margaritis aut ueste pretiosa, sed quod decet, inquit, mulieres promittentes pietatem per bonam conuersationem. utique pietas intus est in anima ucl in spiritu, et tamen mulieres appellatae sunt, etiam ut se intus ornarent, ubi nullus est sexus.

Cum itaque isti sic inter se alternante sermone certauerint, ego inter cos sic iudieo, ut, ne incognitis fidant et temere audeant affirmare quod nesciunt, utrosque commoneam. si enim scriptum esset : \'insufflauit flatum uitae in faciem mulieris et facta est in animam uiuam\', nec sic esset iam consequens, ut non propagaretur ex parentibus anima, nisi etiam de filio eorum hoc scriptum similiter legeretur. fieri enim potuit, ut membrum non animatum de corpore extractum indigeret animari, filii uero anima ex patre per matrem propaginis transfusione traheretur. cum uero tacitum est, occultatum est, non negatum, sed neque affirmatum. ac per hoc sicubi forte non tacitum est, clarioribus documentis est astruendum. unde nec illi, qui defendunt animarum propaginem, ex co, quod non sufflauit deus in faciem mulieris,

aliquid adiuuantur nec illi, qui eam negant, ideo quia non dixit Adam: \'anima de anima mea\', debent sibi persuadere quod nesciunt. sicut enim eadem non soluta, sed manente quaestione potuit tacere scriptura, quod mulier deo sufflante sicut uir eius acceperit animam, sic eadem non soluta, sed manente quaestione potuit tacere scriptura, ut Adam non diceret: \'anima de anima mea\'. ac per hoc, si primae mulieris anima ex uiro est, a parte totum significatum est, ubi legitur: hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea, cum tota ex uiro, non caro sola sit sumpta. si autem non est ex uiro, sed eam deus insufflauit sicut uiro, a toto pars significata est, ubi legitur: de uiro suo sumpta est, eum caro eius, non tota sit sumpta.

Quapropter, cum his testimoniis, quod ad hanc rem pertinet, utique ambiguis non soluatur haec quaestio, illud tamen scio sic argumentari homines, qui ex hoc putant animam mulieris non esse de anima uiri, quia non est dictum: \'anima de anima mea\', sed: caro carne mea, quemadmodum argumentantur Apollinaristae uel quicumque sunt alii aduersus animam domini, quam propterea negant, quia scriptum legunt: uerbum caro factum est. \'si enim et anima\', inquiunt, \'ibi esset, debuit dici: uerbum homo factum est\'. sed istis propterea dicitur carnis nomine solere scripturam totum hominem nuncupare — sieuti est: et uidebit omnis caro salut a r e d e i; non enim caro sine anima uidere aliquid potest —, quia plurimis aliis sanctarum scripturarum locis non solam carnem, uerum etiam animam humanam, id est rationalem, inesse homini Christo sine ulla ambiguitate monstratur. unde et isti, a (quibus animarum propago defenditur, possent accipere a parte totum esse dictum: os de ossibus us mis et caro de carne mea, ut illic intellegeretur et anima, quemadmodum uerbum carnem factum non sine anima accipimus, si, quemadmodum alia testimonia docent habere humanam animam Christum, ita et isti aliquibus non ambiguis testimoniis propaginem astruerent animarum. pari uice igitur ammonemus etiam hos, qui animarum propaginem destruunt, ut nonas a deo sufflari animas certis documentis asserant et tunc illud, quod dictum est: os ex ossibus meis et caro de carne mea, non tropice a parte totum. ut simul intellegatur et anima, sed proprie de sola carne dictum esse defendant.

Quae cum ita sint, uideo librum istum iam esse claudendum. omnia quippe, quae mihi maxime necessaria uidebantur, continet, quibus hi qui legerint sciant cauere se debere, ne huic homini, cuius duos libros mihi misisti, in hoc consentiant, ut credant \'animas sic ex dei flatu esse, ut non sint ex nihilo\'. hoc enim qui credit, etsi uerbis neget, re ipsa clamat animas dei habere substantiam et ipsius genus esse non munere, sed natura. nam de quo quisque naturae suae originem ducit, de illo naturae suae genus ducere negari sobrie nullo pacto potest. iste autem ita sibi est ipse contrarius, ut genus dei esse animas dicat non natura, sed munere et tamen non factas ex nihilo, sed ex illo dicat originem ducere; ac sic eas, quod prius negauerat, ad dei naturam reuocare non dubitat.

Animarum autem nouarum sine propagine insufflationem defendi quidem minime prohibemus, sed ab eis qui potuerint aliquid inuenire uel in canonicis libris, quod non sit ambiguum dissoluendae huic obligatissimae quaestioni, uel in ratiocinationibus suis. quod non sit contrarium catholicae ueritati, non a talibus qualis iste apparuit, qui non inueniendo quid diceret et deliberationem suam nolendo suspendere uires suas omnino non metiens, ne taceret, ausus est dicere \'inquinari animam meruisse per carnem et esse meruisse animam peccatricem\', cuius nullum meritum, seu bonum seu malum, ante carnem potuit inuenire, et \'paruulis sine baptismo de corpore exeuntibus solui posse originale peccatum et offerendum pro eis sacrificium corporis Christi\', qui Christo non sunt incorporati per eius sacramenta in eius ecclesia, \'eosque sine lauacro regenerationis de hac uita migrantes non ad requiem tantum ire, sed ad regnum caelorum posse etiam peruenire\' et alia multum absurda. quae omnia colligere atque in isto libro digerere longum uisum est. absit ergo, ut animarum propago, si falsa est, a talibus refellatur et animarum nouarum insufflatio, si uera est, a talibus defendatur.

Quamobrem quicumque uolunt defendere, quod dicuntur animae nouae nascentibus insufflari, non de parentibus trahi, aliquid illorum quattuor, quae supra commemoraui, caueant omni modo, hoc est: \'ne dicant a deo fieri animas peccatrices per alienum originale peccatum; ne dicant paruulos, qui sine baptismo exierint. peruenire posse ad uitam aeternam regnumque caelorum originali peccato per quodlibet aliud resoluto; ne dicant animas peccasse alicubi ante carnem et hoc merito in carnem peccatricem fuisse detrusas; ne dicant peccata, quae in eis inuenta non sunt, quia praescita sunt, merito fuisse punita, cum ad eam uitam, ubi ea committerent, permissae non fuerint peruenire\'. nihil ergo istorum quattuor dicentes, quoniam quodlibet eorum falsum atque impium est, inueniant etiam scripturarum de hac re certissima testimonia et hanc sententiam suam non solum me non uetante, uerum etiam fauente et gratias agente defendant. si autem non inueniunt certissimam de hac re auctoritatem diuinorum eloquioium et aliquid illorum quattuor per inopiam dicere conpelluntur, cohibeant se, ne per ipsam inopiam etiam pa: uulorum animas non habere originale peccatum secundum Pelagianam heresim olim damnabilem nuperrimeque damnatam dicere conpellantur. melius est enim homini fateri se nescire quod nescit quam in heresim uel damnatam incurrere uel nouam condere, dum temere audet defensare quod nescit. alia huius hominis falsa et absurda, in quibus non tam periculose, uerum tamen a tramite ueritatis exorbitat, quoniam multa sunt, et ad ipsum etiam, si dominus uoluerit, aliquid de libris eius uolo scribere; ibi forsitan omnia uel, si omnia non potuero, plurima ostendam.

Istum autem librum, quem ad te potius, qui curam et fidei nostrae et existimationis meae ut uerus catholicus et bonus amicus fideliter benigneque gessisti, quam ad alium quemquam scribendum putaui, tu legendum dabis uel describendum quibus potueris uel quibus dandum esse iudicaucris. in quo istius iuuenis praesumptionem ita reprimendam et redarguendam putaui, ut tamen eum diligam nec damnari, sed

emendari uelim atque ita proficere in domo magna. quae est catholica ecclesia, quo eum misericordia diuina perduxit. ut sit in illa uas in honore sanctificatum, utile domino, ad omne opus bonum semper paratum et bene uiuendo et sana dicendo. porro autem si ipsum oportet ut diligam, sicut facio, quanto magis te, frater, cuius erga me beniuolentiam et cuius catholicam fidem cautam et sobriam optime noni! unde factum est, ut eos libros, qui tibi displicuerunt et in quibus nomen meum aliter quam uelles positum comperisti, describendos mihique mittendos uere fraterna planeque sincera dilectione curares. tantum ergo abest, ut hinc tuae caritati succenseam, quia fecisti, ut potius, nisi fecisses, integro iure amicitiae succensere deberem. ago itaque uberes gratias. quemadmodum autem acceperim factum tuum, hinc manifestius indicaui, quod hunc ad te librum, mox ut illos legi, sine aliqua dilatione conscripsi.

Liber Secvndvs. Ad Petrvm Presbvtervm

Domino dilectissimo fratri et eompresbytero Petro Augustinus episcopus in domino salutem.

Peruenerunt ad me duo libri Vincentii Victoris, quos ad tuam sanctitatem scripsit, mittente mihi eos fratre nostro Renato, homine quidem laico, sed pro sua fide et eorum quos diligit prudenter religioseque sollicito. quibus lectis uidi hominem in sermone quidem non solum usque ad sufficientiam, uerum etiam usque ad redundantiam profluentem, sed in rebus, de quibus loqui uoluit, nondum sicut oportet instructum; quod si ei fuerit domino donante conlatum, poterit esse utilis pluribus. habet enim non minimum facultatis, qua possit explicare atque ornare quae sentit, si prius det operam recta sentire. ualde quippe sunt noxia praua diserta, quia hominibus minus eruditis eo quod diserta sunt uidentur et uera. quomodo autem eosdem libros ipse acceperis nescio; uerum tamen, si uerum est quod audiui, diceris eis recitatis ita exiluisse laetitia, ut caput iuuenis illius senex et laici presbyter osculatus didicisse te quod ignorabas gratias egeris. ubi quidem non inprobo humilitatem tuam, immo uero etiam laudo, quod honorasti doctorem tuum nec hominem, sed ipsam quae tibi per illum loqui dignata est ueritatem, si tamen potueris demonstrare, quid per illum ueritatis acceperis. uellem itaque rescriptis tuis quid te docuerit me doceres. absit enim, ut erubescam a presbytero discere, si a laico tu non erubuisti praedicanda et imitanda humilitate, si uera didicisti.

Proinde. frater dilectissime, quid ab eo didiceris nosse cupio, ut, si iam id sciebam, gratuler pro te, si autem nesciebam, discam per te. itane tu ignorabas duo quaedam esse animam et spiritum — secundum id quod scriptum est: absoluistiab spiritu meo animam meam - et utrumque ad naturam hominis pertinere, ut totus homo sit spiritus et anima et corpus, sed aliquando duo ista simul nomine animae nuncupari — quale est illud : et factus est homo in animam uiuam; ibi quippe et spiritus intellegitur — itemque aliquando utrumque nomine spiritus dici — sicuti est: et inclinato capite tradidit spiritum, ubi et anima necesse est intellegatur — et utrumque unius esse substantiae? puto quod ista iam sciebas; si autem nesciebas,

non te aliquid, quod magno periculo nescitur, didicisse scias. et si quid hinc subtilius disputandum est, melius cum ipso agitur, cuius iam nouimus et eloquium: utrum, cum dicitur anima, ita ut simul intellegatur et spiritus, utrumque anima sit, spiritus autem aliquid animae sit, an, sicut ei uisum est, a parte totum appelletur hoc nomine, siue etiam utrumque spiritus sit, pars uero eius sit, quae proprie dicitur anima, an et hoc a parte totum uocetur, quando ita dicitur spiritus, ut simul intellegatur et anima; sic enim huic placet. uerum ista, ut dixi, et subtiliter disseruntur et sine ullo uel certe sine magno periculo nesciuntur.

Itemque alios esse corporis, alios autem animae sensus, miror, si iste te docuit; et tu homo id aetatis et honoris, antequam istum audires, unum atque idem putabas esse, quo album nigrumque discernitur, quod nobiscum uident etiam passeres, et quo iustum atque iniustum diiudicatur, quod uidebat Tobis etiam carnis luminibus perditis. hoc si ita est, profecto, quando audiebas uel legebas: in inlumina oculos meos, ne umquam obdormiam in mortem. non nisi carnis oculos cogitabas. aut si hoc obscurum est, certe, quando illud apostoli recolebas : inluminatos oculos cordis uestri, nos sub fronte et supra buccas cor habere credebas. absit, ut de te hoc sentiam; neque hoc te igitur iste docuit.

Aut si forte ante huius doctrinam, quam modo te inuenisse laetaris, animae naturam dei putabas esse portionem, hoc plane cum horrendo periculo falsum esse nesciebas. et si ab isto didicisti, quod anima portio dei non sit, age deo gratias, quantas potes, quod non, antequam hoc didicisti, de corpore existi; exisses enim magnus hereticus et blasphemator horrendus. nullo modo tamen etiam id de te existimauerim, quod homo catholicus neque contemptibilis presbyter animae naturam portionem dei sentiebas esse. unde, fateor dilectioni tuae, timeo, ne forte hoc te iste docuerit, quod potius sit contrarium ei fidei quam tenebas.

Sicut enim non arbitror te umquam in catholica animam credidisse dei esse portionem uel ullo modo animae et dei eandem esse naturam, ita metuo, ne forte consenseris huic homini, \’quod animam deus non de nihilo fecerit, sed ita ex ipso sit, ut ab ipso emanauerit\’; hoc enim etiam uerbum iste posuit inter cetera, quibus in hac quaestione ad immane praecipitium exorbitauit. at uero hoc si te docuit, nolo me doceas; immo etiam uolo ut quod didiceras ipse dediscas. parum est enim non credere neque dicere quod pars dei sit anima — neque enim et filium uel spiritum sanctum partem dei esse dicimus, et tamen dicimus patrem et filium et spiritum sanctum unius eiusdemque esse naturae —, parum est ergo, ut non dicamus animam esse partem dei; sed hoc etiam opus est ut dicamus non eam et deum unius eiusdemque esse naturae. unde ille recte quidem ait \’genus dei esse animas munere, non natura\’ ac per hoc non omnium, sed fidelium; sed rursus ad id quod declinauerat deuolutus est et deum atque animam eiusdem dixit esse naturae, non quidem his uerbis, sed aperta manifestaque sententia. cum enim \’animam ita esse\’ dicit \’ex deo, ut eam nec ex alia natura nec ex nihilo, sed ex semet ipso

creauerit\', quid persuadere conatur nisi id quod aliis uerbis negat, animam scilicet eiusdem cuius deus est esse naturae? omnis quippe natura uel deus est, qui nullum habet auctorem, uel ex deo est, quia ipsum habet auctorem. sed quae habet auctorem deum, ex quo est, aliqua facta non est, aliqua facta est. porro quae facta non est et tamen ex ipso est, aut genita est ab illo aut procedit ex illo — quae genita est, filius est unicus, quae procedit, spiritus sanctus — et haec trinitas unius est eiusdemque naturae; nam haec tria unum sunt et singulum quidque deus et simul omnia unus deus inmutabilis, sempiternus, sine temporis ullo initio siue termino. at uero illa natura, quae facta est, creatura nuncupatur, creator autem deus, illa scilicet trinitas. creatura ergo ita esse dicitur ex deo, ut non ex eius natura facta sit; ex illo enim propterea dicitur. quia ipsum auctorem habet ut sit, non ita, ut ab illo nata sit uel processerit, sed ah illo creata, condita, facta sit, partim ex nulla alia, id est omnino ex nihilo, sicut caelum et terra uel potius uniuersae mundanae molis uniuersa cum mundo concreata materia, partim uero ex alia iam creat\'a atque exsistente natura, sicut uir ex limo, mulier ex uiro, ex parentibus homo, creatura tamen omnis ex deo, sed creante uel ex nihilo uel ex aliquo, non autem gignente uel producente de se ipso.

Si haec cum catholico loquor magis commonens quam docens — neque enim esse tibi arbitror noua uel audita quidem et antea, non tamen credita, sed, ut existimo, sic legis epistulam meam, ut hic agnoscas etiam fidem tuam, quae nobis in catholica ecclesia domino donante communis est —, si ergo haec, ut dicere coeperam, cum catholico loquor, unde, obsecro, credis esse animam, non uniuscuiusque nostrum dico, sed primam primo illi homini datam? si ex nihilo et factam tamen insufflatamque a deo, id credis quod ego; si autem ex aliqua alia creatura, quae unde anima fieret tamquam materies subiacebat artifici deo, sicut puluis, unde fieret Adam, uel costa eius, unde Eua, uel sicut aquae, unde pisces et uolucres, uel sicut terra, unde animalia quaeque terrestria, non est catholicum, non est uerum. quodsi neque ex nihilo neque ex alia quacumque creatura, sed ex semet ipso deum, hoc est ex natura sua fecisse uel facere animas — quod absit! — existimas, hoc quidem ab isto didicisti, sed non tibi gratulor neque blandior; longe cum illo a fide catholica exorbitasti. tolerabilius enim — quod quidem falsum est, tamen, ut dixi, tolerabilius — ex aliqua alia creatura, quam quidem iam fecerat deus, quam ex dei natura animam conditam crederes, ut, quod est mutabilis, quod peccat, quod fit impia, quod etiam, si impia perdurauerit in fine, sine fine damnabitur, non ad dei naturam cum horrenda blasphemia referretur. abice, frater, abice, obsecro, istam non plane fidem, sed exsecrandae impietatis errorem, ne homo grauis seductus a iuuene et a laieo presbyter, cum istam catholicam fidem esse arbitraris, de numero fidelium — quod a te auertat dominus eximaris. non enim sic tecum agendum est ut cum illo aut ea uenia tuus iste tam horrendus qua iuuenis illius, licet ab illo ad te transierit, error est dignus. ille ouili catholico sanandus nuper accessit, tu in

catholicis pastoribus deputaris. nolumus ita curetur quae uenit ab errore ad dominicum gregem, ut prius pestifera contagione disperdat ouis ulcerosa pastorem.

Quodsi dicis: \'hoc me ille non docuit nec huic errori eius ullo modo quamlibet diserti et ornati sermonis inlectus suauitate consensi\', ago ingentes deo gratias. sed quaero, unde illi caput exosculatus, ut dicitur, gratias egeris te didicisse quod usque ad auditam disputationem illius ignorabas aut, si falsum est hoc te fecisse atque dixisse, hoc ipsum peto nobis intimare digneris, ut inanis rumor tuis litteris refellatur. si autem uerum est illa humilitate homini egisse te gratias, gaudeo quidem, si te illud non docuit, quod superius quam sit detestandum eauendumque monstraui, et non reprehendo, quod gratus fueris tanta humilitate doctori, si aliquid aliud disputante illo uerum atque utile didicisti; sed hoc quid sit inquiro. an forte animam non spiritum esse, sed corpus ? non quidem magnum doctrinae christianae arbitror esse detrimentum ista nescire et, si de corporum generibus subtiliter disputetur, hoc maiore difficultate quam utilitate perdiscitur. si autem dominus uoluerit, ut ad illum ipsum iuuenem scribam, sicut desidero, ibi sciet fortasse dilectio tua etiam hoc quam non te docuerit, si tamen id te ab illo didicisse laetaris. sed ne quid forte aliud sit, quod constat esse utile et ad fidem necessariam pertinere, peto rescribere non graueris.

Nam illud, quod rectissime et ualde salubriter credit iudicari animas, cum de corporibus exierint, antequam ueniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari atque in ipsa, in qua hic uixerunt, carne torqueri siue gloriari, hoc itane tandem ipse nesciebas ? quis aduersus euangelium tanta obstinatione mentis obsurduit, ut in illo paupere, qui post mortem ablatus est in sinum Abrahae, et in illo diuite, cuius infernus cruciatus exponitur, ista non audiat uel audita non credat ? sed numquid to docuit, quomodo anima sine corpore de digito pauperis aquae stillam desiderare potuerit, cum ipse confessus sit alimenta corporea non nisi propter fulciendas ruinas corruptibilis corporis sui animam quaerere? uerba eius ista sunt: numquid quia anima, inquit, aut cibum quaerit aut potum, ad ipsam transire credimus pastum? et paulo post: unde intellegitur, inquit, et probatur non ad animam pertinere ciborum sustentacula, sed ad corpus, cui etiam praeter cibum procuratur simili ratione uestitus, ut illi necessarius uideatur pasturae suggestus, cui conpetit et ipsos habere uestitus. hanc ille sententiam suam satis euidenter expositam nonnulla etiam similitudine inlustrans adiecit atque ait: quid autem putamus inquilinum quemquam suae habitationi prospicere? nonne, si eam senserit aut tecto tremere aut nutare pariete aut labare fundamine, destinas quaerit, strues congerit, quibus inminentem possit ruinam sedulo diligenterque fulcire, ne sub periculo mansionis discrimen uideatur pendere mansoris ? ita ergo et animam recognosce, inquit, carni suae desiderare cibum, ex qua ipsum concipit sine dubio desiderium. haec nempe ille iuuenis sua sensa uerbis luculentissimis et sufficientissimis explicauit asserens non animae requiri alimenta, sed corpori, cura quidem illius, sed tamquam habitantis in domo et moribundae carnis inminentes ru-

inas prouida refectione fulcientis. et illud ergo explicet tibi, quid anima illa diuitis ruiturum destinare cupiebat, quae mortale corpus iam utique non habebat et tamen sitiebat et aquae stillam de digito pauperis requirebat. habet ubi se exerceat iste doctor senum; quaerat et inueniat, si potuerit, cui rei anima illa apud inferos humidum alimentum uel tam exiguum mendicaret, cum ruinoso habitaculo iam careret.

Incorporeum sane deum esse quod credit, gratulor eum hinc saltem a Tertulliani deliramentis esse discretum; ille quippe sicut animam ita etiam deum corporeum esse contendit. a quo iste in hoc dissentiens mirabiliora persuadere molitur deum incorporeum non de nihilo facere, sed de se ipso flatum exhalare corporeum.s o doctrinam, cui omnis aetas aures subrigat, quae homines annosos, quae denique presbyteros mereatur habere discipulos legat, legat in contione quod scripsit, notos atque ignotos, doctos atque indoctos recitaturus inuitet. seniores cum iunioribus conuenite, quod nesciebatis discite, quod numquam audieratis audite. ecce isto docente non aliunde quod aliquo modo est nec ex eo quod omnino non est deus flatum creat, sed ex eo quod ipse est, cum sit incorporeus, corpus sufflat. naturam ergo suam, antequam mutetur in peccati corpore, ipse mutat in corpus. an dicit, quod ex natura sua non mutat aliquid, cum flatum facit? non ergo cum de se ipso facit; non enim aliud est ipse, aliud natura eius. quis hoc insanissimus opinetur? quodsi dicit ita deum de sua natura facere flatum, ut ipse integer maneat, non inde quaestio est, sed utrum quod non aliunde nec de nihilo, sed de illo est, non hoc sit quod ille, id est eiusdem naturae et essentiae. nam et filio genito integer manet; sed quia cum genuit de sc ipso, non aliud genuit quam id quod est ipse. excepto enim quod hominem assumpsit et uerbum caro factum est, alius est quidem uerbum dei filius, sed non est aliud; hoc est alia persona est, sed non diuersa natura. et unde hoc, nisi quia non creatus ex alio uel ex nihilo, sed natus ex ipso est, non ut melior quam erat esset, sed omnino ut esset et quod est ille, unde natus est, esset, hoc est unius eiusdemque naturae, aequalis, coaeternus, omni modo similis, pariter inmutabilis, pariter inuisibilis, pariter incorporeus, pariter deus, hoc omnino quod pater, nisi quod filius est ipse, non pater? si autem manet quidem ipse integer deus nec tamen de nullo uel de alio, sed de se ipso diuersum aliquid in deterius creat et de incorporeo deo corpus emanat, absit, ut hoc catholicus animus bibat! non enim est fluentum fontis diuini, sed figmentum cordis humani.

lam uero quam inepte laboret animam, quam putat esse corpoream, uindicare a passionibus corporis disputans \'de animae infantia, de paralyticis et oppressis animae sensibus, de amputatis membris corporis absque animae sectione\', non tecum, sed cum illo potius agere debeo; illi quippe insudandum est, ut rationem reddat dictorum suorum, ne de opere iuuenis uelle fatigare uideamur grauitatem senis. quod autem similitudines morum, qui repperiuntur in filiis, non ex animae semine uenire disputat, consequens est quidem, ut hoc sentiant quicumque animae propaginem destruunt, sed nec illi qui hanc astruunt ibi constituunt pondus

assertionis suae; uident enim et filios parentum dissimiles moribus, quod ideo fieri putant, quia et ipse unus homo plerumque suis moribus alios mores dissimiles habet non utique anima altera accepta, sed uita in melius uel in deterius commutata. ita dicunt non esse inpossibile, ut anima non habeat eos mores, quos habet illa ex qua propagata est, quando quidem ipsa una nunc alios, alias alios habere mores potest. quare si hoc te credis ab isto didicisse, quod anima non sit ex traduce, utinam id uere didicisses! me tibi docendum libentissime traderem; sed aliud est discere, aliud uideri sibi didicisse. si ergo te didicisse arbitraris quod adhuc nescis, non plane didicisti, sed temere credidisti quod libenter audisti et subrepsit tibi falsiloquium per suauiloquium. quod non ideo dico, quia falsum esse iam certus sum animas potius insufflari nouas quam de origine parentum trahi — hoc enim adhuc ab eis qui docere id possunt existimo requirendum —, sed quia iste de hac re ita disseruit, ut non solum eam, quae adhuc discutienda est, non solueret quaestionem, uerum etiam talia diceret, quae falsitatis non habeant dubitationem; cum enim uellet probare dubia, ausus est dicere sine dubio reprobanda.

An uero tu reprobare dubitabis, quod, cum de anima loqueretur: non uis, inquit, animam ex carne peccati contrahere ualetudinem, ad quam uicissim sanctificationem uideas transire per carnem, ut per ipsam reparet statum, per quam perdiderat meritum? aut numquid quia baptismo corpus abluitur, non transit ad animam uel spiritum, quod creditur conferri per baptismum? merito ergo per carnem priscam reparat habitudinem, quam uisa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci, per quam meruerat inquinari. uide in his uerbis quantum iste tuus doctor errauerit! dixit \'animam per carnem reparare statum, per quam perdiderat meritum\': habuit ergo anima aliquem statum et aliquod meritum bonum ante carnem, quod uult eam reparare per carnem, quando caro lauacro regenerationis abluitur; uixerat itaque alicubi ante carnem in statu et merito bono, quem statum et quod meritum perdidit, cum uenisset in carnem. dixit \'eam per carnem reparare habitudinem priscam, quam uisa fuerat paulisper amisisse per carnem\': habuit ergo ante carnem habitudinem antiquam — hoc est enim \'priscam\' — et ista qualis esse potuit nisi beata atque laudabilis habitudo? quam reparari per sacramentum baptismatis asseuerat, cum eam nolit ex illa originem trahere per propaginem, quam constat in paradiso aliquando fuisse felicem. quomodo igitur alio loco \'animam se\' dicit \'constanter asserere non ex traduce neque ex nihilo neque per semet ipsam neque ante corpus\'? ecce isto loco uult animas ante corpus alicubi uiuere tam beate, ut eadem illis per baptismum beatitudo reddatur, et tamquam sui rursus oblitus adiungit et dicit: ut per eam, id est per carnem, incipiat renasci, per quam meruerat inquinari. superius meritum significauerat bonum perditum fuisse per carnem, nunc autem significat malum meritum, quo factum est, ut ueniret uel mitteretur in carnem dicendo: per quam meruerat inquinari; si enim meretur inquinari, non est utique meritum bonum. dicat quid peccauit, antequam

per carnem inquinaretur, ut per carnem inquinari mereretur; dicat, si potest, quod nullo modo potest, quia inuenire hic quid uerum dicat omnino non potest.

Item aliquanto post ait: anima itaque si peccatrix esse meruit, quae peccatrix esse non potuit, tamen neque in peccato remansit, quia in Christo praefigurata in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit. rogo te, frater, putasne ista saltem postea legisti et considerasti et quid in recitante laudaueris uel unde post recitationem gratias egeris cogitasti? quid est, obsecro te: anima itaque si peccatrix esse meruit, quae peccatrix esse non potuit? quid est \'meruit\' et \'non potuit\', cum mereri hoc non posset, nisi peccatrix fuisset, non autem fuisset, nisi esse potuisset, ut ante omne malum meritum peccans inde sibi meritum faceret, unde ad alia peccata deserente domino perueuiret? an ideo dixit: quae peccatrix esse non potuit, quia, nisi in carnem ueniret, peccatrix esse non posset ? quid ergo meruit, ut eo mitteretur, ubi peccatrix esse posset, quo nisi uenisset alibi peccatrix esse non posset? dicat, quid meruit. si enim meruit esse peccatrix, aliquid iam peccauerat, unde mereretur iterum esse peccatrix; si autem nihil peccauerat, unde meruit esse peccatrix? sed haec fortassis obscura uideantur aut obscura esse iactentur, cum sint apertissima. neque enim dicere debuit, quod anima meruerit peccatrix esse per carnem, cuius nec bonum nec malum meritum repperire poterit ante carnem.

Sed ad manifestiora ueniamus. cum enim magnis coartaretur angustiis, quomodo animae originalis peccati uinculo teneantur obstrictae, si non ex illa trahunt originem, quae prima peccauit, sed eas puras ab omni contagione et propagatione peccati peccatrici carni creator insufflat, ne dicatur illi, quod sic insufflando eas deus efficit reas, primo de praescientia dei hanc opinionem munire temptauit, \'quod eis praeparauerit redemtionem\'. in cuius redemtionis sacramento paruuli baptizantur, ut abluatur originale peccatum, quod de carne traxerunt; quasi facta sua deus emendet, quod eas insontes fecerat inquinari. sed posteaquam uentum est, ut de illis loqueretur, quibus tali non subuenitur auxilio et antequam baptizentur exspirant: in hoc, inquit, loco non me quasi auctorem spondeo, sed aliquid de exemplo conicio. habendam dicimus de infantibus istius modi rationem, qui praedestinati baptismo uitae praesentis, antequam renascantur in Christo, praeueniuntur occiduo. legimus enim, inquit, de talibus scriptum: raptus est, n e malitia mutet illius intelle ctum aut ne fictio d e cipi at animam eius. propter hoc c pr oper auit de medio in iquitatis illum educere; placita enim erat deo anima eius, et: consummatus in breui repleuit tempora longa a. quis istum dedignetur habere doctorem ? ergone paruuli, quos plerumque uolunt homines baptizari et. dum curritur, ante moriuntur, si retardarentur in ista paululum uita, ut baptizati continuo morerentur, malitia mutaret intellectum eorum et fictio deciperet animam eorum et, ne hoc eis contingeret, subuentum est illis, ut ante raperentur quam baptizarentur? in ipso ergo baptismate mutarentur in peius et fictione deciperentur, si post baptisma raperentur. o ammiranda atque sectanda, immo uero detestanda et exsecranda doctrina! sed hoc de uestra prudentia, qui affuistis, cum recitaret, iste praesump-

sit et de tua maxime, ad quem scripsit et cui recitatos libros tradidit, ut credituros nos esse confideret de non baptizatis infantibus esse scriptum, quod de omnium sanctorum inmaturis aetatibus scriptum est, cum quibus male actum stulti arbitrantur, si de hac uita celeriter rapti fuerint nec ad annos, quos homines pro magno diuino munere sibi exoptant, peruenire potuerint. quale est autem dicere \'infantes pracdestinatos baptismo uitae praesentis, antequam renascantur in Christo, occiduo pracueniri\', uelut aliqua uis fortunae seu fati siue cuiuslibet rei non permittat deum quod praedestinauit inplere? et quomodo ipse illos rapit, quia placuerunt illi ? an eos et ipse praedestinat baptizari et ipse quod praedestinauit non sinit fieri ?

Sed adtende quid adhuc audeat, cui displicet in tanta huius profunditate quaestionis cautior quam scientior nostra cunctatio: ausim dicere, inquit, istos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, non tamen ut caeleste inducantur in regnum, sicuti latroni confesso quidem sed non baptizato dominus non caelorum regnum tribuit, sed paradisum, cum utique iam maneret: qui non renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum, praecipue quia multas esse mansiones apud patrem suum dominus profitetur, in quibus designantur merita multa et diuersa mansorum, ut hic non baptizatus perducatur ad ueniam, baptizatus ad palmam, quae est parata per gratiam. cernis hominem paradisum atque mansiones, quae sunt apud patrem, a regno separare caelorum, ut etiam non baptizatis abundent loca sempiternae felicitatis. nec uidet. cum ista dicit, ita se nolle baptizati cuiuspiam paruuli mansionem a caelorum regno separare, ut ipsam dci patris domum uel aliquas partes eius inde separare non timeat; neque enim dominus Iesus in uniuersitate creaturae uel in qualibet uniuersitatis parte, sed: indomo patris mei, dixit, multae mansiones sunt. quomodo ergo erit in dei patris domo non baptizatus, cum deum patrem habere non possit nisi renatus ? non sit ingratus deo, qui eum dignatus est a Donatistarum uel Rogatistarum diuisione liberare, ut ipsam domum dei patris quaerat diuidere et aliquam eius partem extra regnum caelorum ponere, ubi non baptizati ualeant habitare. et quo pacto ipse regnum caelorum se intraturum esse praesumit, de quo regno in quanta uult parte domum ipsius regis excludit? sed de latrone illo, qui iuxta dominum crucifixus sperauit in dominum etiam crucifixum, et de fratre sanctae Perpetuae Dinocrate argumentatur, quod etiam non baptizatis dari possit indulgentia peccatorum et sedes aliqua beatorum; quasi quisquam, cui non credere nefas esset, huic indicauerit quod non fuerint baptizati. de quibus tamen in eo libro, quem scripsi ad fratrem nostrum Renatum, plenius quid mihi uideretur exposui. quod tua dilectio poterit nosse, si non spreueris legere; nam ille petenti non poterit denegare.

Aestuat tamen iste atque horrendis suffocatur angustiis; adtentius enim fortasse quam tu quid mali dicat adtendit praeter Christi scilicet baptismum solui in paruulis originale peccatum. denique, ut aliquatenus in hac causa uel sero ad ecclesiae sacramenta confugiat: pro his sane, inquit, oblationes assiduas et offerenda iugiter

sanctorum censeo sacrificia sacerdotum. habeto istum, si placet, etiam censorem, si parum fuerat habere doctorem, ut sacrificium corporis Christi etiam pro his offeras, qui Christo non sunt incorporati. rem quippe tam nouam atque a disciplina ecclesiastica et a regula ueritatis alienam cum libris suis auderet inserere, non ait \'puto\', non ait \'existimo\', non ait \'arbitror\', non ait saltem \'suggero\' uel \'dico\', sed \'censeo\',ut scilicet, si offenderemur nouitate seu peruersitate sententiae, terreremur auctoritate censurae. uideris tu, frater, quomodo sustinere possis istum docentem; catholici tamen qui sanum sapiunt sacerdotes, quibus et te oportet adiungi, absit ut adquiescant istum audire censentem, quem potius optant resipiscentem ac dolentem et quod ista senserit, immo uero etiam scripserit correctione saluberrima paenitentem. sed hoc, inquit, exemplo Machabeorum in proelio cadentium astruo faciendum, qui cum furtim de interdictis auferrent atque in ipso certamine cecidissent, a sacerdotibus, ait, inuenimus hoc initum fuisse consilium, ut quorum animas ex uetito reatus obstrinxerat, sacrificiorum oblatio repararet. ita istuc dicit, quasi pro incircumcisis illa oblata legerit sacrificia, sicut haec nostra pro non baptizatis censuit offerenda. circumcisio quippe fuit illius temporis sacramentum, quod praefigurabat nostri temporis baptismum.

Verum tamen iste in sui comparatione qualis posterius apparuit tolerabilius adhuc errat. nam uelut paenituerit eum — non quod debuit paenitere, id est quod ausus fuerit asserere non baptizatis relaxari originale peccatum atque indulgentiam dari omnium peccatorum, ut in paradisum, hoc est locum tantae felicitatis, mittantur et beatas mansiones in domo dei patris habere mereantur, sed illud eum potius paenituerit, quod eis minoris beatitudinis extra regnum caelorum concesserit sedes —, adiunxit atque ait: aut si forte quispiam reluctetur latronis animae uel Dinocratis interim temporarie conlatum paradisum — nam superesse illis adhuc in resurrectione praemium regni caelorum quamquam sententia illa principalis obsistat, quia qui non renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum -, tamen teneat etiam meum in hac parte non inuidentis assen. sum, modo misericordiae praescientiaeque diuinae et effectum amplificet et affectum. haec uerba in secundo libro eius lecta descripsi. numquid in hac causa erroris audaciam, temeritatem, praesumtionem habere quispiam posset ampliorem? ipse sententiam dominicam recordatur, ipse commemorat, ipse suis litteris interponit, ipse dicit: quamquam sententia illa principalis obsistat, quia qui non renatus f uerit e x aqua et spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum, et audet tamen suae censurae leuare ceruicem contra sententiam principalem ! teneat, inquit, etiam meum non inuidentis assensum, qui dicit animas non baptizatorum temporarie mereri paradisum — propter has enim latronem atque Dinocratcm tamquam prae. scribendo uel potius praeiudicando commemorat —, in resurrectione autem in meliora transferri et regni caelorum percipere praemium, quamquam sententia, inquit, principalis obsistat. iam ergo ipse considera, quaeso te, frater, quisquis

cuipiam praebet assensum aduersus auctoritatem sententiae principalis, quam sententiam merebitur principis!

Nouellos hereticos Pelagianos iustissime conciliorum eatholicorum et sedis apostolicae damnauit auctoritas, co quod ausi fuerint non baptizatis paruulis dare quietis et salutis salutis etiam praeter regnum caelorum. quod ausi non fuissent, nisi negarent eos habere originale peccatum, quod opus esset absolui per baptismatis sacramentum. iste autem sicut catholicus dicit paruulos originali obstrictos esse peccato et tamen eos ab huiusmodi uinculo sine lauacro regenerationis absoluit et post mortem in paradisum misericors mittit, post resurrectionem ucro etiam in regnum caelorum misericors introducit. talis sibi Saul misericors uisus est, quando pepercit regi quem deus praecepit occidi; sed merito inoboediens misericordia uel misericors inoboedientia reprobata atque damnata est, ut caueat homo, ne ab illo misericordiam mereatur homo contra eius sententiam, a quo factus est homo. intonat per os proprii corporis ueritas: si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum dei. atque ut ab hac sententia exceptos martyres faciat, quibus contigerit ante pro Christi nomine occidi quam Christi baptismate dilui, dicit alio loco: qui perdiderit animam suam propter me, inucniet eam. et ne cuiquam, qui non renatus fuerit christianae fidei lauacro, promittatur peccati originalis abolitio, clamat apostolus: per unius delictum in omnes homines ad condemnationem. contra quam condemnationem dominus unum esse ostendens salutis auxilium: qui crediderit, inquit, et baptizatus fuerit, saluus erit; qui autem non crediderit, condemnabitur. cuius mysterium credulitatis in paruulis per eorum responsionem a quibus gestantur inpletur, ne, si factum non fuerit, eant ex uno omnes in condemnationem. et tamen contra tam mahifestas uoces, quas concinit ueritas, procedit in medium magis uaecors quam misericors uanitas et dicit: non solum non eunt in damnationem paruuli, etsi nullum eos christianae fidei lauacrum a uinculo peccati joriginalis absoluat, uerum etiam felicitate paradisi post mortem interim perfruuntur, post resurrectionem autem etiam regni caelorum felicitatem possidebunt. haec iste contra catholicam fundatissimam fidem numquid dicere auderet, si quaestionem soluendam de animae origine uires suas excedentem suscipere non auderet ?

Horrendis est enim coartatus angustiis ab eis qui dicunt: cur deus animam tam iniusta animaduersione multauit, ut in corpus eam peccati relegare uoluerit, cum consortio carnis peccatrix esse incipit, quae peccatrix esse non potuit? utique enim dicunt: \'non potuit anima esse peccatrix, nisi eam deus miscuisset carnis consortio peccatricis.\' qua ergo iustitia id fecerit deus, cum iste inuenire non posset — maxime propter aeternam damnationem morientium paruulorum, quibus non baptizatis expiatum non fuerit originale peccatum —, cur itaque deus iustus et bonus parunlorum animas, quibus praesciuit non subuenturum christianae gratiae sacramentum, ab omni noxa propaginis liberas mittendo in corpus quod ex Adam trahitur uinculo peccati originalis obstrinxerit atque isto modo reas aeternae damnationis

effecerit, cum inuenire non posset nec uellet dicere etiam ipsas ex illa ulla originem trahere peccatricem, maluit per naufragium miserabile exire quam temerarium cursum uelis depositis et remis suae disputationis inhibitis prouida deliberatione frenare. uiluit quippe iuueni senilis nostra cunctatio, quasi huic molestissimae ac periculosissimae quaestioni magis fuerit impetus eloquentiae quam consilium prudentiae necessarium. ut praeuidit etiam hoc ipse, sed frustra; nam haec sibi uelut ab aduersariis propositurus obiecta: exhinc alia, inquit, substruuntur obprobria querulis murmurationibus oblatrantum et exhinc quasi quodam turbine identidem inter immania saxa conlidimur. his praedictis quaestionem supra dictam scopulosissimam sibi proposuit, ubi a fide catholica naufragauit, nisi refecerit paenitendo quod fregit. illum ego turbinem atque illa saxa deuitans nauem illis committere nolui et de hac re ita scripsi, ut rationem potius cunctationis meae quam temeritatem praesumptionis ostenderem. quod opusculum meum cum apud te inuenisset, inrisit seque illis cautibus animosiore impetu quam consultiore commisit. sed quo cum praefidentia ista perduxerit, puto quod nunc uideas; uberius autem ago deo gratias, si et antea iam uidebas. cum enim nollet cohibere praecipitem cursum propter ancipitem excursum, miserabilem inuenit incursum asserens deum parulis sine christiana regeneratione defunctis et modo paradisum et postea regnum conferre caelorum.

Scripturarum uero testimonia quaecumque posuit, quibus animas deum non ex illius primae propagine adtraherc, sed sicut ipsam primam suas quibusque singulis insufflare uelut probare conatus est, ita sunt, quod ad istam quaestionem adtinet. incerta et ambigua, ut etiam aliter accipi quam ipse uult facillime possint. quod iam in eo libro, quem scripsi ad amicum nostrum, cuius commemorationem superius feci, satis, quantum existimo, demonstraui. testimonia quippe ipsa quae adhibuit, ubi legitur deus animas uel dare uel facere uel fingere, unde illas det uel unde faciat sine fingat non ostendunt: utrum ex propagine illius primae an insufflando sicut illam primam. iste autem ex eo ipso, quod legitur animas deus dare siue facere siue fingere, iam putat animarum negatam esse propaginem, cum deus eadem scriptura teste etiam corpora det sine faciat siue fingat, quae tamen ab illo ex propagine seminis dari, fieri, fingi nemo ambigit.

Item quod scriptum est ex uno sanguine deum fecisse omne genus hominum uel quod ait Adam: hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea, quia neque ibi dictum est \’ex una anima\’ neque hic \’anima de anima mea\’, putat negari animas filiorum ex parentibus uel illius mulieris ex uiro; quasi uero, si non \’ex uno sanguine\’, sed \’ex una anima\’ diceretur. aliud quam totus homo intellegeretur nec corporis propagatio negaretur. sic etiam si dictum esset: \’anima de anima mea,\’ non utique negaretur caro, quam de illo exemtam fuisse constabat; a parte enim totum sicut etiam a toto partem plerumque scriptura significat. nam certe si non \’ex uno sanguine\’ sed ex uno homine\’ illo loco scriptum esset institutum esse genus humanum, unde iste adhibuit testimonium, non praeiudicaret istis qui neg-ant ani-

marum propaginem, quamuis non sola anima nec sola caro, sed utrumque sit homo. responderent enim a toto partem, id est ab homine solam hominis carnem, scripturam significare potuisse. sic ergo et hi qui defendunt animarum propaginem illud quod dictum est\' ex uno sanguine\' per sanguinem scilicet hominem, id est a parte totum, significatum esse contendunt. sicut enim uidetur illos iuuare quod dictum est \'ex uno sanguine\' nec dictum est \'ex uno homine\', sic uidetur et istos iuuare quod dictum est: per unum hominem peccatum intrauit in mundum et per peccatum mors et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerun t, nec dictum est \'in quo omnium caro peccauit\'. itemque sicut illos uidetur iuuare quod dictum est: hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne m e a, quia pars est dicta, non totum, sic iterum istos, quodibi continuo sequitur: haec uocabitur mulier, quoniam de uiro suo sumta est. debuit enim dici aiunt \'quoniam de uiro suo caro eius sumta est\', si non tota mulier, id est cum anima. sed sola caro sumeretur ex uiro. porro autem utrisque auditis qui sine studio partium iudieat. uidet profecto nec contra istos qui propaginem animarum defendunt proferenda illa testimonia ubi pars nominatur, quia potuit scriptura significare illic a parte totum — sicut uerbum caro factum est cum legimus, non utique carnem solam, sed hominem totum intellegimus —, nec contra illos qui propaginem animarum destruunt ista proferenda, ubi non pars hominis, sed totum commemoratur, quia potuit ibi scriptura a toto partem significare, sicut sepultum confitemur Christum, cum caro eius sola sepulta sit. ac per hoc propaginem animarum nec temere astruendam nec temere destruendam dicimus, sed ammonemus alia testimonia esse quaerenda, quae non inueniantur ambigua.

Quamobrem quid te iste docuerit et unde gratias egeris, nondum scio. manet quippe illa quaestio, sicut erat, in qua quaeritur de animarum origine, utrum illas deus ex propagine illius unius, quam primo insufflauit homini, an ex flatu suo, sicut primo homini, det, faciat, fingat hominibus, quas eum dare, facere, fingere fides christiana non dubitat. quam quaestionem iste cum soluere conaretur nec uires suas intueretur, destruens animarum propaginem et asserens \'eas puras ab omni contagione peccati\' non de nihilo, sed \'de se ipso insufflare creatorem\' et naturam dei mutabilitatis obprobrio, quod necesse non fuerat, infamauit et, dum uult reddere rationem, ne deus credatur iniustus, si puras ab omni peccato animas, etiam illas, quas christiana regeneratione non redimit, uinculo peccati originalis innectit, ea dixit quae te nolo docuerit. tantum enim salutis et felicitatis non baptizatis paruulis tribuit, quantum nec Pelagiana heresis potuit. et tamen de tot milibus paruulorum, qui nascuntur ex impiis et inter impios moriuntur, non quibus homines per baptismum, cum uelint, subuenire non possunt, sed de quibus baptizandis nemo potuit uel poterit cogitare nec quisquam pro eis obtulit uel oblaturus est sacrificium, quod iste etiam pro non baptizandis censuit offerendum, quid diceret non inuenit. de quibus si fuerit interrogatus, eorum animae quid meruerint, ut illas deus nec abluendas baptismo nec expiandas Christi corporis et sanguinis sacrifi-

cio et in aeternum damnandas carni inseruerit peccatrici, aut omnino haerebit et ei nostra cunetatio uel sero placebit aut simul pro omnibus paruulis, qui toto orbe terrarum sine christiano baptismate moriuntur, etiam eorum nominibus tacitis, quoniam nesciuntur in ecclesia Christi, non incorporatis corpori Christi offerendum corpus Christi esse censebit.

Absit a to, îratrr, ut haec tibi placeant, absit, ut ista . uel didieisse gaudeas uel docere praesumas; alioquin longe melior inuenietur ipse quam tu, quia in exordio primi sui libri modeste atque humiliter praelocutus est dicens: cum tibi parere desidero, notam praesumtionis incurri; et paulo post: quando quidem, inquit, nec mihi ipse sim credulus ea quae dixero posse probari studeamque semper etiam propriam sententiam non tueri, si inprobabilis delegatur, et sit mihi cordi proprio damnato iudicio meliora magis et quae sint ueriora sectari. nam ut est optimi propositi laudandique consilii facile ad veriora transduci, ita inprobi obstinatique iudicii est nolle citius ad tramitem rationis inflecti. haec quippe ille si ueraciter dixit atque ut locutus est sentit, magnae profecto spei animum gerit. item in fine libri secundi: nec putes, inquit, ad inuidiam tuam forsitan reuocandum, cum in tua dictorum meorum constituam potestate indicium. ac ne forte cuiusquam curiosi lectoris obtutus inter inlitas fibras elementorum uestigia remanentia sollicitent et offendant, contextam paginae seriem pollice seuero discerpe meque huius censionis experte puni atramenta quae indigna eloquia signauerunt, ne hac occasione et tuum erga me iudicium, quo mihi uehementer indulges, et meae quae latebant ineptiae rideantur.

Isto igitur cum ille suos libros et initio praemuniuerit et termino communiuerit atque tuis humeris inposuerit onus religiosum correctionis et emendationis suae, hoc apud te inueniat quod petiuit, ut emendes eum iustus in misericordia et arguas cum ; oleum autem peccatoris, quo inpinguetur caput eius, absit a manibus atque . osculis tuis, id est assentatio indecens adulantis deceptoria lenitudo blandientis. quodsi emendare neglegis cum uideas emendandum, aduersus earitatem facis; si autem tibi emendandus propterea non uidetur, quia putas eum recte ista sensisse, aduersus ueritatem sapis. et ideo ille melior, qui emendari est paratior, si non defuerit emendator, quam tu, si uel sciens inridenter contemnis errantem uel nesciens pariter sectaris errorem. omnia itaque in eisdem libris ad te scriptis et tibi traditis sobrie uigilanterque considera, et plura quam ego inuenies fortasse culpanda. et quaecumque ibi sunt adprobanda atque laudanda, si quid in eis reuera forsitan ignorabas atque isto disserente didieisti, euidenter profitere quid illud sit, ut de hoc te gratias egisse, non de his quae illic inprobanda tam multa sunt, omnes nouerint, qui uel recitante illo tecum simul audierunt uel eosdem postea libros legerunt, ne in eius ornato eloquio tamquam in pretioso poculo te inuitante etsi non bibente uenenum bibant, si tu quid inde biberis et quid non biberis nesciunt et propter laudem tuam omnia illic bibenda salubriter arbitrantur. quamuis et audire et legere et quae dicta sunt haurire memoria quid est nisi bibere? sed praedixit

dominus de fidelibus suis, quod etsi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. ac per hoc qui eum iudicio legunt et secundum regulam fidei adprobanda adprobant et inprobant inprobanda, etiamsi commendant memoriae quae inprobanda dicuntur, nulla uenenata sententiarum prauitate laeduntur. haec me grauitatem et religionem tuam siue mutua siue praeuia caritate monuisse uel commonuisse minime paenitebit domino miserante, quomodolibet accipias, quod tibi praerogandum putaui. agam uero uberes ei gratias, de cuius misericordia saluberrimum est fidere, si ab his prauitatibus et erroribus, quos ex libris huius hominis ostendere his litteris potui, alienam atque integram fidem tuam uel inuenerit epistula ista uel fecerit.

Liber Tertivs. Ad Vincentivm Victorem

Quod mihi ad te scribendum putaui, hoc prius cogites, fili dilectissime Victor, uolo, si te contemnerem, nequaquam id me fuisse facturum. nec ideo tamen humilitate nostra sic abutaris, ut propterea te existimes adprobatum, quia cernis non fuisse contemtum; non enim sequendum, sed corrigendum te diligo. et quoniam nec corrigi posse despero, nolo mireris me contemnere non posse quem diligo. si enim te, antequam nobis eommunieares, diligere debui, ut esses catholicus, quanto magis te iam communicantem diligere debeo, nc sis nonus hereticus et ut sis talis catholicus, cui resistere nullus possit hereticus! quantum enim adparet ex donis ingenii, quae iam tibi largitus est detis, profecto sapiens eris, si te non esse credideris, atque ut sis ab illo qui facit sapientes pie, subpliciter instanterque poposceris et malueris errore non decipi quam errantium laudibus honorari.

Prius me in libris tuis titulus tui nominis pro te sollicitum reddidit. cum enim quis esset Vincentius Victor ab eis qui te nouerant et forte aderant requisissem, audiui te fuisse Donatistam uel potius Rogatistam, nuper autem communicasse catholicae. et cum gauderem tantum, quantum de his solemus, quos ab illo errore liberatos esse cognoscimus, immo uero etiam multo amplius, quod ingenium tuum, quo delectabar in litteris tuis, uidebam non remansisse apud aduersarios ueritatis, additum est a referentibus, quod me inter illa gaudia contristaret, ideo te cognominari uoluisse Vincentium, quod Rogati successorem, qui hoc nomine appellatus est, adhuc tamquam magnum et sanctum uirum animo teneas et ob hoc illius nomen tuum uolueris esse cognomen. nec defuerunt qui dicerent etiam hoc a te fuisse iactatum, quod ipse tibi nescio qua uisione apparuerit atque ad hos conficiendos libros, de quibus tecum agere isto nostro opusculo institui, sic adiuuerit, ut ea tibi scribenda, quantum ad res ipsas rationesque adtinet, ipse dictaret. quod si uerum est, iam te illa dicere potuisse non miror, quae, si patienter auscultes ammonitioni meae et eos libros catholica mente consideres atque pertractes, te dixisse procul dubio paenitebit: ille quippe qui se, sicut eum prodit apostolus, transfigurat in angelum lucis, in eum tibi transfiguratus est, quem tu fuisse uel esse tamquam lucis angelum credis. et eo quidem modo minus ad decipiendos catholicos ualet,

quando se non in lucis angelos, sed in hereticos transfigurat; sed te ab eo falli iam eatholieum nollem. crucietur ergo te didicisse quae uera sunt: quanto magis laetatus fuerat se tibi persuasisse quae falsa sunt! ut autem non diligas hominem mortuum, cuius dilectio tibi obesse potest, prodesse illi non potest, hoc breue intuearis ammoneo, quod utique ille non est sanctus et iustus, si tu hereticorum Donatistarum uel Rogatistarum laqueos cuasisti; si autem illum sanctum et iustum arbitraris, tu communicando catholicis interisti. profecto enim tc catholicum fingis, si animo illud es quod erat ille quem diligis. et nosti quam terribiliter scriptum sit, quod spiritus sanctus disciplinae fugiet fictum. si autem ueraciter communicans non te catholicum fingis, quid adhuc hereticum mortuum sic diligis, ut eius uelis te iactare adhuc nomine, cuius iam non teneris errore? nolumus te habere tale cognomentum, tamquam sis heretici mortui monumentum; nolumus talem titulum habere librum tuum, qualem falsum esse dieeremus, si in eius sepulcro legeremus. non enim Vincentium uictorem scimus esse. sed uictum; et utinam fructuose, sicut te uinei nolumus ueritate! astute autem putaris et callide, cum libros tuos, quos credi cupis illo tibi reuelante dictatos, appellas Vineentii Victoris, non tam Vincentium te quam illum uoeari noluisse Victorem, uelut tibi reuelando quae scriberes uicisset errorem. ut quid tibi ista, fili? esto potius uerus, non fictus catholicus, ne te fugiat spiritus sanctus et nihil tibi possit prodesse Vincentius. in quem se ad te fallendum transfigurauit malignissimus spiritus; eius quippe sunt illa qualibet tibi fraude persuasa. quae si ammonitus pia humilitate et catholica pace correxeris, errores fuisse iudicabuntur studiosissimi iuuenis emendari potius quam in eis remanere cupientis. si autem pro eis tibi etiam contentionem - quod absit.! — persuaserit peruicacem, iam tamquam heretica dogmata cum suo necesse erit auctore damnari, cura scilicet pastorali et medicinali, priusquam per incautum uulgus serpant dira contagia, cum dilectionis non ueritate, sed nomine salubris neglegitur disciplina.

Si quaeris quaenam illa sint, poteris quidem legere mea scripta ad fratres nostros, Renatum dei senium et presbyterum Petrum, ad quem tu eadem ipsa, de quibus agimus, scribenda existimasti eius, ut asseris, uoluntati petentis obtemperans. dabunt enim tibi ut legas procul dubio, si uolueris, et ingerent etiam non petenti. uerum tamen etiam hic quae maxime in eisdem libris tuis et in fide tua emendari cupiam non tacebo. primum est, quod \'animam non ita uis a deo esse factam, ut eam ex nihilo fecerit, sed ex semet ipso\'. ubi non putas esse consequens, ut naturae sit dei, quia profecto quam sit impium et ipse cognoscis. qua impietate ut careas, ita oportet ut dicas animae auctorem deum, ut ab illo facta sit, non de illo. quod enim de illo est, sicut unigenitus filius, eiusdem naturae cuius et ille est. ut autem anima eiusdem naturae non sit cuius est ille, facta est quidem ab illo, sed non de illo. aut ergo dic unde aut fatere de nihilo. quid est quod dicis \'eam particulam esse quandam halitus naturae dei\'? numquidnam ipsum halitum naturae dei, cuius halitus est ista particula, negas eiusdem cuius deus est esse naturae?

si negas, ergo de nihilo et istum halitum fecit deus, cuius halitus animam uis esse particulam. aut si non de nihilo, dic unde illum fecerit deus. si de se ipso, ergo ipse est — quod absit! — materies operis sui. sed dicis: cum de se ipso halitum uel flatum facit, ipse integer manet; quasi non et ignis lucernae integer maneat, cum de illo altera accenditur, et tamen eiusdem, non alterius sit naturae.

Sed, inquis, cum a nobis uter inflatur, non aliqua portio nostrae naturae uel qualitatis infunditur. cum hoc ipsum, quod spiritu hausto uter inpletus extenditur, sine aliqua nostri deminutione geratur. his uerbis tuis adhuc addis et inmoraris et inculcas similitudinem quasi necessariam, qua intellegamus quomodo deus sine suae naturae aliquo detrimento et de se ipso animam faciat et facta de ipso non sit quod ipso. dicis enim: numquid animae nostrae est portio utris inflatio aut homines fingimus cum utres inflamus aut detrimentum nostri in aliquo patimur, cum flatus nostros in diuersa partimur ? sed nullum patimur detrimentum. cum ex nobis ad aliquid transmittimus flatum, et manente in nobis plena flatus proprii qualitate et integra quantitate nullum nos meminimus damnum ex utris inflatione sentire. ista similitudine, quae satis elegans et congruens tibi uidetur, quantum fallaris adtende. deum quippe dicis incorporeum non de nihilo a se factam, sed de se ipso animam sufflare corpoream, cum flatum nos licet corporeum, subtiliorem tamen emittamus, quam nostra sunt corpora, nec eum de anima nostra. sed de hoc aere per uiscera corporis exhalemus. pulmones quippe anima, cuius nutu mouentur etiam cetera corporis membra, ad hunc aerium spiritum ducendum atque reddendum sicut folles mouet. praeter enim alimenta solida et fluxa, unde est cibus et potus, hoc tertium nobis deus alimentum circumfudit aurarum. quas ita carpimus, ut sine cibo et potu diu esse possimus. sine hoc autem alimento tertio, quod aura nobis. quae undique circumsistit, spirantibus et respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus uiuere. sicut autem cibus et potus non solum ingerendi, uerum etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, ne utroque laedant, uel non intrando uel non exeundo, ita hoc tertium flabile alimentum quia in nobis manere non sinitur nec inmorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est os aut nares aut utrumque, et qua intraret et qua exiret, accepit.

In te ipso tibi proba ipse quod dico. emitte spiritum flando et uide utrum dures, si non receperis; recipe respirando et uide quas patiaris angustias, si non rursus emiseris. hoc igitur facimus. quando utrem, sicut dicis, inflamus, quod facimus ut uiuamus; nisi quod tunc paulo plus ducimus, ut paulo plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est uentum in utrem inplendum et extendendum non quiete spirandi et respirandi, sed anhelandi impetu coartemus. quomodo ergo dicis: nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid transmittimus flatum, et manente in nobis plena flatus proprii qualitate et integra quantitate nullum nos meminimus damnum ex utris inflatione sentire? apparet te, fili, si aliquando utrem inflasti, non aduertisse quid egeris. quod enim sufflando amittis, statim recipiendo non

sentis. sed potes hoc facillime discere, si hoc potius uelis quam tua dicta, quia iam dicta sunt, non inflans utrem, sed inflatus ipse defendere et auditores tuos, quos ueris rebus aedificare debes, inani strepitu uentosi sermonis inflare. in hac causa non te ad magistrum mitto nisi ad te ipsum. emitte flatum in utrem et os claude continuo naresque detine et sic saltem senti uerum esse quod dico. eum enim coeperis angustias intolerabiles perpeti, quid cupies ore aperto naribusque recipere, si, quando sufflasti, nihil te existimas amisisse? uide in quo malo sis, nisi hauriendo resumas quod effundendo reddideras; uide, illa insufflatio qualia damna et detrimenta fecisset, nisi ea respiratio reparasset. nisi enim quod inpenderis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, quid tibi non solum unde illum inflare, sed unde tu possis uiuere remanebit?

Haec debuisti considerare, cum scriberes, et non ista similitudine utrium inflatorum uel inflandorum introducere nobis deum aut ex alia natura, quae iam erat, sicut nos ex isto circumfuso aere flatum facimus, animas flare aut certe, quod et abhorret ab ista similitudine et abundat impietate, deum sine ullo quidem sui detrimento, sed tamen de sua natura mutabile aliquid uel proferre uel, quod est peius, tamquam sui operis materies ipse sit, facere. ut ergo aliquam de nostro flatu ad hanc rem adhibeamus similitudinem, id potius est credendum, quod, sicut nos non de natura nostra, sed quia omnipotentes non sumus, de isto aere circumfuso quem trahimus et reddimus, cum spiramus et respiramus, flatum facimus quando sufflamus nec uiuentem nec sentientem, quamuis nos uiuamus atque sentiamus, ita deum non de sua natura, sed quia sic omnipotens est, ut possit creare quod uult, etiam ex eo quod omnino non est. id est de nihilo, flatum facere posse uiuentem atque sentientem, sed plane cum sit inmutabilis ipse mutabilem.

Quid autem sibi uult, quod huic similitudini addendum putasti ad exemplum de beato Heliseo, quia flando in eius faciem mortuum suscitauerit ? itane tu flatum Helisei factum fuisse putas animam pueri? non usque adeo te a uero exorbitare crediderim. si ergo anima illa, quae uiuenti ablata fuerat ut moreretur, eadem ipsa illi ut reuiuesceret reddita est, quid ad rem pertinet quod dixisti \'nihil Heliseo fuisse deminutum\', quasi aliquid ab illo transisse, unde uiueret, credatur in puerum? quod si propterea dictum est, quia flauit et integer mansit. quid opus erat ut hoc de Heliseo mortuum resuscitante diceres, quod de quouis flante et neminem suscitante dicere nihilominus posses? incaute sane locutus es — cum absit, ut credas flatum Helisei factum fuisse reuiuescentis animam pueri -, quod primum dei factum ab istius prophetae facto hoc distare noluisti. quod ille semel, iste ter flauerit. dixisti quippe Heliseum in faciem defuncti filii illius Sunamitis ad instar primaeuae originis insufflasse: et cum emortua membra, inquis, in uigorem pristinum redanimata per halitum prophetae diuina uirtus accenderet, nihil Heliseo fuerit imminutum, per cuius flatum corpus emortuum rediuiuam animam recepit et spiritum, nisi quod semel dominus in faciem hominis insufflauit, et uixit, tertio Heliseus in faciem mortui aspirauit, et reuixit. sic sonant tua uerba ista,

quasi flandi tantum numerus interfuerit, ut non quod fecit deus etiam propheta fecisse credatur. et hoc ergo emendandum est. tam multum quippe interfuit inter illud opus dei et hoc Helisei, ut ille flauerit flatum uitae, quo fieret homo in animam uiuentem, iste autem flauerit flatum neque sentientem neque uiuentem, sed aliquid significandi gratia figurantem, denique ut puer iste rcuiuesceret, non eum animando propheta fecit. sed eum amando ut hoc deus faceret impetrauit. quod autem illum ter flasse dicis, aut memoria, sicut fieri solet, aut mendositas codicis te fefellit. quid plura? non sunt tibi ad hoc astruendum aliqua exempla et argumenta quaerenda, sed potius emendanda et mutanda sententia. noli ergo credere, noli dicere. noli docere \'quod non de nihilo, sed de sua natura fecerit animam deus\', si uis esse catholicus.

Noli credere nec dicere nec docere \'per infinitum tempus atque ita semper deum animas dare, sicut semper est ipse qui dat\', si uis esse catholicus. erit enim tempus, quando non dabit animas deus, cum tamen esse ipse non desinat. poterat quidem sic accipi quod aisti \'semper dat\', utintellegeretur sine cessatione dare quamdiu homines generant et generantur, sicut dictum est de quibusdam: semper discentes et ad ueritatis scientiam numquam peruenientes; non enim sic accipitur quod hic positum est \'semper\' uelut numquam desinant discere, cum procul dubio non discant, quando in hoc corpore destiterint uiuere uel cum coeperint supplicio gehennalis ignis ardere. sed tu non permisisti sic accipi uerbum tuum, cum dixisti \'semper dat\', quando quidem id ad infinitum tempus reuocandum putasti. et parum hoc fuit; sed tamquam quaereretur abs te, ut apertius explicares quomodo dixeris \'semper dat\\ addidisti atque dixisti: sicut semper est ipse qui dat. hoc sana et catholica fides omnino condemnat. absit enim, ut credamus quod animas deus semper dat, sicut semper est ipse qui dat. sic enim semper est ipse, ut numquam esse desistat; animas autem non semper dabit, sed eas finito generationis saeculo non iam nascentibus quibus dandae sunt procul dubio dare cessabit.

Noli credere nec dicere nec docere \'animam meritum aliquod perdidisse per carnem, tamquam boni meriti fuerit ante carnem´, si uis esse catholicus. nondum enim natos apostolus nihil egisse dicit boni uel mali; unde ergo anima potuit ante carnem habere meritum bonum, ubi nihil egerat boni ? an forte audebis eam dicere ante carnem bene uixisse, quam non potes ostendere uel fuisse? quomodo ergo dicis: non uis animam ex carne peccati contrahere ualetudinem, ad quam uicissim sanctificationem uideas transire per carnem, ut per ipsam reparet statum, per quam perdiderat meritum? haec dogmata, quibus putatur anima ante carnem habuisse aliquem statum bonum et meritum bonum, si forte nescis, exceptis antiquis exceptis etiam recentius in Priscillianistis iam catholica damnauit ecclesia.

Noli credere nec dicere nec docere \'animam per carnem reparare habitudinem priscam et per illam renasci, per quam meruerat inquinari\', si uis esse catholi-

cus. ut enim omittam in eo quod dixisti: merito ergo per carnem priscam reparat habitudinem, quam uisa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci, per quam meruerat inquinari, tam in proximo te ipsum tibi ipsi exstitisse contrarium, ut homo qui paulo ante dixeras animam per carnem reparare statum per quam perdiderat meritum — ubi nullo modo potest nisi bonum meritum intellegi, quod uis utique per carnem in baptismate reparari —, rursus eam diceres inquir.ari meruisse per carnem — ubi iam non potest bonum, sed malum meritum intellegi —, ut ergo id omittam, prorsus uel bonum uel malum meritum credere habuisse animam ante carnem catholicum non est.

Noli credere nec dicere nec docere, \'quod anima meruerit esse peccatrix ante omne peceatum\', si uis esse catholicus. ualde enim malum meritum est meruisse fieri peccatricem. et utique tam malum meritum nullo modo habere potuit ante omne peccatum, praesertim priusquam ueniret in carnem, quando meritum nec malum potuit habere nec bonum. quomodo igitur dicis: anima itaque si peccatrix esse meruit, quae peccatrix esse non potuit, neque in peccato remansit, quia in Christo praefigurata in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit? attende quid dieas et desiste iam dicere. quomodo enim meruit et quomodo non potuit esse peccatrix? quomodo, quaeso te, peccatrix esse meruit, quae male non uixit? quomodo, quaeso te, peccatrix facta est, quae peccatrix esse non potuit? aut si \'non potuit\' ideo dicis, quia praeter carnem non potuit, quomodo ergo meruit esse peccatrix, quo merito in carnem mitteretur, quando quidem ante carnem non potuit esse peccatrix, unde mali aliquid mereretur?

Noli credere nec dicere nec docere \'infantes antequam baptizentur morte praeuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum\', si uis esse catholicus. exempla enim, quae te fallunt, uel de latrone qui dominum est confessus in cruce uel de fratre sanctae Perpetuae Dinocrate nihil tibi ad huius erroris sententiam suffragantur. latro quippe ille, quamuis potuerit iudicio diuino inter eos deputari, qui martyrii confessione purgantur, tamen etiam utrum non fuerit baptizatus ignoras. nam, ut omittam, quod creditur aqua simul cum sanguine exiliente de latere domini iuxta confixus potuisse perfundi atque huiusmodi sanctissimo baptismate dilui, quid si in carcere fuerat baptizatus, quod et postea persecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt? quid si et antequam teneretur? neque enim propterea illi publicae leges parcere poterant, quantum adtinet ad corporis mortem, quoniam diuinitus remissionem acceperat peccatorum. quid si iam baptizatus in latrocinii facinus et crimen incurrerat et non expers baptismatis, sed tamquam paenitens accepit scelerum ueniam quae baptizatus ammisit? quando quidem pietas tam fidelis et domino in animo eius et nobis in uerbis eius apparuit. nam si eos, de quibus 11011 scriptum est utrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac uita recessisse contendimus, ipsis calumniamur apostolis, qui praeter apostolum Paulum quando baptizati fuerint ignoramus. sed si ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro dominus ait: qui lotus est, non in-

diget, ut lauet, quid de aliis, de quibus uel tale nihil legimus dictum, de Barnaba, de Timotheo, de Tito, de Sila, de Philemone, de ipsis euangelistis Marco et Luca, de innumerabilibus ceteris, quos absit ut baptizatos esse dubitemus. quamuis non legamus? Dinocrates autem septennis puer, in quibus annis pueri cum baptizantur iam symbolum reddunt et pro se ipsi ad interrogata respondent, cur non tibi uisus fuerit baptizatus potuisse ab impio patre ad gentilium sacrilegia reuocari et ob hoe fuisse in poenis, de quibus sorore orante liberatus est, nescio. neque enim et ipsum uel numquam fuisse Christianum uel catechumenum defunetum fuisse legisti, quamquam ipsa lectio non sit in eo canone scripturarum, unde in huiusmodi quaestionibus testimonia proferenda sunt.

Noli credere nec dicere nec docere \'quos dominus praedestinauit ad baptismum, praedestinationi eius eripi posse et ante defungi quam in eis fuerit quod omnipotens praedestinauit inpletum\', si uis esse catholicus. nescio qua hie enim potestas contra potestatem dei casibus datur, quibus inruentibus quod ille praedestinauit fieri non sinatur. hic error quanta errantem uoragine inpietatis absorbeat exaggerare non opus est, cum prudentem uirum et corrigi paratum breuiter ammonuisse sufficiat. tua quippe ista sunt uerba: habendam dicimus. inquis, de infantibus istius modi rationem, qui praedestinati baptismo uitae praesentis, antequam renascantur in Christo, praeueniuntur occiduo. ergone praedestinati baptismo uitae praesentis, antequam ad eum perueniant, praeueniuntur occiduo et praedestinaret deus quod futurum non fuisse praesciuit aut hoc futurum non fuisse nesciuit, ut eius aut praedestinatio frustraretur aut praescientia falleretur? uides quanta hinc dici possent, nisi quod paulo ante dixi tenerem, ut hinc te breuiter ammonerem.

Xoli credere nec dicere nec docere \'de infantibus, qui priusquam renascantur in Christo, praeueniuntur occiduo, scriptum esse: \'raptus e st, ne malitia mutet illius intellectum autne fictio decipiat an i mam eius. propter h o c properauit de medio iniquitatis illum e du cer e; pla cita enim erat deo anima cius, et: cons u mmatus in breui repleuit tempora longa′, si uis esse catholicus. hoc enim ad illos omnino non pertinet, sed ad eos potius, qui baptizati et pie uiuentes diu non permittuntur hic uiuere non annis, sed sapientiae gratia consummati. iste uero error, quo putatur hoc de paruulis antequam baptizentur morientibus esse dictum. ipsi sacrosancto lauacro intolerabilem facit iniuriam, si paruulus, qui baptizatus rapi poterat. propterea prius rapitur, ne malitia mutet illius intellectum aut nc fictio decipiat animam eius; quasi in eodem baptismo haec esse malitia credatur et fictio qua in peius mutetur et decipiatur, si non ante rapiatur. deinde quoniam placita erat deo anima eius, properauit de medio iniquitatis illum educere, ita ut nec paululum remoraretur, ut quod in eo praedestinarat inpleret, sed contra suam praedestinationem facere maluit tamquam festinans, nc quod ei placuerat in non baptizato exterminaretur in baptismo, tamquam moriturus infans ibi pereat, quo currendum est cum illo ne pereat. quis ergo haec uerba scripta in libro Sapien-

tiae de paruulis sine baptismate mortuis dicta esse crederet, diceret, scriberet, recitaret. si ra. sicut oportuerat, cogitaret ?

Noli credere nec dicere nec docere \'aliquas mansionum esse extra regnum dei, quas esse dominus dixit in domo patris sui´, si uis esse catholieus. non enim ait, sieut hoc testimonium ipse posuisti: multae mansiones sunt apud patrem meum — quod si ita dixisset, non alibi essent intellegendae quam in domo patris eius — sed aperte ait: in domo patris mei mansiones multae sunt. quis itaque audeat aliquas partes domus dei separare a regno dei, ut, cum reges terrae non tantum in domo sua nec tantum in patria sua, sed longe lateque etiam trans mare regnare inueniantur, rex qui fecit caelum et terram nec in tota domo sua regnare dicatur?

Sed forte dicas omnia quidem pertinere ad dei regnum, quia regnat in caelis, regnat in terris, in abyssis, in paradiso, in inferno – ubi enim non regnat, cuius ubique summa potestas est? —, sed aliud esse regnum caelorum, quo fas non est accedere nisi lauacro regenerationis ablutos propter dominicam ueram fixamque sententiam, aliud esse autem regnum terrarum uel aliarum creaturae partium, ubi possunt esse aliquae mansiones domus dei quamuis pertinentes ad regnum dei, non tamen ad regnum caelorum, ubi excellentius et beatius est regnum dei; ita fieri, ut nec aliquae domus dei partes atque mansiones a regno dei nefarie separentur et tamen non omnes in regno caelorum mansoribus praeparentur atque in his quae in regno caelorum non sunt possint feliciter habitare, quibus eas etiam non baptizatis deus dare uoluerit, ut in regno dei sint, quamuis in regno caelorum, quia baptizati non sunt, esse non possint.

Hoc qui dicunt uidentur quidem sibi aliquid dicere, quia scripturas neglegenter adtendunt et quomodo regnum dei dicatur, unde oramus dicentes: adueniat regnum tuum, non intellegunt. regnum dei dicitur, ubi cum illo fidelis familia eius beate et sempiterne tota regnabit; nam secundum potestatem quae illi super omnia est etiam nunc utique regnat. quid ergo est quod oramus, ut ueniat, nisi ut cum illo regnare mereamur? sub eius autem potestate etiam illi erunt, qui poena aeterni ignis ardebunt. numquidnam ob hoc etiam ipsos in regno dei futuros dicturi sumus ? aliud est enim regni dei muneribus honorari, aliud regni dei legibus coerceri. ut autem tibi manifestissime appareat non esse regnum caelorum distribuendum baptizatis et alias partes regni dei dandas quibus tibi uisum est non baptizatis, ipsum dominum audi, qui non ait: si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu, \'non potest intrare in regnum caelorum´, sed: non potest, inquit, intrare i n regnum d e i. nam uerba eius de hac re ista sunt ad Nicodemum: amen, amen dico tibi: nisi quis natus fuerit denuo, non potest uidere regnum dei. ecce non hic dixit \'regnum caelorum\', sed \'dei\'. et cum respondisset Nicodemus atque dixisset: quomodo potest homo nasci, cum senex sit? numquid potest in uentrem matris suae iterato introire et nasci? eandem dominus sententiam planius apertiusque repetens ait: amen, amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest

introire in regnum dei. ecce nec hic dixit \'regnum caelorum\', sed \'regnum dei\'. quod enim dixerat: nisi quis natus fuerit denuo, hoc quid esset exposuit dicens: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu; et quod dixerat: non potest uidere, hoc exposuit dicendo: non potestintroire. illud tamen, quod dixerat \'regnum dei\', non alio nomine repetiuit. neque nunc opus est quaerere atque disserere, utrum regnum dei regnumque caelorum cum aliqua differentia sit intellegendum an res una sit duobus appellata nominibus; sufficit, quod non potest introire in regnum dei, qui non fuerit lauacro regenerationis ablutus. mansiones autem aliquas constitutas in domo dei separare a regno dei quam sit a ueritate deuium puto, quod iam intellegas. et ideo quod putasti in aliquibus mansionibus, quas dominus multas esse dixit in domo patris sui, mansuros quosdam etiam non renatos ex aqua et spiritu, ut fidem catholicam teneas, ammoneo, si permittis, emendare non differas.

Xoli credere nec dicere nec docere \'sacrificium Christianorum pro eis qui non baptizati de corpore exierint offerendum\', si uis esse catholicus, quia nec illud quod de Machabeorum libris commemorasti sacrificium Iudaeorum pro eis qui non circumcisi de corpore exierant ostendis oblatum. in qua tua sententia tam noua et contra ecclesiae totius auctoritatem disciplinamque prolata uerbo etiam insolentissimo usus es dicens: pro his sane oblationes assiduas et offerenda iugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotum, ut te homo laicus sacerdotibus dei nec discendo subderes nec saltem simul quaerendo misceres, sed censendo praeponeres. aufer tibi ista, fili; non sic in uia, quam Christus humilis se ipsum esse docuit, ambulatur; nullus cum hoc tumore per angustam portam eius ingreditur.

Xoli credere nec dicere nec docere \'aliquos eorum, qui sine baptismo Christi ex hac uita migrauerint, interim non ire in regnum caelorum, sed in paradisum, postea uero in resurrectione mortuorum etiam ad regni caelorum beatitudinem peruenire\', si uis esse catholicus. hoc enim eis dare nec Pelagiana heresis ausa est, quae opinatur paruulos non trahere originale peccatum. quos tu quamuis sicut catholicus cum peccato nasci fatearis, nescio qua tamen peruersioris nouitate opinionis sine baptismate salutari et ab hoc peccato cum quo nascuntur absolui et in regnum caelorum asseris introduci neque consideras, in hac causa quam deterius sapias quam Pelagius. ille quippe dominicam sententiam pertimescens, qua non baptizati in regnum caelorum non permittuntur intrare, licet eos quos ab omni peccato liberos credit non illo audet paruulos mittere; tu uero sic contemnis quod dictum est: si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum dei, ut excepto errore, quo audes a regno dei paradisum separare, quibusdam (quos reos nascisieut catholicus credis sine baptismate mortuis et illius reatus absolutionem et regnum caelorum non dubites insuper polliceri; quasi contra Pelagium in originali peccato astruendo tunc esse possis catholicus uerus, si contra dominum fueris in destruenda eius de baptismo sententia hereticus nouus. nos te, dilectissime, non sic uolumus hereticorum esse uictorem, ut error uincat errorem et, quod est peius, maior minorem. dicis enim: aut si forte

quisquam reluctetur latronis animae uel Dinocratis interim temporarie conlatum esse paradisum — nam superesse illis adhuc in resurrectione praemium regni caelorum quamquam sententia illa principalis obsistat, quia qui ns o n renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non intrabit in regnum —, tamen teneat etiam meum in hac parte non inuidentis assensum, modo misericordiae praescientiaeque diuinae et effectum amplificet et affectum. haec uerba tua sunt. ubi te confiteris consentire dicenti quibusdam non baptizatis sic temporarie conlatum esse paradisum, ut supersit illis in resurrectione praemium regni caelorum, contra sententiam principalem, qua constitutum est non intraturum in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto. quam sententiam principalem timens uiolare Pelagius nec illos sine baptismo in regnum caelorum credidit intraturos, quos non credidit reos; tu autem et originalis peccati reos paruulos confiteris et tamen eos sine lauacro regenerationis absoluis et in paradisum mittis et postea etiam in regnum caelorum intrare permittis.

Haec atque huiusmodi, si et alia forsitan in tuis libris adtentior et otiosior inuenire potueris, sine ulla dilatione iam corrige, si animum catholicum geris, id est si ueraciter praelocutus es dicens, \'quod tibi ipse credulus non sis ca probari posse quae dixeris et quod semper studeas etiam propriam sententiam non tueri, si improbabilis detegatur, et sit tibi cordi proprio damnato iudicio meliora magis et quae sunt ueriora sectari\'. modo proba, carissime, non te fallaciter ista dixisse, ut de tua indole non solum ingeniosa, uerum etiam cauta, pia, modesta gaudeat catholica ecclesia, non de contentiosa pertinacia heretica exardescat insania. nunc est, ut ostendas quanta post haec bona uerba quae tua commemoraui sinceritate pectoris dixeris, quod continuo subiecisti: nam ut est, inquis, optimi propositi laudandique consilii facile ad ueriora transduci, ita inprobi obstinatique iudicii est nolle citius ad tramitem rationis inflecti. esto igitur optimi propositi laudandique consilii et facile ad ueriora transducere; nec sis inprobi obstinatique iudicii, ut nolis citius ad tramitem rationis inflecti. si enim haec liberaliter elocutus es, si non in labiis ista sonuisti, sed intus et germanitus in corde sensisti, in tuae correctionis tanto bono etiam moras odisti. parum quippe tibi fuit dicere inprobi obstinatique esse iudicii nolle ad tramitem rationis inflecti, nisi adderes \'citius\', ut hinc ostenderes quam sit exsecrandus qui bonum hoc numquam facit, quando quidem qui tardius facit tanta tibi uideatur seueritate culpandus, ut merito inprobi iudicii obstinatique dicatur. audi ergo te ipsum tuque potissimum et maxime eloquii tui fructibus utere, ut citius te ad rationis tramitem grauitate mentis inflectas, quam te inde minus erudite parumque consulte lubrico aetatis auerteras.

Nimis longum est omnia, quae in libris tuis uel potius in te ipso uolo emendari, pertractare atque discutere et saltem breuem tibi de singulis corrigendis reddere rationem. nec ideo tamen te contemnas et arbitreris ingenium et eloquium tuum parui esse pendendum. nec sanctarum scripturarum memoriam in te paruam esse cognoui; sed eruditio minor est, quam tantae indoli laborique congruebat. itaque

te nec amplius quam oportet tibi tribuendo uanescere uolo nec rursus te abiciendo ac desperando frigescere. utinam tua scripta tecum legere possem et conloquendo potius quam scribendo quae sint emendanda monstrarem! facilius hoc negotium perageretur nostra inter nos sermocinatione quam litteris; quae si scribenda esset, multis uoluminibus indigeret. uerum ista capitalia, quae certo etiam numero conprehendere uolui, instanter ammoneo, ne corrigere differas et ea prorsus a fide et praedicatione tua facias aliena, ut quanta tibi facultas est disputandi munere dei utaris utiliter ad aedificationem, non ad destructionem sanae salubrisque doctrinae.

Sunt autem ista, de quibus, ut potui, iam disserui; sed breuiter ea repetendo percurram. unum est, quod \'animam non ex nihilo, sed de se ipso deum fecisse\' dixisti; alterum \'per infinitum tempus atque ita semper deum animas dare, sicut semper est ipse qui dat\'; tertium \'animam meritum aliquod perdidisse per carnem, quod habuerit ante carnem\'; quartum \'animam per carnem reparare habitudinem priscam et per eandem carnem renasci, per quam meruerat inquinari\'; quintum, \'quod anima meruerit esse peccatrix ante omne peceatum\'; sextum \'infantes antequam baptizentur morte praeuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum\'; septimum \'quos dominus praedestinauit ad baptismum praedestinationi eius eripi posse et ante defungi, quam in eis fuerit quod omnipotens praedestinauit inpletum\'; octauum \'de infantibus, qui priusquam renascantur in Christo praeueniuntur occiduo, scriptum esse: raptus est, n e malit ia mutar et illius intellectum, et cetera quae in eam sententiam in Sapientiae libro leguntur\'; nonum \'aliquas mansiones esse extra regnum dei earum quas esse dominus dixit in domo patris sui\'; decimum est \'sacrificium Christianorum pro eis qui non baptizati de corpore exierint offerendum\'; undecimum \'aliquos eorum qui sine baptismo Christi ex hac uita emigrauerint interim non ire in regnum, sed in paradisum, postea uero in resurrectione mortuorum etiam ad regni caelorum beatitudinem peruenire\'.

Haec interim undecim multum aperteque peruersa et fidei catholicae aduersa nunc iam nihil cuncteris extirpare atque abicere ab animo, a uerbo, ab stilo tuo, si uis, ut te non solum ad altaria transisse catholica, sed uere catholicum esse gaudeamus. nam haec si pertinaciter singula defendantur, tot hereses facere possunt, quot opiniones esse numerantur. quocirca considera, quam sit horrendum ut omnes sint in uno homine, quae damnabiles essent in singulis singulae. sed si tu pro eis nulla contentione pugnaueris, immo uero eas fidelibus uerbis et litteris expugnaueris, laudabilior eris censor in te ipsum, quam si quemlibet alium recta ratione reprehenderes, et mirabilior eorum emendator, quam si numquam illa sensisses. adsit dominus tuae menti et tantam spiritui tuo spiritu suo facilitatem humilitatis, lucem ueritatis, dulcedinem caritatis, pacem pietatis infundat, ut uictor tui animi esse malis in ueris quam cuiuslibet contradicentis in falsis. absit autem ut te arbitreris haec opinando a fide catholica recessisse, quamuis ea fidei sint aduersa catholicae, si coram dco, cuius in nullius corde oculus fallitur, ueraciter te dixisse resipiscis

\’non te tibi ipsi esse credulum probari ea quae dixeris posse ac studere te semper etiam propriam sententiam non tueri, si inprobabilis detegatur, co quoJ sit tibi cordi proprio damnato iudicio meliora magis et quae sint ueriora sectari\’. iste quippe animus etiam in dictis per ignorantiam non catholicis ipsa est correctionis praemeditatione ac praeparatione catholicus. sed iste sit modus huius uoluminis, ubi requiescat paululum lector, ut ad ea quae sequuntur eius intentio ab alio renouetur exordio.

Liber Qvartvs. Ad Vincentivm Victorem

Accipe nunc iam etiam de me ipso quae tibi dicere cupio. si possim, hoc est, si ille donauerit, in cuius manu sunt et nos et sermones nostri. reprehendisti enim me bis numero exprimens etiam meum nomen et cum te in principio libri tui inperitiae tuae ammodum conseium et doctrinae amminiculo destitutum, me uero ubi nominasti doctissimum ac peiitissimum dixeris, tamen quibus in rebus tibi uisus os nosse quod ego uel nescire me fateor uel, quamuis nesciam, scire praesumo, libertate qua oportebat non tantum senem inuenis et episcopum laicus, uerum etiam hominem tuo iudicio doctissimum et peritissimum non dubitasti reprehendere. ego autem et me doctissimum ac peritissimum nescio, immo uero me non esse certissime scio et fieri posse non ambigo, ut aliquid inperito et indocto cuipiam scire contingat, quod aliquis doctus et peritus ignorat, et in hoc te plane laudo, quod ueritatem, etsi non quam percepisti, certe quam putasti, homini praetulisti; ideo quidem temere, quia existimasti te scire quod nescis, sed ideo libere, quia personam non reueritus elegisti aperire quod sentis. unde te intellegere oportet, quanto esse nobis debeat cura maior dominicas oues reuocare ab erroribus, si et ouibus turpe est uitia pastorum, si qua cognouerint, eisdem occultare pastoribus. o si illa reprehenderes mea, quae iusta reprehensione sunt digna! neque enim negare debeo sieut in ipsis moribus ita multa esse in tam multis opusculis meis, quae possint recto iudieio et nulla temeritate culpari. ex quibus si aliqua ipse reprehenderes, illic tibi fortassis ostenderem, qualem te esse in quibus non perperam reprehenderis uellem meque tibi iuniori maior et praepositus subdito correctionis exemplum quanto humilius tanto salubrius exhiberem. sed ea in me reprehendisti, quae non corrigere humilitas, et partim fateri, partim defendere ueritas cogit.

Haec autem sunt: unum, quod de origine animarum, quae post primum hominem datae sunt uel dantur hominibus, non sum ausus aliquid definire, quia fateor me nescire; alterum, quod animam scire me dixi spiritum esse, non corpus. sed in hoc altero duo reprehendisti: unum, quod non eam crederem corpus esse, aliud, quod eam spiritum crederem. tibi enim uidetur et corpus esse anima et non esse spiritus. audi igitur purgationem meam contra reprehensionem tuam et ex hac occasione,

qua me tibi purgo, in te ipso disce quae purges. recole uerba libri tui, ubi me primitus nominasti: scio, inquis, plerosque et facile peritissimos uiros super eo consultos tenuisse silentium aut nihil expressius elocutos, cum definitionem disputationibus suis inchoata expositione subtraherent — sicuti nuper apud te Augustini doctissimi uiri praedicatique episcopi conprehensum litteris lectitaui — modestius quidem, ut reor, ac uerecundius huiusce rei arcana rimantes intra se ipsos tractatus sui deuorasse iudicium neque se posse exhinc aliquid determinare professos. sed mihi, crede, satis superque uidetur absurdum atque incongruum rationi, ut homo ipse expers sui sit aut is, qui rerum omnium creditur adeptus esse notitiam, sibi ipsi habeatur ignotus. quid autem differt homo pecore, si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere, ut merito in illum conueniat quod scriptum est: h o m o cum esset in honore, non intellexit; assimilatus s est ium entis et conp ar atus est eis? nam cum deus bonus nihil non ratione condiderit ipsumquehominem animal rationale, intellectus capacem, rationis compotem sensuque uiuacem, qui omnia rationis expertia prudenti ordinatione distribuat, procreauerit, quid tam inconuenienter dici potest quam ut eum sola sui notione fraudarit ? et cum sapientia, mundi, quae sese usque ad ueri cognitionem superuacua quidem inuestigatione protendit, quia scire nequit per quem licet quae sunt uera cognosci, aliqua tamen uicina, immo affinia ueritati temptauerit super animae natura dispicere, quam indecens atque pudendum est religiosum quemquam de hoc ipso aut nihil sapere aut penitus sibi interdixisse ne sapiat!

Ista tua nostrae ignorantiae disertissima et luculentissima castigatio omnia, quae ad naturam hominis pertinent. sic te scire conpollit, ut, si eorum aliquid ignoraueris, non meo, sed tuo iudicio pecoribus compareris. quamuis enim nos insignitius uidearis adtingere eo quod dixisti: homo o cum e s s et inhonore, non intellexit, quia in quo tu non es honore sumus ecclesiae, tamen etiam tu in eo es honore naturae, ut pecoribus praeferaris, quibus secundum tuum iudicium comparandus cs, si aliquid eorum quae ad naturam tuam constat pertinere nesciueris. neque enim eos aspersisti hac reprehensione tantummodo, qui hoc nesciunt quod ego nescio, hoc est humanae animae originem — quam quidem non penitus nescio; scio enim deum flauisse in faciem primi hominis factumque esse hominem in animam uiuam; quod tamen nisi legissem, per me ipse scire non possem — sed dixisti: quid autem differt homo pecore, si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere? quod sensisse ita uideris, tamquam de uniuersa sua qualitate atque natura sic homo disquirere atque disserere debeat, ut nihil cum sui lateat. quod si ita est, iam te pecoribus comparabo, si mihi non responderis tuorum numerum capillorum. si autem quantumcumque proficiamus in hac uita, aliqua nos ad naturam nostram pertinentia nescire concedis, quaero id quantum quatenusque concedas, ne forte et hoc ibi sit, quod animae nostrae non omni modo scimus originem; quamuis, quod ad salutem pertinet fidei!, diuinitus animam datam eamque non eius cuius deus est esse naturae remotis ambagibus nouerimus. an forte hactenus putas nat-

uram suam cuique nesciendam, quatenus eam tu nescis, hactenusque sciendam, quatenus eam tu scire potueris, ut, si paulo amplius te quisque nescierit, eum pecoribus compares, quod scientior illo esse potuisti, atque ita si quis eam paulo plus te scierit, eadem iustitia te ille pecoribus comparabit? dic ergo quatenus nobis naturam nostram nescire concedas, ut a pecoribus salua sit nostra distantia, et considera tamen, ne plus a pecoribus distet qui eius aliquid nescire sc scit, quam qui se putat scire quod nescit. natura certe tota hominis est spiritus, anima et corpus; quisquis ergo a natura humana corpus alienare uult, desipit. medici tamen, qui appellantur anatomici, per membra, per uenas, per neruos, per ossa, per medullas, per interiora uitalia etiam uiuos homines quamdiu inter manus rimantium uiuere potuerunt dissiciendo scrutati sunt, ut naturam corporis nossent, nec tamen nos, quia ista neseimus, pecoribus compararunt. nisi forte dicturus es eos pecoribus comparandos, qui animae naturam, non qui corporis nesciunt. non ergo ita praeloqui debuisti. neque enim aisti: \'quid differt homo pecore, si nescit de animae suae qualitate atque natura\', sed aisti: si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere. qualitas utique nostra et natura nostra cum corpore computatur, quamuis de his quibus constamus singillatim singulis disseratur. uerum ego quam multa possim de hominis natura scientissime disputare, si explicare uelim. plura uolumina inplebo; multa me tamen ignorare confiteor.

Tu autem quo uis pertinere, quod in superiore libro de flatu hominis disputauimus, utrum ad animae naturam. quia ipsa id agit in homine, an ad corporis, quod ab ca mouetur ut id ay;t, an ad huius aeris, cuius reciprocatu id agere declaratur, an potius ad omnia tria, ad animam scilicet, quae corpus monet et ad corpus quod motu flatum recipit atque reddit et ad auram istam undique circumfusam quae intrando alit, releuat exeundo? et tamen hoc litteratus homo atque facundus utique nesciebas, quando credebas et dicebas et scribebas et in conuentu multitudinis conrogatae legebas, ex natura nostra nos utrem inflare et in natura nostra nos minus nihil habere, cum hoc unde faciamus facillime posses non diuinas et humanas paginas perscrutando, sed in te aduertendo nosse cum uelles. quomodo igitur tibi committam, ut me doceas de origine animarum, quod me nescire confiteor, qui quod tuis naribus atque ore sine intermissione facis unde facias ignorabas? et praestet dominus, ut a me commonitus cedas potius quam resistas tam in promptu positae atque apertissimae ueritati nec de utre inflando sic interroges pulmones tuos, ut eos aduersus me habere malis inflatos quam eis adquiescere te docentibus et responsum tibi uerum non loquendo et altercando, sed spirando et respirando reddentibus. proinde ignorantiam meam de origine animarum te corripientem atque obiurgantem non moleste ferrem, immo insuper et gratias magnas agerem. si eam mihi non solum duris percuteres conuiciis, sed ueris etiam excuteres dictis. si enim me posses docere quod nescio, non solum te uerbis, sed et pugnis caedentem deberem patientissime sustinere.

Nam fateor dilectioni tuae, quantum adtinet ad istam quaestionem, unum de duobus ualde cupio nosse, si possim, uel de animarum origine quod ignoro uel utrum pertineat ad nos hoc nosse cum hic uiuimus. quid si enim ex illis rebus est, de quibus nobis dicitur: altiora te ne quaesieris et fortiora te ne scrutatus fueris; sed quae praecepit tibi dominus, illa cogita semper? uerum hoc nosse cupio aut ab ipso deo sciente quod creat aut etiam ab aliquo docto sciente quod dicat, non ab homine nesciente quod anhelat. infantiam suam quisque non recolit et putas hominem nisi deo docente posse cognoscere, unde in matris utero uiuere coeperit, praes-ertim si usque adeo illum adhuc lateat humana natura, ut non solum quid intus habeat uerum etiam quid ad eam forinsecus accedat ignoret ? itane, dilectissime, tu me docebis aut quemquam, unde homines nascentes animentur, qui nesciebas adhuc usque unde uiuentes sic alantur, ut illo alimento paululum subtracto continuo moriantur? tu me docebis aut quemquam, unde homines animentur, qui nesciebas adhuc usque unde utres, quando inflantur, inpleantur? utinam quemadmodum nescis unde origo sit animarum, sic ego saltem scirem utrum mihi in hac uita sciendum esset! si enim ex illis est altioribus, quae inquirere scrutarique prohibemur, timendum est, ne hoc non ignorando, sed quaerendo peccemus. neque enim propterea non esse de illis altioribus putare debemus, quia non ad dei naturam pertinet, sed ad nostram.

Quid quod nonnulla in operibus dei quam deus ipse, in quantum cognosci potest, difficilius cognoscuntur ? nam didicimus deum esse trinitatem; quot autem animalium genera creauerit, saltem terrestrium, quae in arcam Noe intrare potuerunt, adhuc usque nescimus, nisi hoc tu iam forte didicisti. in libro etiam Sapientiae scriptum est: si enim tantum potuerunt ualere ut possent aestimare saeculum, quomodo eius dominum non facilius inuenerunt? an quia hoc intra nos est, ideo non altius nobis est? interior enim est animae nostrae natura quam corpus. quasi uero corpus ipsum non facilius nosse potuit anima extrinsecus per oculos ipsius corporis quam intrinsecus per se ipsam. quid enim est in intestinis corporis, ubi non est ipsa? et tamen etiam quaeque interna atque uitalia oculis corporis inquisiuit et quicquid ex eis discere potuit per oculos corporis didicit. et certe ibi erat, etiam quando illa nesciebat. et cum uiscera intrinsecus nostra non possint sine anima uiuere, facilius ea potuit anima uiuificare quam nosse. an forte ad eius cognitionem altius illa est corpus eius quam ipsa et ideo si uelit inquirere atque disserere, quando semen hominis conuertatur in sanguinem quando in solidam carnem, quando ossa durari quando incipiant medullari, quot sint genera uenarum atque neruorum, quibus discursibus et anfractibus uniuersum corpus illae inrigent illi alligent, utrum in neruis deputanda sit cutis utrum in ossibus dentes — distant enim, quod medulla carent — et quid ab utrisque differant ungues, quoniam his duritia similes sunt, praecidi autem et crescere commune illis est cum capillis, quisnam sit usus uenarum non sanguinis, sed aeris, quas arterias uocant: haec atque huiusmodi de natura corporis sui si anima nosse desideret, tuncine dicendum est homini: altiora te ne

quaesieris et fortiora te ne scrutatus fueris, si autem de sua origine quod nescit inquirat, non est altius neque fortius quam ut id possit adprehendere ? et absurdum existimas atque incongruum rationi, ut nesciat anima utrum noua diuinitus insufflata sit an de parentibus tracta, cum hoc iam praeteritum non meminerit et inter illa deputet, quae inreuocabiliter sicut infantiam et cetera recentis ab utero aetatis oblita est, si tamen cum sensu eius aliquo factum est quando factum est, nec putas absurdum atque incongruum, ut corpus sibi subditum nesciat et quod non est de praeteritis eius, sed de praesentibus prorsus ignoret, utrum uenas moueat ut uiuat in corpore, neruos autem utres membris corporis operetur, et si ita est, cur neruos non moueat, nisi uelit, pulsus autem uenarum, etiam si nolit, sine intermissione agat, de qua parte corporis ceteris dominetur quod ἡγεμονικόν uocant, utrum de corde an de cerebro an dispertite de corde motibus, de cerebro sensibus an de cerebro et sensibus et uoluntariis motibus, de corde autem non uoluntariis uenarum pulsibus, et si de cerebro illa duo facit, cur sentiat etsi nolit, membra uero non moucat nisi uelit? cum igitur haec in corpore nisi ipsa non faciat, cur nescit quod facit uel unde facit ? nec ei turpe est ista quod nescit et turpe esse existimas, si nesciat unde uel quomodo facta sit. cum se ipsa non fecerit? an quia nonnulli sciunt, quomodo haec et unde agat in corpore, ideo ad illa altiora atque fortiora id pertinere non putas ?

At ego hinc tibi maiorem moueo quaestionem, cur paucissimi nouerint unde agant, quod omnes agunt. fortasse dicturus es, quia illi didicerunt artem anatomicam uel empiricam, quas medicinalis continet disciplina, quam pauci assequuntur, ceteri uero ista discere noluerunt, cum potuissent, si utique uoluissent. ubi omitto dicere, cur multi conentur discere ista nec possint, quia tardo. quod multum mirum est, inpediuntur ingenio ea discere ab aliis. quae aguntur ab eis. ipsis et in eis ipsis. sed haec ipsa est maxima quaestio, cur arte non mihi opus sit, ut esse in caelo sciam solem et lunam et alia sidera, et arte mihi opus sit, ut sciam quando digitum moneo, unde incipiam, a corde an a cerebro an ab utroque an neutro, et doctore non egeam. ut sciam quid sit tam longe altius super me, ab alio autem homine discere exspectem, unde agatur a me quod agitur in me. nam cum in corde cogitare dicamur et quod cogitamus nullo alio homine sciente sciamus, ipsum tamen cor ubi cogitamus nescimus in qua parte corporis habeamus, nisi ab alio discamus qui nescit quod cogitamus. nec ignoro, cum audimus, ut ex toto corde diligamus deum, non hoc dici de illa particula carnis nostrae, quae sub costis latet, sed de illa ui, qua cogitationes fiunt; quae merito appellatur hoc nomine, quia sicut motus non cessat in corde, unde se pulsus diffundit usquequaque uenarum, ita non quiescimus aliquid cogitando uersare. uerum tamen cum omnis sensus ab anima insit et corpori, cur etiam in tenebris et oculis clausis sensu corporis, qui uocatur tactus, membra forinsecus nostra numeremus, ipsius autem animae interiore praesentia, qua cunctis quae uiuificat atque animat praesto est, nulla intrinsecus nostra

uiscera nouerimus, non medicos empiricos nec anatomicos nec dogmaticos nec methodicos, sed hominem scire arbitror neminem.

Et quisquis fuerit conatus haec discere, non frustra ei dicitur: altiora te ne quaesieris et fortiora te ne scrutatus fueris. neque enim altiora sunt quam potest nostra statura contingere, sed quam potest nostra coniectura conprehendere et fortiora quam potest uis humani ingenii penetrare; et tamen non est caelum caeli, non dimensio siderum, non modus maris atque terrarum, non infernus inferior, nos sumus, qui nos conprehendere non ualemus, nos modulum scientiae nostrae altiores fortioresque superamus, nos non possumus capere nos et certe non sumus extra nos. nec ideo comparandi pecoribus, quia id quod sumus non penitus inuenimus; et comparandos nos pecoribus putas, si quod fuimus obliti sumus, si tamen id aliquando noueramus? neque enim nunc anima mea trahitur ex parentibus aut insufflatur a deo: utrumlibet horum fecerit, tunc fecit quando me creauit, non etiam nunc de me uel in me facit; actum illud atque transactum est nec praesens mihi est nec recens. ne id quidem scio, utrum id scierim oblitusque sim, an uero nec tunc quando factum est id sentire ac nosse potuerim.

Ecce modo, modo dum sumus, dum uiuimus, dum nos uiuere scimus. dum meminisse nos et intellegere et uelle certissimi sumus, qui nos naturae nostrae magnos cognitores esse iactamus quid ualeat memoria nostra uel intellegentia uel uoluntas omnino nescimus. amicus quidam meus iam inde ab adulescentia, Simplicius nomine, homo excellentis mirabilisque memoriae, cum interrogatus esset a nobis, quos uersus Vergilius in omnibus libris supra ultimos dixerit, continuo celeriter memoriterque respondit. quaesiuimus etiam superiores ut diceret: dixit. et credidimus eum posse retrorsus recitare Vergilium; de quocumque loco uoluimus, petiuimus ut faceret: fecit. prosa etiam de quacumque oratione Ciceronis, quam memoriae commendauerat, id eum facere uoluimus: quantum uoluimus sursum uersus secutus est. cum ammiraremur, testatus est deum nescisse se hoc posse ante illud experimentum. ita, quantum ad memoriam pertinet, tunc se eius animus didicit et, quandocumque disceret, nisi temptando et experiendo non posset; et utique antequam temptaret, idem ipse erat: cur se igitur nesciebat ?

Saepe nos praesumimus aliquid memoria retenturos et eum id putamus, non scribimus nec nobis postea cum uolumus uenit in mentem nosque paenitet credidisse uenturum nec litteris inligasse, ne fugeret; et subito rursus, cum id non quaeramus, occurrit: numquid nos non eramus, quando id cogitabamus ? nec tamen hoc sumus quod fuimus, quando id cogitare non possumus. quid est ergo, quod nescio quomodo subtrahimur negamurque nobis itemque nescio quomodo proferimur ad nos reddimurque nobis, quasi alii simus et alibi simus, quando quaerimus nec inuenimus quod in memoria nostra posuimus, neque nos ipsi ad nos ipsos ueluti alibi positos peruenire possimus et tunc perueniamus quando inuenimus? ubi enim quaerimus nisi apud nos? et quid quaerimus nisi nos, quasi

non simus in nobis et aliquo recesserimus a nobis? nonne adtendis et exhorrescis tantam profunditatem ? et quid est hoc aliud quam nostra natura nec qualis fuit, sed qualis nunc est? et ecce magis quaeritur quam conprehenditur. saepe mihi propositam quaestionem putaui me intellecturum, si inde cogitarem; cogitaui nec potui, saepe non putaui et tamen potui. uires itaque intellegentiae meae non sunt mihi utique cognitae et credo quia nec tibi.

Sed me contemnis forsitan confitentem et propter hoc quoque pecoribus comparabis. ego autem monere uel, si non dignaris, certe ammonere non desino, ut agnoscas potius communem infirmitatem, in qua uirtus perficitur, ne pro cognitis incognita praesumendo ad ueritatem peruenire non possis. puto enim esse aliquid, quod et tu intellegere quaeris nec potes nec tamen quaereres, nisi te posse sperares. ac per hoc et tu uires intellegentiae tuae nescis, qui naturae tuae scientiam profiteris nec mecum ignorantiam confiteris. quid dicam de uoluntate, ubi certe liberum a nobis praedicatur arbitrium ? nempe beatissimus apostolus Petrus uolebat pro domino animam ponere, plane uolebat; neque enim deum id pollicendo fallebat, sed quantas uires haberet uoluntas ipsa nesciebat: proinde uir tantus, qui Iesum filium dei esse cognouerat, sc latebat. scimus nos itaque aliquid uelle seu nolle; sed uoluntas nostra, etiam cum bona est, quantum ualeat, quantas uires habeat, quibus temptationibus cedat quibusue non cedat, si nos non fallimus, fili dilecte, nescimus.

Vide igitur quam multa non praeterita, sed praesentia de natura nostra nec tantum quod ad corpus, uerum etiam quod ad interiorem hominem pertinet ignoremus nec tamen pecoribus comparemur; et tu, quia praeteritam originem animae meae non omnino nescio, sed non plene scio — nam scio mihi esse datam a deo nec tamen esse de deo —, tanto me conuicio dignum putasti I et quando possum de natura spiritus et animae nostrae commemorare omnia quae nescimus? ubi potius exclamare debemus ad deum, quod ille exclamauit in psalmo: mirificata est scientia tua ex in e; inualuit, non potero ad illam. cur enim adiecit \'ex me\' nisi quia ex seipso quam inconprehensibilis esset dei scientia coniciebat, quando quidem se ipsum conprehendere non ualebat? rapiebatur apostolus in tertium caelum et audiebat ineffabilia uerba, quae non licet homini loqui, et utrum in corpore hoc illi accidisset an extra corpus nescire se dicit nec a te comparari pecoribus pertimescit. sciebat se spiritus eius esse in tertio caelo, esse in paradiso et utrum esset in corpore nesciebat. et utique tertium caelum et paradisus non erat ipse apostolus Paulus; corpus uero eius et anima atque spiritus eius ipse erat. ecce sciebat magna, alta atque diuina, quae ipse non erat; et hoc nesciebat, quod ad naturam ipsius pertinebat. quis in tanta occultarum rerum scientia tantam sui ipsius ignorantiam non miretur? quis postremo crederet, nisi qui non fallit hoc diceret: quid oremus, sicut oportet, nescimus? ubi esse nostra maxime debet intentio, ut nos in ea quae ante sunt extendamus; et me, si in eis quae retro sunt aliquid de mea origine oblitus sum, pecoribus comparas, cum audias eundem apostolum dicentem: quae retro

oblitus, in ea quae ante sunt extentus secundum i intentionem sequor ad palmam supernae uocationis dei in Christo Iesu!

An forte etiam hoc quia dixi: quid oremus, sicut oportet, nescimus, inridendum me arbitraris et inrationalibus similem animantibus iudicas ? et forte tolerabilius. cum enim recto sanoque iudicio futura nostra praeteritis praeferamus et oratio nobis non propter quod fuimus, sed propter quod erimus sit necessaria, multo est utique molestius nescire quid oremus quam quemadmodum exorti fuerimus. sed ueniat tibi in mentem, ubi hoc legeris, uel relegendo recole et noli in me huius conuicii lapidem iacere, ne ad quem non uis perueniat. ille ipse quippe doctor gentium apostolus dixit: quid enim oremus, sicut oportet, nescimus, quod non tantum uerbo docuit, sed suo quoque demonstrauit exemplo. nam contra utilitatem et salutis suae perfectionem nesciens orabat, ut discederet ab eo stimulus carnis, quem sibi datum dixit, ne magnitudine reuelationum suarum extolleretur. et quia eum dominus diligebat, non fecit quod ignoranter petebat, sed tamen ubi ait: quid enim oremus, sicut oportet, nescimus, mox adiunxit: sed ipse spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus. qui autem scrutaturcorda, scit quid spiritus sapiat, quia secundum deum interpellat pro sanctis, id est \'interpellare sanctos facit\', ille utique spiritus, quem deus misit in corda nostra clamantem: abba, pater, et inquo clamamus: abba, pater; utrumque enim dictum est et accepisse nos spiritum clamantem: abba, pater et accepisse nos spiritum, in quo clamamus: abba, pater, ut exponeretur quomodo dixit \'clamantem\', hoc est \'clamare facientem\', ut ipso faciente clamemus. doceat ergo et hoc me quando uoluerit, si hoc mihi expedire nouit, ut sciam unde secundum animam originem ducam. sed ille hoc me doceat spiritus, qui altitudines dei serutatur, non homo, qui spiritum nescit, unde uter inflatur. absit tamen, ut ego hinc te pecoribus comparem; non enim hoc quia non poteras, sed quia non aduerteras nesciebas.

Verum tu fortasse, quamuis altiora sint, quae de animarum origine requiruntur quam est unde ducimus et reddimus flatum, tamen eadem altiora de scripturis sanctis te didicisse confidis, de quibus per fidem didicimus, quae nulla possent humana ingenia uestigare. nam longe utique praestantius est nosse resurrecturam carnem ac sine fine uicturam quam quicquid in ea medici scrutando discere potuerunt, quod nullo sensu anima percipit. cum praesentia sua uegetet cuncta quae nescit; et longe est melius nosse animam, quae in Christo renata et renouata fuerit, in aeternum beatam futuram quam quicquid de illius memoria, intellegentia, uoluntate nescimus. haec autem quae dixi praestantiora atque meliora nullo modo nosse ualeremus, nisi diuinis crederemus eloquiis. his ergo eloquiis fidere te fortassis existimas, ne de origine animarum sententiam definitam proferre cuncteris. primum si ita esset, non ipsi humanae naturae tribuere debuisti, quod scit homo de sua qualitate atque natura disquirere atque disquirere, sed dei muneri; dixisti enim: quid differt homo pecore, si hoc nescit ? quid igitur opus est aliquid legere, ut hoc sciamus, si eo ipso quo a pecore distamus iam hoc scire debemus? sicut enim nihil

mihi legis, ut me uiuere sciam — habet enim natura mea, ut hoc nescire non possim — ita, si et illud scire naturae est, cur mihi de hac re profers quibus credam testimonia scripturarum? numquid soli distant pecore qui eas legunt ? nonne ita creati sumus, ut distemus pecoribus et antequam ad aliquas litteras peruenire possimus ? quid est, quaeso, quod tantum naturae nostrae arrogas, ut co ipso quo distat a pecore iam norit de origine animarum disquirere atque disserere, et rursus eam sic facis huius cognitionis expertem, ut hoc scire humanitus nequeat, nisi diuinis testibus credat?

Deinde et in hoc falleris. nam diuina testimonia, quae ad istam quaestionem soluendam referre uoluisti, non id aperiunt. aliud est quod illa demonstrant, sine quo uere non possumus pie uiuere, quod scilicet animarum nostrarum deum habeamus datorem, creatorem, formatorem. sed quomodo id faciat, utrum nouas eas flando an de parentibus trahendo, non exprimunt nisi de una illa quam primo homini dedit. lege diligenter quod scripsi ad fratrem nostrum dei seruum Renatum; ibi enim quia id ostendi, non fuit necesse et hic scribere. uelles autem me definire quod ipse definisti, ut in tales angustias contruderer, in quales ipse contrusus aduersus catholicam fidem tot et tanta locutus es, ut ea si fideliter et humiliter recolas atque consideres, uideas profecto quantum tibi profuisset, si scisses nescire quod nescis, et quantum tibi prosit, si uel nunc scias. nam si intellegentia tibi placet in natura hominis, quoniam reuera si eam non haberet, nihil, quantum ad animas pertinet, pecoribus distaremus. intellege quid non intellegas, ne totum non intellegas, et noli despicere hominem. qui ut ueraciter intellegat quod non intellegit hoc se non intellegere intellegit. unde autem dictum sit in sacro psalmo: homo in honore cum esset, non intellexit; comparatus est pecoribus insensatis et similis factus est eis, lege et intellege, ut hoc obprobrium humiliter potius ipse caueas quam superbe alteri obicias. de his enim dictum est, qui istam uitam solam deputant uitam secundum carnem uiuentes et post mortem nihil sperantes ueluti pecora, non de his, qui neque negant se scire quod sciunt et confitentur se nescire quod nesciunt et tutius intellegunt infirmitatem suam quam de sua uirtutc confidunt.

Non itaque displiceat praesumptioni tuae iuuenali meus senilis timor, fili. ego enim, si hoc quod de animarum origine quaerimus nec deo nec aliquo spiritali homine docente scire potuero, paratior sum defendere quam recte etiam hoc deus sicut alia multa nos scire noluerit quam temere dicere, quod aut ita sit obscurum. ut hoc non solum ad aliorum intellegentiam perducere nequeam, sed nec ipse intellegam, aut certe etiam hereticos adiuuet, qui propterea persuadere conantur ab omni noxa puras esse animas paruulorum, ne scilicet eadem noxa in auctorem deum recurrat et redeat, quod insontes animas, quibus nec lauacrum regenerationis subuenturum esse praesciuit, dando carni peccatrici esse conpulerit peccatrices nulla baptismatis gratia subuentura, qua liberentur a damnatione perpetua, quando quidem innumerabiles animae infantum, antequam baptizentur, de corporibus exeunt. absit enim. ut hoc nolens diluere dicam quae ipse dixisti, \’quod anima per

carnem meruerit inquinari et esse peccatrix nullum habens ante peccatum, quo recte id meruisse dicatur\', et \'quod etiam sine baptismo originalia peccata soluantur\' et \'quod regnum quoque caelorum non baptizatis in fine tribuatur\'. haec atque huiusmodi uenena fidei nisi dicere timerem, fortasse de hac re definire aliquid non timerem. quanto melius igitur non separatim de anima disputo et affirmo quod nescio, sed quod apertissime apostolum uideo docuisse simpliciter teneo ex uno homine omnes homines ire in condemnationem qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in Christo, sicut instituit ut renascantur, antequam corpore moriantur, quos praedestinauit ad aeternam uitam misericordissimus gratiae largitor, qui est et illis quos praedestinauit ad aeternam mortem iustissimus supplicii retributor non solum propter illa quae uolentes adiciunt, uerum etiam, si infantes nihil adiciant, propter originale peccatum. haec est in hac quaestione definitio mea, ut occulta opera dei habeant suum secretum salua fide mea.

Nunc iam, quantum dominus donare dignatur, etiam ad illud debeo respondere, ubi de anima loquens meum nomen iterasti atque dixisti: non enim, sicut Augustinus peritissimus episcopus profitetur, incorpoream et eandem spiritum esse permittimus . prius itaque utrum anima incorporea, sicut ego dixi, an corporea, sicut tu, existimanda sit disputemus; deinde utrum etiam ipsa secundum scripturas nostras dicatur spiritus, quamuis etiam proprie spiritus nuncupetur non uniuersa, sed aliquid eius. ac primum scire uellem corpus quid esse definias. si enim non est corpus nisi quod membris carnalibus constat, nec terra erit corpus nec caelum nec lapis nec aqua nec sidera nec si quid huiusmodi est; si autem corpus est quicquid maioribus et minoribus suis partibus maiora et minora spatia locorum obtinentibus constat, corpora suntetiam ista quae commemoraui: corpus est aer, corpus est lux ista uisibilis et omnia, sicut dicit apostolus, corpora caelestia et corpora terrestria.

Sed utrum aliquid tale sit anima, scrupulosissime ac subtilissime quaeritur. uemm tamen tu, unde tibi maxime gratulor, deum corpus non esse confirmas; sed me rursus sollicitum facis. ubi dicis: si anima caret corpore, ut sit, sicut quibusdam placet, cassae inanitatis aeria futilisque substantia. his enim tuis uerbis uideris credere omne quod caret corpore inanis esse substantiae. quod si ita est, quomodo deum audes dicere carere corpore nec times, ne sequatur inanis eum esse substantiae ? porro si et corpore caret deus, quod iam confessus es, et cum inanis esse substantiae absit ut dicas, non ergo inanis substantiae est quicquid corpore caret. et ideo qui incorpoream dicit esse animam, non est consequens, ut eam uelit uideri inanis futilisque substantiae, quia et deum, qui non est inane aliquid, simul incorporeum confitetur. uide autem quantum intersit inter id quod dico et quod tu me existimas dicere. ego enim nec aeriae substantiae animam dico: alioquin corpus esse confiteor. aer quippe corpus est secundum omnes, qui de corporibus cum loquuntur quid loquantur sciunt. tu autem propter id quod incorpoream dixi animam, non solum cassae inanitatis, sed ob hoc aeriam me putasti eam dixisse substantiam, cum et corpus eam non esse dixerim, quod est aer, et quod aere in-

pletur inane esse non possit. quod nec utres tui te ammonere potuerunt. quid enim aliud in eos nisi aer, quando inflantur, artatur? qui usque adeo inanes non sunt, ut eadem plenitudine etiam pondera sufferant. quodsi forte aliud tibi uidetur esse flatus, aliud aer, cum aer motus ipse sit flatus, quod et flabello agitato doceri potest, certe uasa quaelibet concaua, quae putas inania, ut plena esse cognoscas, ab ea parte, qua inplentur, deprime in aquam et uide, quod nihil humoris in ea possit intrare repellente aere, quo plena sunt. cum autem ore sursum uersus conlocantur siue ex latere, tunc recipiunt liquorem, si quis infunditur uel ingreditur, exeunte atque euadente aere qua exitus patet. hoc praesenti facilius posset demonstrari facto quam scripto. sed non est hic diutius inmorandum, cum siue intellegas aeris naturam esse corpoream sine non intellegas, me tamen putare non debes uel aeriam dixisse animam, sed omnino incorpoream; quod et tu esse confiteris deum, quem dicere non audes inane esse aliquid, sed negare non potes omnipotentis et inmutabilis esse substantiae. cur ergo metuimus, ne sit cassae inanitatis anima, si sit incorporea, cum deum incorporeum esse fateamur nec eum cassae inanitatis esse dicamus ? sic itaque potuit incorporeus incorpoream creare animam, quemadmodum uiuens uiuentem quamuis inmutabilis mutabilem et omnipotens longe inparem.

Cur autem animam nolis esse spiritum, sed corpus eam uelis esse non uideo. si enim propterea spiritus non est, quia distincte apostolus nominauit spiritum dicens: et inte g er spiritus uester et anima et corpus, eadem causa est, cur ea non sit corpus, quia distincte nominauit et corpus; si autem affirmas, quod et anima corpus sit quamuis distincte corpore nominato, permitte, ut etiam spiritus sit quamuis distincte spiritu nominato. multo magis enim tibi debet uideri anima spiritus esse quam corpus, quia spiritum et animam unius fateris esse substantiae, unius autem substantiae animam corpusque esse non dicis. quo igitur pacto corpus est anima, cum eius et corporis sit diuersa natura, et spiritus non est anima, cum eius et spiritus sit una eademque natura? quid quod ista tua ratione etiam spiritum corpus esse cogeris dicere? alioquin si spiritus corpus non est et anima corpus est, non sunt spiritus et anima unius ciusdemque substantiae; tu autem utrumque, quamuis duo quaedam sentias, unam fateris habere substantiam: ergo et spiritus corpus est, si anima corpus est; neque enim aliter possunt unius eiusdemque esse naturae. proinde secundum te illud quod ait apostolus: spiritus uester et anima et corpus, tria sunt corpora; sed ex his duo, anima et spiritus, unius naturae sunt corpora, corpus autem illud, quod etiam caro dicitur, diuersa natura est. et ex his tribus, ut opinaris, corporibus, quonnn unum diuersae. duo uero sunt unius eiusdemque substantiae, constat totus homo, una quaedam res atque una substantia. ista cum asseras, non uis tamen, ut duae res unius eiusdemque substantiae, id est anima et spiritus, habeant unum spiritus nomen, cum duae res non unius eiusdemque, sed inparis diuersaeque substantiae, id est anima et corpus, habeant unum, sicut putas, corporis nomen. =

sed hoc omitto, nc de nominibus inter nos sit potius controuersia quam de rebus. quisnam sit homo interior uideamus, utrum anima an spiritus an utrumque. sed, sicut te scripsisse uideo, interiorem hominem animam dicis. de hac enim loquebaris, cum diceres: et gelante substantia, quae conprehendi non poterat, efficeret corpus aliud intra corpus naturae suae ui et spiramine conglobatum exindeque inciperet homo interior apparere, quem uelut in formam uaginae corporalis inclusum ad similitudinem sui deliniauit exterioris hominis habitudo. deinde infers: flatus ergo dei animam fecit, immo flatus ex deo anima factus est, effigiata substantialis et secundum naturam suam corporea et sui corporis similis imaginique conformis. post haec incipiens loqui de spiritu: haec, inquis, anima, quae ex flatu dei haberet originem, sine sensu proprio atque intellectu intimo esse non potuit, quod est spiritus. sicut ergo uideo, interiorem hominem uis esse animam, intimum spiritum, tamquam et ipse interior sit animae sicut illa corpori. ita fit, ut quemadmodum corpus per interiora cana sua recipit aliud corpus, quod est anima, sicut putas, sic et anima credenda sit habere interiora inania, qua corpus tertium receperit spiritum, atque ita totus homo constet ex tribus: exteriore, interiore, intimo. itane nondum respicis, quanta te absurdissima consequantur, cum animam conaris asseuerare corpoream ? deinde dic. mihi: quis eorum renouabitur in agnitione dei secundum imaginem eius qui creauit eum? interior an intimus? apostolus quidem praeter interiorem et exteriorem non uideo quod sciat alium interioris interiorem, id est totius hominis intimum. sed elige quem uolueris. qui renouetur secundum imaginem dei, quomodo hanc recipiet, qui iam sumsit exterioris imaginem? si enim per membra exterioris cucurrit interior et gelauit — hoc enim etiam uerbo usus es, tamquam figmentum fusile fieret ex forma lutea, quae de puluere facta est —, quomodo eadem manente forma, quae inpressa illi est uel expressa de corpore, potest reformari ad imaginem dei? an duas habebit imagines, a summo quidem dei, ab imo autem corporis, sicut in nummo dicitur \'caput et nauia\'? an forte dicis, quod anima ceperit imaginem corporis et spiritus capiat imaginem dei, tamquam illa contigua corpori et ille sit deo, ac sic ad imaginem dei homo ille intimus, non iste interior reformetur? sed frustra hoc dicis. nam si et ille intimus ita est per animae omnia membra diffusus ut illa per corporis, iam etiam ipse per animam cepit imaginem corporis, sicut illa eum forma formauit. ac per hoc non habet ubi capiat imaginem dei manente in se ista imagine corporis, nisi quemadmodum nummus, ut dixi, aliter ex inferiore, aliter ex parte superiore formetur. ad ista te absurda quando de anima cogitas carnalis cogitatio corporum uelis nolisue conpellit. sed deus, ut etiam ipse rectissime confiteris, non est corpus; quomodo igitur capiat eius imaginem corpus? obsecro te, frater, ut non conformeris huic saeculo, sed reformeris in nouitate mentis tuae nec sapias secundum carnem, quoniam mors est.

Sed, inquis, si anima caret corpore, quid est quod apud inferos diues ille cognoscit ? certe, inquis, nouerat iam Lazarum, non nouerat Abraham. unde illi tanto ante

tempore defuncti Abrahae prouenit agnitio ? haec dicens si agnitionem hominis prouenire non putas sine corporis forma, ut noueris te ipsum, credo quod assidue speculum adtendis, ne, si fueris oblitus faciem tuam. non te possis agnoscere. rogo te, quem magis hominem nouit homo quam se ipsum et cuius minus potest faeiem uidere quam suam ? quis autem potest cognoscere deum, quem tu quoque incorporeum esse non dubitas, si praeter corporis formam, sicut putas, non potest cognitio prouenire, id est si corpora possunt sola cognosci? quis autem Christianus de tam magnis difficillimisque rebus disputans animum in uerba diuina tam neglegenter intendat, ut dicat: (si incorporea est anima, necesse est careat forma\'? oblitus es te formam legisse doctrinae? ergo corporea est forma doctrinae. oblitus es scriptum esse de Christo Iesu, antequam hominem fuisset indutus, quod in forma dei erat? quomodo ergo dicis: si incorporea est anima, necesse est careat forma, cum audias formam dei, quem non esse corporeum confiteris et ita loqueris, tamquam forma nisi in corporibus esse non possit?

Dicis etiam \'cessare illic nomina, ubi non distinguitur forma, et nihil illic agere appellationem nominum, ubi nulla est designatio personarum\', hinc uolens probare Abrahae animam fuisse corpoream, quia dici potuit: pater Abraham. iam diximus etiam ubi corpus nullum est esse formam. si autem appellationem nominum nihil putas agere, ubi non sunt corpora, numera ista nomina, quaeso te: fructus autem spiritus est caritas, gaudium, p a x, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia et dic mihi utrum res ipsas non agnoscas, quarum ista sunt nomina, uel sic agnoscas, ut aliqua liniamenta corporum uideas. ecce, ut alia taceam, dic mihi quam figuram, quae membra, quem colorem caritas habeat, quae certe, si ipse inanis non es, inane aliquid tibi uideri non potest. cuius auxilium inploratum est, inquis, corporeus utique uisus est atque formatus. audiant te homines et dei nemo inploret auxilium, quia nemo eum potest uidere corporeum.

Denique, inquis, membra illic animae describuntur, ut uere sit corpus, et uis \'per oculum totum caput intellegi\', quia dictus est leuasse oculos suos, \'per linguam fauces, per digitum manum\', quia dictum est: mitteLazarum, utintinguat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam. tamen, ne per membrorum nomina de deo tibi corporeo praescribatur, dicis \'per haec incorporeas intellegendas esse uirtutes\', quia deum rectissime defendis non esse corporeum. quid igitur causae est, cur nomina ista membrorum in deo tibi corpus non faciant, in anima faciant? an uero quando de creatura haec dicuntur, proprie accipienda sunt, quando autem de creatore, tropice\' atque translate? pinnas itaque corporeas daturus es nobis, quoniam non creator, sed creatura, id est homo dicit: si assumsero pinnas meas sicut columba? porro autem, si propterea linguam habebat diues ille corpoream, quoniam dixit: refrigeret linguam mea, in nobis quoque adhuc in carne uiuentibus manus habet ipsa lingua corporeas, quia scriptum est: mors et uita in manibus linguae. puto etiam non tibi uideri uel esse

in creaturam uel corpus esse peccatum: cur ergo habet faciem? an non audis in psalmo: non est pax ossibus meis a faeie peccatorum meorum ?

Quod uero \'illum Abrahae sinum\' existimas -esse corporeum et per ipsum\' asseris totum corpus eius agnosci\', uereor, ue in re tanta ioculariter atque inridenter, non serio grauiterque agere credaris. neque cnim usque adeo desiperes, ut arbitrareris corporeum unius hominis sinum ferre tot animas, immo, ut secundum te loquar, \'ferre tot corpora bene meritorum, quos illuc angeli sicut Lazarum perferunt\'. nisi opinaris fortasse illam unam animam solam ad eundem sinum peruenire meruisse. si non iocaris et errare pueriliter non uis, sinum Abrahae intellege remotam sedem quietis atque secretam, ubi est Abraham. et ideo Abrahae dictum, non quod ipsius tantum sit, sed quod ipse pater multarum gentium sit positus, quibus est ad imitandum fidei principatu propositus, sicut deum Abrahajn et deum Isaac et deum Iacob se deus uocari uoluit, cum sit innumerabilium deus.

Neque. haec ita me disserere existimes, tamquam negem fieri posse, ut anima mortui sicut dormientis in similitudine corporis sui sentiat seu bona seu mala. nam et in somnis quando aliqua dura et molesta perpetimur, nos utique sumus et, nisi euigilantibus nobis illa praetereant, poenas grauissimas pendimus; sed corpora esse credere, quibus hac atque illae quasi ferimur et uolitamus in somnis, hominis est, qui parum uigilanter de rebus talibus cogitauit. de his quippe uisorum imaginibus maxime anima probatur non esse corporea, nisi uelis et illa corpora dicere, quae praeter nos ipsos tam multa uidemus in somnis: caelum, terram, mare, solem, lunam, stellas, fluuios, montes, arbores, animalia. haec qui corpora esse credit, incredibiliter desipit; sunt tamen corporibus omnino simillima. ex hoc genere sunt etiam, quae aliqua significantia diuinitus demonstrantur siue in somno siue in extasi. quae unde fiant, id est quaenam sit uelut materies eorum, quis indagare. possit aut dicere? procul dubio tamen spiritalis est, non corporalis. namque huiusmodi species uelut corporum, non tamen corpora et uigilantium cogitatione formantur et profunditate memoriae continentur et ex eius abditissimis sinibus nescio quo mirabili et ineffabili modo cum recordamur prodeunt et quasi ante oculos prolata uersantur. tam multas igitur et tam magnas corporum imagines, si anima corpus esset, capere cogitando uel memoria continendo non posset. secundum tuam quippe definitionem corporea substantia sua corpus hoc exterius non excedit. qua igitur magnitudine, quae nulla illi est, imagines tam magnorum corporum et spatiorum atque regionum capit? quid ergo mirum, si et ipsa sibi in sui corporis similitudine apparet et quando sine corpore apparet? neque enim cum suo corpore sibi apparet in somnis et tamen in ea ipsa similitudine corporis sui quasi per loca ignota et nota discurrit et laeta sentit multa uel tristia. sed puto, quod nec tu audeas dicere figuram illam corporis atque membrorum, quam sibi habere uidetur in somnis, uerum corpus esse. nam isto modo erit uerus mons, quem sibi uidetur ascendere, et corporea domus, quam sibi uidetur intrare, et arbor uera lignumque uerum corpus habens, sub qua sibi uidetur iacere, et aqua uera, quam sibi uide-

tur haurire, et omnia in quibus quasi corporibus uersatur corpora erunt, si et ipsa corpus est, quae simili imagine inter cuncta illa uersatur.

De conscriptis uisionibus martyrum dicendum tibi est aliquid, quoniam tu etiam inde testimonium adhibendum putasti. nempe sancta Perpetua uisa sibi est in somnis cum quodam Aegyptio in uirum conuersa luctari. quis autem dubitet in illa similitudine corporis animam eius fuisse, non corpus, quod utique in suo femineo sexu manens sopitis sensibus iacebat in stratis, quando anima eius in illa uirilis corporis similitudine luctabatur? quid hic dicis? uerumne erat corpus illa uiri similitudo an non erat corpus, quamuis haberet similitudinem corporis? elige quid uelis. si corpus erat, cur non seruabat uaginae suae formam? neque enim in illius feminae carne uirilia repererat genitalia, unde ita posset sese coartando et, ut tu loqueris, \'gelaudo\' formari. deinde, obsecro te, cum corpus dormientis adhuc uiueret, quando eius anima luctabatur, in sua uagina erat utique omnibus membris uiuentis inclusa et in eius corpore suam formam, de quo fuerat formata, seruabat — nondum quippe artus illos, sicut fit in morte, reliquerat; nondum membra ex membris formata ex formantibus cogente ui morti, extraxerat —: unde igitur erat uirile animae corpus, in quo sibi luctari cum aduersario uidebatur? si autem non erat corpus et tamen erat aliquid simile corporis, in quo sane uerus labor aut uera laetitia sentiretur, iamne tandem uides quemadmodum fieri possit, ut sit in anima similitudo quaedam corporis nec ipsa sit corpus?

Quid si tale aliquid apud inferos geritur et in eis se non corporibus, sed corporum similitudinibus animae agnoscunt? cum enim tristia patimur quamuis in somnis, etsi membrorum corporeorum sit illa similitudo, non membra corporea, non est tamen poenae similitudo, sed poena; sic etiam ubi laeta sentiuntur. sed quoniam sancta Perpetua nondum erat mortua, non uis hinc tibi fortasse praescribi, cum ualde ad rem pertineat, cuius esse naturae existimes illas similitudines corporum quas habemus in somnis. et tota ista causa finita sit, si eas et similes corporibus et non esse corpora confiteris. uerum tamen Dinocratcs frater eius mortuus erat; hunc uidit cum illo uulnere quod uiuus habuit et unde est perductus ad mortem. ubi est quod tantis conatibus laborasti, cum ageres de praecisione membrorum, ne simul concidi anima putarctur? ccce uulnus erat in anima Dinocratis, quod eam ui sua, quando erat in eius corpore, exclusit e corpore. quomodo ergo secundum tuam opinionem, \'quando membra corporis praeciduntur, ab ictu se subtrahit et in alias partes densendo se colligit, ne aliqua pars eius uulncre corporis amputetur\', etiamsi dormienti atque nescienti membrorum aliquid praecidatur? tantam quippe illi tribuis uigilantiam. ut etiam uisis occupata somniorum, si plaga inruerit ignoranti, qua caro feriatur. se illa prouidenter perniciterque subducat, ne possit feriri atque uexari siue concidi, nec adtendis, homo prudens, quod, si sc anima inde subduceret, nec illa percussio sentiretur. sed inueni quod potueris quid inde respondeas, quomodo anima partes suas abripiat et recondat introrsus, ne, ubi praeciditur seu percutitur corporis membrum, amputetur et ipsa atque uexetur,

Dinoeratem aspice et dic, cur eius anima non se subtraxerit ah co corporis loco, qui mortifero uulnere uastabatur, nc in illa fieret quod in eius facie etiam post mortem ipsius corporis appareret. an forte iam tibi placet, ut istas potius similitudines corporum quam corpora esse credamus, ut quomodo apparet quasi uulnus, quod non est uulnus, ita quod non est corpus quasi corpus appareat? nam si anima uulnerari potest ab eis qui uulnerant corpus, nihilne metuendum est, ne possit occidi ab eis qui corpus occidunt? quod dominus apertissime fieri non posse testatur. et tamen anima Dinocratis mori non potuit, unde corpus eius est mortuum, et quasi uulnerata uisa est, sicut corpus fuerat uulneratum, quoniam corpus non erat, sed habebat in similitudine corporis etiam similitudinem uulneris. porro autem in non uero corpore uera miseria fuit animae, quac significabatur adumbrato corporis uulnere, de qua sororis sanctae orationibus meruit liberari.

Iam illud quale est dicere, quod \'anima formam de corpore accipiat et cum incremento corporis protendatur et crescat, et non adtendere quam monstrosa euadat anima iuuenis siue senis, si eius brachium praecidatur infanti. contrahit enim se, ut dicis, animae manus, ne ipsa etiam cum manu corporis amputetur, et in alias se partes corporis densendo concludit. ac per hoc illud animae brachium quam breue corporis fuit, unde acceperat formam, tam breue seruabitur ubicumque seruetur, quia perdidit formam, cuius incremento posset pariter crescere. exit ergo anima iuuenis aut senis, qui manum cum esset paruus amisit, habens quidem duas manus, quia una refugiens non est amputata cum corpore, sed alteram iuuenalem uel senilem, alteram uero sicut primum fuerat infantilem. tales animas, crede mihi, non forma corporis facit, sed erroris deformitas fingit. non mihi uideris ab isto errore posse erui, nisi deo adiuuante diligenter consideraueris uisa somniantium et inde cognoueris esse quasdam quae non sint corpora, sed similitudines corporum. quamuis enim et ea quae similia corporibus cogitamus ex eo genere sint, tamen, quod ad mortuos adtinet, aptior coniectura de dormientibus ducitur. neque enim frustra eos qui mortui sunt appellat sancta scriptura dormientes, nisi quia est quodammodo consanguineus leti sopor.

Proinde si anima corpus esset et corporea esset figura, in qua se uidet in somnis, eo quod de corpore eius fuisset expressa, nullus hominum membro corporis amputato sicut eo caret, ita sine illo se uideret in somnis, sed potius semper integrum, eo quod animae ipsius nihil fuerit amputatum. cum uero aliquando se integros uideant, aliquando autem, sicut sunt, ex quacumque parte truncatos, quid aliud ista res docet nisi animam sicut aliarum rerum quas sentit in somnis ita et corporis modo sic, modo sic non ueritatem, sed similitudinem gerere ? gaudium uero eius siue tristitia, delectatio uel offensio, siue sit in corporibus siue in corporum similitudinibus, uera est. tu ipse nonne dixisti uereque dixisti \'alimenta et uestimenta non esse animae, sed corpori necessaria\'? cur ergo aquae stillam desiderauit apud inferos diues? cur\'Samuhcl sanctus post mortem\', ut ipse quoque commemorasti, \'solito indumento uestitus apparuit\'? numquid ille ruinas animae sicut carnis per

umoris alimentum reficere cupiebat? numquid iste de corpore uestitus exierat? sed in illo uera erat molestia, qua cruciabatur anima, non tamen uerum corpus, cui quaereret alimenta, et iste sic potuit apparere uestitus, ut non corpus esset, sed similitudinem corporis haberet et anima et habitus. neque enim se anima sicut in membra corporis ita et in uestimenta porrigit et coartat, ut etiam inde formetur.

Post mortem uero quam uim cognitionis corruptibilibus exoneratae corporibus animae accipiant etiam non bonae, ut uel pariter malas uel etiam bonas ualeant interioribus sensibus intueri et agnoscere siue in ipsis non corporibus, sed similitudinibus corporum siue in bonis aut malis affectionibus mentis, in quibus nulla sunt quasi liniamenta membrorum, quis ualeat indagare? unde est et illud, quod patrem Abraham diues ille, cum in tormentis esset, agnouit, cui figura corporis eius non erat nota, cuius corporis similitudinem quamuis incorpoream potuit anima retinere. quis autem recte dicat se aliquem hominem cognouisse, nisi in quantum potuit eius uitam uoluntatemque cognoscere, quae utique moles non habet uel colores? sic enim et nos ipsos certius quam ceteros nouimus, quia nobis conscientia nostra nota est et uoluntas. quam plane uidemus et in ea tamen aliquam corporis similitudinem non uidemus, hanc in alio quamuis praesente non cernimus, etiam cuius absentis faciem nouimus, recolimus, cogitamus. nostram uero faeiem eo modo nosse, recolere, cogitare non possumus et tamen nos ipsos nobis magis quam illum cognitum uerissime dicimus. ita clarum est, ubi sit potior hominis ueriorque notitia.

Cum ergo aliud sit in anima, quo corpora uera sentimus — quod facimus quinque sensibus corporis —, aliud, quo praeter ipsos similia corporibus non corpora cernimus — ubi et nos ipsos non aliter quam similes corporibus contuemur —, aliud, quo nec corpora nec similitudines corporum, sicut fidem, spem, caritatem, sine ullis coloribus et tumoribus eorumque similibus certius sane firmiusque conspicimus, ubi magis esse et quodammodo familiarius habitare debemus, ubi renouari in agnitione dei secundum imaginem eius qui creauit nos? nonne in hoc quod tertio loco posui? ibi enim certe neque ullum sexum neque ullam sexus similitudinem gerimus.

Xam illa masculinae uel femininae animae forma membris uirilibus muliebribusquc distincta, si non corporis similitudo, sed corpus est, uelis nolis est masculus, uelis nolis est femina, quaecumque aut masculus apparet aut femina. sed tamen si secundum tuam opinionem et corpus est anima et uiuum corpus est et habet mammas protumidas et propendulas et non habet barbam et habet uuluam et genitalia, quae habent feminae corporis membra, et non est femina, egone non dicam uera constantius: \'et habet oculum et habet linguam et habet digitum et habet cetera similia corporis membra et haec tota est corporis similitudo, non corpus\', cum hoc quod ego dico probet apud se quisque, cum corpora imaginatur absentium — probet certe, cum figuras et suam et alias suorum recolit somniorum —, a te autem

huius monstri, ubi et uerum est et uiuum est et femineum est corpus et femineus non est sexus, nullum in natura rerum proferatur exemplum ?

Quod enim de phoenice loqueris, ad rem de qua agitur omnino non pertinet. resurrectionem quippe illa significat corporum, non sexum destruit animarum, si tamen, ut creditur, de sua morte renascitur. sed arbitror, quod tuum sermonem parum putaueris fore plausibilem, si non multa de phocnice more adulescentium declamares. numquid enim sunt in eius corpore genitalia masculina, et non est masculus, uel feminina, et non est femina? tu autem adtende, quid dicas, quid adstruere, quid persuadere coneris. \'animam\' dicis \'per cuncta membra diffusam gelando riguisse et a uertice usque ad ima uestigia, a medullis intimis usque ad superficiem cutis totam totius accepisse corporis formam; ac per hoc accepit in feminae corpore quicquid habent femineorum uiscerum feminae et uerum est hoc corpus et haec uera sunt membra et tamen non est femina. cur, obsecro te, in uero et uiuo corpore omnia sunt membra feminea, et non est femina, in uero et uiuo corpore membra sunt omnia masculina, et non est masculus ? quis ista credere, dicere, docere praesumat? an quia non generant animae? ergo nec muli et mulae sunt masculi et feminae. an quia nec concumbere poterunt sine carneis corporibus amimae? sed hoc aufertur et his qui castrantur et tamen, cum eis adimatur et motus et opus, non adimitur sexus figura quantulacumque masculinorum manente membrorum. nemo umquam masculum negauit eunuchum: quid quod apud te animae etiam eunuchorum testes integros habent et, si cuiquam genitalia prorsus tota tollantur, tota in eius anima secundum opinionem tuam et omnino integra permanebunt ? nouit enim se subtrahere, sicut dicis, cum ea pars carnis coeperit exsecari, ut ea forma, quae inde sumpta est, quando illud unde sumpta est amputatur, non pereat, sed quamuis infusa gelauerit, motu tamen celerrimo rapiatur et interius recondatur, ut salua seruetur, et tamen non sit masculus apud inferos masculinorum genitalium secum afferens totum, qui cum illa in corpore non haberet, masculus fuit propter eorum solum locum. falsa sunt haec, fili; si non uis ut sit in anima sexus, non sit et corpus.

Non omnis similitudo corporis corpus est. dormi, et uidebis; sed cum euigilaueris, uigilanter discerne quod uideris. in somnis enim tibi uelut corporeus apparebis; neque id corpus tuum, sed anima tua, nec uerum corpus sed similitudo corporis erit. iacebit enim corpus tuum, ambulabit ipsa; silebit lingua corporis tui, loquetur illa; clausi erunt oculi tui, uidebit illa; et utique uiuentia iacebunt tui corporis membra, non mortua. ac per hoc nondum extracta est uelut de uagina sua gelata illa forma, sicut putas, animae tuae et in ea tamen tota atque integra cernitur similitudo carnis tuae. ex hoc genere similitudinum corporalium, quae non corpora sicut corpora apparent, sunt omnia quae sanctos libros legens in propheticis etiam uisionibus non intellegis, quibus significantur ea quae geruntur in temporibus, uel praesenti uel praeterito ucl futuro. falleris autem in eis, non quia sunt ipsa fallacia, sed quia non ea sicut accipienda sunt accipis. ubi enim uisae sunt animae martyrum,

in eadem reuelatione uisus est et agnus quasi occisus habens cornua septem; ibi equi aliaque animalia, sicut oportuit, figurata; ibi postremo et stellae ceciderunt et caelum plicitum est ut liber; nec tamen tunc concidit mundus. ista itaque omnia si sapienter accipimus, quamuis dicamus uisa ueracia, non tamen uera dicimus corpora.

Prolixioris autem sermonis est de isto genere similitudinum corporalium diligentissima disputatio, utrum et angeli, seu boni seu mali, sic appareant, quando specie hominum uel quorumlibet corporum apparent, an habeant aliqua uera corpora et in ipsorum potius ueritate uideantur, an uero in somnis uel in extasi in istis cernantur non corporibus, sed similitudinibus corporum, uigilantibus autem uera cernenda et, si opus est, etiam tangenda ingerant corpora. sed ista in hoc libro requirenda et pertractanda esse non arbitror. nunc de anima incorporea satis dictum sit. quam si corpoream mauis credere, prius tibi definiendum est quid sit corpus, ne forte, cum de re ipsa inter nos constet, incassum de nomine laboremus. quanta te tamen absurda secuta sint tale corpus in anima cogitantem, qualia sunt quae ab omnibus eruditis corpora nuncupantur, id est quae per distantiam longitudinis, latitudinis, altitudinis locorum occupant spatia, minora minoribus suis partibus et maiora maioribus, puto quod iam prudenter aduertas.

Restat ostendere quemadmodum, quamuis et proprie dicatur spiritus non uniuersa anima, sed aliquid ipsius — sicut apostolus dicit: et integer spiritus uester et anima et cor pus, uel illud multo expressius in libro Iob: absoluisti animam meam ab spiritu meo —, tamen et uniuersa anima appelletur hoc nomine, quamuis multo magis haec quaestio nominum uideatur esse, 11011 rerum. cum enim constet esse aliquid in anima, quod proprie spiritus nominetur, quo excepto proprie nominatur et anima, iam de rebus ipsis nulla contentio est, praesertim quia illud etiam ego dico proprie uocari spiritum quod et tu dicis, id est quo ratiocinamur et intellegimus, quando ita distincte ista dicuntur, quemadmodum apostolus ait: etinteger spiritus uester et anima et corpus. hunc autem spiritum etiam mentem uidetur appellare, cum dicit: mente seruio legi dei, carne autem legi peccati. nam ipsa sententia est: et caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, ut quod ibi dixit mentem, hoc intellegatur hic spiritum dicere, non, sicut tu existimas, \'uniuersam mentem uocari, quae constat ex anima et spiritu\', quod ubi legeris nescio. mentem quippe nostram nisi rationale et intellectuale nostrum dicere non solemus. ac per hoc quod ait idem apostolus: renouam i n i spiritu mentis uestrae, quid aliud dixit quam \'renouamini mente uestra\'? sic enim spiritus mentis nihil est aliud quam mens, quomodo corpus carnis nihil aliud potest esse quam caro. nam et hoc scriptum est: in expoliatione corporis carnis, ubi carnem corpus carnis appellat. dicit sane et alio modo spiritum hominis, quem prorsus a mente discernit: si enim orauero lingua, inquit, spiritus meus orat, mens autem mea infructuosa. est. uerum nunc non de isto spiritu loquimur, qui est a mente distinctus – habet iste suam eandemque difficilem quaestionem; multis enim modis atque in diuersis signi-

ficationibus scripturae diuinae spiritum nominant —, sed de quo nunc agimus, quo ratiocinamur, intellegimus, sapimus, constat inter nos sic cum etiam proprie spiritum nuncupari, ut non sit uniuersa anima, sed aliquid eius. tamen animam etiam spiritum esse si propterea negas, quia eius intellegentia distincte dicitur spiritus, poteris negare uniuersum semen lacob appellari Israhel, quoniam excepto Iuda etiam distincte appellatus est Israhel in tribubus decem, quae in Samaria tunc fuerunt. sed quid opus est hic diutius inmorari ?

Iam nunc unde facilius ostendamus adtende eam quae anima est etiam spiritum dici. cum audis uel legis domino moriente quod scriptum est: et inclinato capite tradidit spiritum, ita uis intellegi, tamquam a parte significaucrit totum, non quod ea quae anima est possit et spiritus nuncupari. at ego ut possim expeditius probare quod dico, te ipsum testem citius et commodius adhibebo. sic enim spiritum definisti, ut pecora appareant non spiritum habere, sed animam; inrationalia quippe ideo dicuntur, quod uim non habeant intellegentiae atque rationis. unde cum hominem ipsum anumoneres suam nosse naturam, ita locutus es: nam cum deus bonus nihil non ratione condiderit ipsumque hominem animal rationale, intellectus capacem, rationis compotem sensuque uiuacem, qui omnia rationis expertia prudenti ordinatione distribuat, procreauerit. his tuis uerbis satis asseruisti, quod omnino uerissimum est, hominem esse compotem rationis atque intellegentiae capacem, quod utique non sunt animalia rationis expertia. unde et testimonio diuino eos, qui non intellegunt, pecoribus comparasti non utique habentibus intellectum. quod et alio loco scriptum est: nolite esse sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. quae cum ita sint, adtende etiam quibus uerbis spiritum definieris atque descripseris, cum illum ab anima distinguere niteris. haec anima, inquis, quae ex flatu dei habet originem, sine sensu proprio atque intellectu intimo esse non potuit, quod est spiritus. et paulo post: et quamuis anima, inquis, animet corpus, tamen quod sentit, quod sapit, quod uiget, spiritus sit necesse est. item paulo post: aliud erit, inquis, anima et aliud spiritus, sapientia et sensus animae. his uerbis satis indicas quid esse spiritum hominis sentias, id est rationale nostrum, quo sentit atque intellegit anima, non sicut sentitur corporis sensibus, sed sicut est ille intimus sensus, ex quo est appellata sententia. hinc autem pecoribus sine dubitatione praeponimur, eo quod sunt illa rationis expertia. non habent itaque spiritum pecora, id est intellectum et rationis ac sapientiae sensum, sed animam tantum. nam et de illis dictum est: producant aquae repentia animarum uiuentium, et: producat terra animam uiuentem. ut ergo plenissime ac planissime noueris eam quae anima est more diuinorum eloquiorum etiam spiritum dici, appellatur pecoris spiritus. et utique non habent pecora illum spiritum, quem tua dilectio discernens ab anima definiuit. unde manifestum est, quod generali uocabulo anima pecoris recte potuit sic uocari, sicut legitur in libro Ecclesiaste: quis scit, spiritu sfiliorum hominis si ascendat ipse sursum et spiritus pecoris si descendat ipse deorsum in terram? itemque in diluuii uastitate scriptum est: et mortua est omnis caro,

quae mouebatur super terram, uolatilium, pecorum et iumentorum et ferarum; et omnis serpens qui mouetur super terram et omnis homo et omnia quaecumque habent spiritum uitae, ubi remotis omnibus dubitationis ambagibus generale animae nomen esse intellegimus spiritum. cuius quidem nominis significa.tio tam late patet, ut etiam deus uoeetur spiritus; et iste flatus aerius, quamuis sit corporeus, appellatur in psalmo spiritus tempestatis. quapropter eam quae anima est etiam spiritum nuncupari puto (secundum illud: auferes spiritum eorum, et deficient, et iterum: exiet spiritus eorum, etreuertetur in terram suam, hoc est corpus in puluerem suum. ergo nomen animae spiritus est ab eo, quod spiritalis est; animae nomen est ab eo, quod corpus animet, hoc est uiuificet. aestimo) quod ammonitus his, quae commemoraui, diuinarum testimoniis paginarum, ubi et anima pecoris, cui non est intellectus, appellata legitur spiritus, non negabis ulterius. quocirca si et illa quae de anima incorporea disputata sunt capis et sapis, non est unde tibi displiceam, quod eam me scire dixi non corpus esse, sed spiritum, quia et corpus non esse monstratur et generali nomine spiritus nuncupatur.

Quamobrem si hos ad te libros inpensa dilectione conscriptos repensa dilectione sumis et legis, si in principio primi tui libri audis et te ipsum et studes, sicut dixisti, \'tuam sententiam non tueri, si inprobabilis detegatur\', illa praecipue undecim caue, de quibus in libro superiore commonui: ne \'animam sic dicas ex deo, ut eam non de nulla nec de alia, sed de sua natura creauerit\'; aut \'quod per infinitum tempus atque ita semper animas det, sicut semper est ipse qui dat\'; aut \'animam meritum aliquod perdidisse per carnem, quod habuerit ante carnem\'; aut \'animam per carnem reparare habitudinem priscam perque ipsam carnem renasci, per quam meruerat inquinari\'; aut \'quod anima ante omne peccatum meruerit esse peccatrix\'; aut \'infantes sine regenerationis baptismate mortuos ad indulgentiam peruenire originalium peccatorum\'; aut \'eos, quos dominus praedestinauit ad baptismum, posse ante defungi nec in eis quod omnipotens praedestinauit inpleri\'; aut \'de his, qui priusquam baptizentur exspirant, dictum esse quod scriptum est: raptus est, ne malitia mutaret illius intellectum atque ad hunc sensum cetera pertinentia; aut \'earum aliquas mansiones extra regnum dei esse, quas multas in domo patris sui dominus dixit esse\'; aut \'sacrificium corporis et sanguinis Christi pro his qui non baptizati de corpore exierint offerendum\'; aut \'aliquos eorum qui sine Christi baptismate moriuntur in paradisum interim recipi ac postmodum et regni caelorum beatitudinem consequi\'. haec praecipue caue, fili, nec cognominari Vincentius delecteris, si uis esse uictor erroris, nec te, quando aliquid nescis, existimes scire, sed, ut scias, disce nescire. neque enim aliquid in occultis dei operibus ignorando, sed temere incognita pro cognitis astruendo et falsa pro ueris proferendo ac defendendo peccatur. ignorantiam uero meam, utrum animae hominum nouae fiant an de parentibus — quas tamen a creatore deo non de ipsius substantia fieri dubitare fas non est — aut non debere reprehendi aut ab eo debere, a quo potest docente et auferri, et habere in se animas corporum simil-

itudines incorporeas, ipsas autem non esse corpora et salua distinctione animae et spiritus etiam uniuersaliter animam spiritum nuncupari puto quod persuaserim caritati tuae; si autem persuadere non potui, utrum tamen ea dixerim quae persuadere debuerim qui legent potius iudicabunt.

Si qua sane alia, quae plurima in tuis libris emendanda mihi uidentur, scire fortasse desideras, uenire tibi non sit onerosum, non tamquam discipulo ad magistrum, sed primaeuo ad grandaeuum, forti ad infirmum. etsi enim eos non edere debuisti, maiore tamen et ueriore gloria quisque correctus sua confessione reprehenditur quam cuiuslibet errantis ore laudatur. quamuis in eorundem recitatione librorum auditores et laudatores tuos 11011 omnes ista quae sana doctrina inprobat uel ante sensisse uel ad ea tibi consensisse crediderim, sed acie mentis ipso tuae recitationis impetu cursuque perstricta haec parum aduertere potuisse ant certe etiam illos qui aduertere potuerunt non in te rerum liquidissimam ueritatem, sed uerborum afluentiam et ingenii facultatem indolemque laudasse. plerumque enim praedicatur et amatur eloquium in spe iuuenis, etsi nondum habeat maturitatem fidemque doctoris. quapropter ut et tu recte sapias et alios non tantummodo delectare possit, uerum etiam aedificare quod loqueris, curam te oportet gerere de sermonibus tuis remotis plausibus alienis.

Avgvstini Retractationvm Lib. Ii Cap. Lxxxii (Lvi) (Pag. 195,5 Ed. Knoell.) De Anima Et Eivs Origine Libri Iiii

Eodem tempore quidam Vincentius Victor in Mauritania Caesariensi inuenit apud Hispanum quendam presbyterum Petrum nonnullum opusculum meum, ubi quodam loco de origine animae hominum singulorum, utrum ex illa primi hominis ac deinde ex parentibus propagentur an sicut illi uni sine ulla propagatione singulae singulis dentur, me nescire confessus sum, uerum tamen scire animam non corpus esse, sed spiritum, et contra ista mea ad eundem Petrum scripsit ille duos libros, quos mihi de Caesarea Renatus monachus misit. quibus ego lectis responsione mea quattuor reddidi, unum ad Renatum monachum, alterum ad presbyterum Petrum et duos ad eundem Victorem. sed ad Petrum quamuis habeat libri prolixitatem, tamen epistula est, quam nolui a tribus ceteris separare. in his autem omnibus, in quibus multa necessaria disseruntur, defendi de origine animarum, quae singulis hominibus dantur, cunctationem meam et multos errores atque prauitates praesumptionis cius ostendi. quem tamen iuuenem non praepropere detestandum, sed adhuc docendum quanta potui lenitate tractaui et ab eo scripta correctionis eius accepi.

Huius operis liber ad Renatum sic incipit: Sinceritatem tuam nos, ad Petrum autem sic: Domino dilectissimo fratri et conpresbytero Petro; duorum uero nouissimorum ad Vincentium Victorem primus sic incipit: Quod mihi ad te scribendum putaui.

Source. Latin text from the Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (CSEL) collection of the Open Greek and Latin project (digital edition of *Sancti Aureli Augustini Opera* edited by Karl F. Urba; Joseph Zycha (Prague, Vienna, Leipzig, F. Tempsky, G. Freytag: 1913) Corpus scriptorum ecclesiasticorum

Latinorum 60), encoded in EpiDoc TEI XML. Digitised and corrected by the Open Greek and Latin team (University of Leipzig and partners); the text is taken from the printed edition by OCR with correction, so some errors may remain. SermonIndex has only divided it into short sections for reading; the critical notes, margin notes and apparatus of the printed edition are not shown here but are kept in the XML download.

Licence. Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). You may share and adapt this text if you credit the Open Greek and Latin project and release your version under the same licence.